

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

4

Hlavné smery uplatňovania princípu socialistického internacionalizmu v procese budovania a činnosti ČSLA po XVI. zjazde KSČ

XVI. zjazd KSČ, vychádzajúc z hlbokého rozboru súčasnej medzinárodnej situácie, rastu agresívnosti a reakčnosti imperializmu, predovšetkým USA, postavil znova pred celú našu spoločnosť úlohu — naďalej budovať ČSLA ako armádu modernú, bezvýhradne oddanú strane a ľudu, schopnú spoločne so Sovietskou armádou a armádami ostatných štátov Varšavskej zmluvy ubrániť mier a vymoženosti socializmu. Jednou z dôležitých podmienok realizácie tejto úlohy je dôsledné uplatňovanie princípu socialistického internacionalizmu v procese budovania a činnosti ČSLA. Z materiálov XVI. zjazdu KSČ a celoar-
mádného stranického aktívu k rozpracovaniu a realizácii záverov XVI. zjazdu KSČ v ČSLA, ostatných vojenskopolitických dokumentov, predovšetkým však Rozkazu ministra národnej obrany ČSSR a Smer-
nice ministra národnej obrany ČSSR a ná-
čelníka Hlavnej politickej správy ČSLA pre stranickopolitickú prácu na výcvikové roky vyplýva, že princíp socialistického

internationalizmu je v podmienkach ČSLA uplatňovaný v dvoch základných rovinách:

— **vo vnútornej**, tzn. v procese upevňovania internacionálnej jednoty, priateľstva a spolupráce medzi príslušníkmi našich národov a národností v armáde,

— **vo vonkajšej**, a to jednak v procese upevňovania jednoty, rozvíjania spolupráce a bojového priateľstva ČSLA s armádami členských krajín Varšavskej zmluvy pri zabezpečovaní internacionálnej obrany socialistického spoločenstva, zvyšovaní bojovej sily organizácie Varšavskej zmluvy a národných armád, a jednak v solidárnych akciách a v internacionálnej pomoci krajinám bojujúcim za oslobodenie, v solidárnych akciách, smerujúcich k upevňovaniu pozícií socializmu, k odvráteniu svetovej vojny a k obrane a upevneniu trvalého mieru a medzinárodnej bezpečnosti.

V ČSLA sa vytvorili v období medzi XV. a XVI. zjazdom KSČ priaznivé podmienky

pre ďalší rozvoj našich národov a národností, pre novú kvalitu **národnostných vzťahov**. Za toto obdobie sa ešte viac „upevnila jednota a bratská spolupráca českého a slovenského národa a všetkých národností našej vlasti. Môžeme s oprávnenou hrdosťou povedať“ — zdôraznil súdruh Husák — „že sa v podstate splnila úloha prekonať historicky existujúce rozdiely v podmienkach hospodárskeho, politického a kultúrneho života našich národov.“ [XVI. zjazd KSČ, Bratislava, Pravda 1981, s. 26.] Pozitívne výsledky dosiahnuté v rozvoji národnostných vzťahov v ČSSR, v upevňovaní internacionálnej jednoty, priateľstva a spolupráce medzi jednotlivými národmi a národnosťami, však v žiadnom prípade nemôžu viesť k zníženiu významu realizácie princípov socialistického internacionalizmu v upevňovaní a riešení národnostných vzťahov v ČSĽA. Naopak, požiadavka riešenia národnostných vzťahov v armáde na kvalitatívne vyššej úrovni a ďalšieho upevňovania internacionálnej jednoty príslušníkov ČSĽA si objektívne vynucuje naďalej dôsledne realizovať princíp socialistického internacionalizmu. Objektívna nutnosť tohto procesu je dnes určená tou skutočnosťou, že aj v súčasnosti treba ešte hlbšie poznávať všetky faktory, ktoré majú vplyv na ďalšie zvyšovanie a upevňovanie bojovej sily, bojovej pohotovosti a pripravenosti ČSĽA. Medzi ne patria aj národnostné vzťahy. Od ich úrovne a kvality do značnej miery závisí aj úroveň a kvalita sociálnych vzťahov v armáde, kvalita sociálnej a ideovej jednoty príslušníkov armády, ich sociálno-politická aktivita pri plnení úloh bojovej a politickej prípravy. **Charakteristickou črtou ich upevňovania a rozvoja v súčasnej etape výstavby rozvinutého socializmu je to, že ich ďalší rozvoj sa nemôže uskutočňovať bez upevnenia internacionálneho faktoru v nich.** Preto vystupuje zvlášť do popredia požiadavka dôslednej realizácie princípov socialistického internacionalizmu v riešení národnostných vzťahov v ČSĽA. V tejto súvislosti dôležitými smermi realizácie princípov socialistického internacionalizmu v procese budo-

vania ČSĽA, podmienkou upevňovania a rozvoja národnostných vzťahov v našej armáde, je **vytváranie zodpovedajúcej národnostnej štruktúry, predovšetkým však veliteľského zboru, v súlade s národnostnou štruktúrou ČSSR a upevňovanie dôvery, ideovej a sociálno-politickej jednoty medzi Čechmi, Slovákmi a ostatnými príslušníkmi národnostných menšín ČSSR v ČSĽA.**

Upevňovanie národnostných vzťahov v ČSĽA v súčasnosti nie je možné bez rešpektovania takých aspektov rozvoja a zbližovania našich národov a národností ako sú národné tradície, obyčaje, národná hrdosť, národné ctenie atď. Je preto logické, že ďalšími smermi realizácie princípov socialistického internacionalizmu v ČSĽA musia byť **rozvoj týchto aspektov, upevňovanie priateľstva a spolupráce medzi príslušníkmi národov a národností v armáde a rozvoj ich všeobecno-národných čŕt, ako sú napr. kolektivismus, zomknutosť, priateľstvo, internacionálne vedomie, socialistické vlastenectvo a všeobecno-národná hrdosť.**

K objektívnym príčinám realizácie princípov socialistického internacionalizmu patrí aj existencia nacionalistických prežitkov vo vedomí a konaní našich občanov. Nebezpečenstvo tohto negatívneho spoločenského javu spočíva jednak v tom, že oslabuje internacionálnu jednotu našich národov a národností v armáde, sociálnu a ideovú jednotu príslušníkov armády, ich morálny a politický stav a bojaskopnosť, a jednak v tom, že vytvára podmienky pre prenikanie buržoázneho nacionalizmu do vedomia nás. Preto sa uplatňovanie princípov socialistického internacionalizmu musí orientovať aj na **účinnnejšie formovanie a upevňovanie internacionálneho vedomia príslušníkov ČSĽA, na prehĺbenie citov socialistického vlastenectva a socialistického internacionalizmu.** To vyžaduje cieľavedomejšie pestovať lásku k rodnej krajine, k socialistickej vlasti, hrdosť na výsledky, ktoré boli dosiahnuté pod vedením KSČ pri výstavbe a obrane ČSSR. Dôležitú

pozornosť venovať vojenskej mládeži, formovaniu v nej vysokej zodpovednosti za internacionálnu obranu socializmu, dôsledné plnenie úloh vojenskej služby.

Nezastupiteľným faktorom zvyšovania bojovej sily, pripravenosti a bojovej pohotovosti v ČSĽA, zabezpečenia spoľahlivej internacionálnej obrany a upevnenia mieru na celom svete je **vojenská spolupráca ČSSR a bojové priateľstvo armád členských krajín Varšavskej zmluvy**. Ich úroveň a kvalita rozhodnou mierou závisia od dôslednosti a hĺbky realizácie princípu socialistického internacionalizmu v procese budovania a činnosti ČSĽA. V súčasnej etape budovania našej armády je realizácia princípu socialistického internacionalizmu objektívne determinovaná predovšetkým tromi základnými skutočnosťami: po prvé zvyšovaním reakčnosti a agresivity medzinárodného imperializmu, na čele so Spojenými štátmi, jeho snahou o zásadnú zmenu v pomere politických, ekonomických, ideologických a vojenských síl vo svete vo svoj prospech; po druhé tým, že ČSSR leží na hraniciach triedne rozdelenej Európy, kde stoja proti sebe hlavné sily dvoch protikladných vojensko-politických zoskupení — Varšavská zmluva a NATO; po tretie, že v dôsledku revolúcie vo vojenstve bol ostro vyhrotený rozpor medzi možnosťami rozvoja a modernizácie ČSĽA a potrebami dokonalej obrany socialistického štátu a socialistického spoločenstva.

Hlavnými smermi uplatňovania princípu socialistického internacionalizmu vo vonkajšej rovine, resp. smermi upevňovania a rozvoja vojenskej spolupráce a bojového priateľstva ČSĽA s armádami členských krajín Varšavskej zmluvy sú **vedecká a vojenskotechnická spolupráca, vzájomná pomoc pri príprave vysokokvalifikovaných vojenských kádrov, aktívny podiel ČSĽA na rozvoji a výstavbe národných armád socialistických krajín, spoločné opatrenia a výmena skúseností z operačnej a bojovej prípravy vojsk a spolupráca politických orgánov armád členských štátov Varšavskej zmluvy**.

Československo je priemyselne vyspelou krajinou, ale jeho možnosť zabezpečovať armádu všetkými potrebnými zbraňami, bojovou technikou a ostatným vojenskotechnickým materiálom boli a sú obmedzené. Preto má pre fungovanie a rozvoj našej armády, jej modernizáciu veľký význam **vedecká a vojenskotechnická spolupráca**. Vnáša do celého procesu výstavby našej armády črty perspektívnosti a stability, znižuje riziká vo vojenskom výskume a vývoji, vytvára predpoklady pre efektívnejšie využívanie vedeckovýskumnej základne nášho priemyslu a ostatných socialistických krajín. Táto spolupráca ďalej prehĺbuje unifikáciu a šandardizáciu výzbroje a techniky.

Vedecká a vojenskotechnická spolupráca ČSĽA s armádami členských krajín Varšavskej zmluvy sa najvýraznejšie prejavuje v spoločných konzultáciách, v spoločnom riešení vedeckých úloh a uplatňovaní ich výsledkov, v príprave vedeckých kádrov, v poskytovaní licencií, v odovzdávaní technickej dokumentácie k ich výrobe, výmene skúseností atď.

Významnú úlohu v procese upevňovania vojenskej spolupráce a bojového priateľstva má **výmena skúseností zo zdokonaľovania organizačnej štruktúry armády, z organizovania a uskutočňovania stranícko-politickej práce v armáde, zo skvalitňovania systému výchovy a výcviku vojsk, z operačnej a bojovej prípravy**. Uskutočňuje sa predovšetkým pri stretnutiach najvyšších predstaviteľov strán, vlád a velení armád členských štátov Varšavskej zmluvy, pri dvojstranných stretnutiach ministrov národných obrán a náčelníkov Hlavných politických správ spojeneckých armád.

Mimoriadne významnú úlohu tu majú spoločné veliteľsko-štábné, odborné a vojenské **spojenecké cvičenia**. Skúsenosti potvrdzujú, že sú veľkou školou poľného výcviku vojsk zo zdokonaľovania organizátorských schopností veliteľov a štábov. Sú zároveň školou vzájomného štúdia najnovších foriem a metód vedenia ozbrojeného zápasu, miestom internacionálnej výcho-

vy príslušníkov armád krajín Varšavskej zmluvy.

Bezprostredným zdrojom upevňovania bojovej sily ČSĽA sú skúsenosti, ktoré nám odovzdávajú predstavitelia Spojeného velenia ozbrojených síl štátov Varšavskej zmluvy a Strednej skupiny sovietskych vojsk umiestnených v ČSSR. M. Dzúr k významu tejto spolupráce povedal: „Práve vďaka stále sa prehĺbujúcej spolupráci so Strednou skupinou sovietskych vojsk je možné bezprostredne a konkrétne čerpať poučenie z práce veliteľov, štábov, politických pracovníkov, učíť sa na mieste a zo všetkých oblastí života vojsk. Našou povinnosťou je trvale upevňovať a rozširovať tieto kontakty na všetkých úrovniach“. (Dzúr M.: Dôsledným uskutočňovaním línie XV. zjazdu KSČ v ČSĽA napĺňame idey VOSR o jednote budovania a obrany socializmu, Príloha Obrany ľudu, 13. 9. 1977, s. 6.)

K hlavným smerom upevňovania vojenskej spolupráce a bojového priateľstva ČSĽA s armádami členských krajín Varšavskej zmluvy patrí aj **aktívny podiel ČSSR na koordinácii úsilia spojeneckých krajín pri upevňovaní obrany, rozvoji a výstavbe národných armád**. Umožňuje ČSSR pri výstavbe ČSĽA optimálne využívať sily a prostriedky spojeneckých krajín, s prihliadnutím k možnostiam ČSSR, jej materiálno-technickej základni a dosiahnutej úrovni rozvoja ČSĽA. Spolupráca v tejto oblasti zahŕňa predovšetkým zjednocovanie plánov výstavby ČSĽA s plánmi výstavby armád členských krajín Varšavskej zmluvy, prípravu teritória a zdokonaľovanie systému bojovej pohotovosti. Základný význam v tejto súvislosti majú porady Politického poradného výboru, činnosť Výboru ministrov obrany, Spojeneckého velenia a Vojenskej rady, kde sa spoločne rozpracovávajú základné otázky výstavby národných armád, zvyšovanie ich bojovej sily a boj schopnosti.

Dôležitú a nezastupiteľnú úlohu v realizácii princípu socialistického internacionalizmu má **vlastenecká a internacionálna výchova**. V podmienkach ČSĽA je zamera-

ná predovšetkým na dosiahnutie takého stavu u príslušníkov armády, aby sa vlastenectvo a socialistický internacionalizmus stali trvalou črtou ich charakteru, organickou a neoddeliteľnou zložkou ich vedomia. Zmyslom vlasteneckej a internacionálnej výchovy je ďalej vychovávať u príslušníkov ČSĽA schopnosť skúmať ľubovoľné javy a udalosti z pozície robotníckej triedy, z pozície záujmov medzinárodného komunistickeho a robotníckeho hnutia, vychovávať u každého príslušníka armády takú sociálno-politickú aktivitu a životnú pozíciu, ktoré by im umožňovali premieňať internacionalistické uvedomenie a presvedčenie v konkrétne činy.

Z obsahovej analýzy základných vojenskopolitických dokumentov a materiálov vyplýva, že výchova k socialistickému vlastenectvu a socialistickému internacionalizmu je v súčasnosti zameraná na:

- cieľavedomú propagandu výsledkov dosahovaných pri realizácii politiky KSČ, vytýčenej XIV. — XVI. zjazdom KSČ, v jednote s úspechmi výstavby socializmu v ostatných krajinách socialistického spoločenstva,

- utváranie vedomia československej štátnosti, upevňovanie mnohostranného zväzku, posilňujúceho vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi, ale aj ostatnými národnosťami ČSSR v ČSĽA,

- výchovu v duchu bojových a revolučných tradícií robotníckej triedy, KSČ, nášho pracujúceho ľudu a ČSĽA; hlavne viesť vojakov k tomu, aby pochopili spojitosť slávnej revolučnej minulosti našich národov s ich socialistickou prítomnosťou, aby tieto tradície uchovávali a ďalej rozvíjali zodpovedným plnením všetkých povinností,

- uskutočňovanie a posilňovanie vedomia príslušnosti k socialistickému spoločenstvu, bratskému vzťahu k jeho pracujúcemu ľudu a armádám, najmä k Sovietskemu zväzu,

- výchovu k úcte a solidarite k pracujúcim celého sveta, s medzinárodným komunistickým a robotníckym hnutím v boji

za slobodu a nezávislosť proti imperializmu, fašizmu a kolonializmu, za demokraciu a sociálny pokrok,

— výchovu k nezmieriteľnosti a nenávisti k triednym nepriateľom mieru a socializmu a boj proti buržoáznemu nacionalizmu.

Intenzívnejšie treba posilňovať aj triednu ostrážitosť, viesť nezmieriteľný boj proti všetkým prejavom buržoáznej ideológie, prežitkom malomeštiackej morálky, prekonávať maloburžoázne, nacionalistické, náboženské a iné prežitky vo vedomí a konaní príslušníkov ČSLA.

Realizácia princípu socialistického internacionalizmu je cieľavedomý a uvedomelý

proces, v ktorom zohrávajú zvlášť významnú a nezastupiteľnú úlohu velitelia, odborní náčelníci, politické orgány a stranícke organizácie v ČSLA. Vo svojej činnosti musia preto položiť hlavný dôraz na to, aby sa všetká straníckopolitická práca v armáde, výber, rozmiestňovanie a príprava vojenských kádrov, výchova a výcvik vojsk, ako i plnenie úloh bojovej a politickej prípravy uskutočňovali v duchu socialistického internacionalizmu. Predpokladá to však sústavné osvojovanie si ho, hľadanie a uplatňovanie najlepších a najúčinnějších foriem, metód a prostriedkov jeho uplatňovania v konkrétnych podmienkach armády.

Socialistická morálka a jaderná válka

Socialistická morálka při zaujímání stanoviska k mravní problematice války musí brát v úvahu nejen sociálně politický charakter války, ale i vědeckotechnický pokrok uplatněný ve vojenství, který se projevuje mj. v kvalitativních změnách materiálně technické základny vojenství, zejména pak v technických prostředcích vedení ozbrojeného zápasu.

Změny, k nimž dnes v materiálně technické základně vojenství — zejména potom v oblasti zbraní a ostatní vojenské techniky — dochází, velmi výrazně ovlivňují způsoby, metody a formy ozbrojeného zápasu.

Za této situace nezbyvá, než aby socialistická mravní teorie reagovala na možné negativní důsledky změn v materiálně technické základně vojenství a ve způsobech, formách vedení soudobých válek a zaujímal k nim odpovídající mravní postoje.

Nahlédneme-li do historie vojenství v posledním století, zjistíme, že pod tlakem veřejného morálního vědomí, odsuzujícího a pranýřujícího barbarské, bestialní způsoby vedení války, byly kodifikovány mj. Řád pozemní války, Řád námořní války, Řád letecké války a konvence o zákazu používání bakteriologických a chemických zbraní.

Po druhé světové válce se objevily ve výzbroji armád řady států nové generace zbraní hromadného ničení, zejména jaderné a termojaderné zbraně.

Zbraně hromadného ničení v případě jejich bojového použití neohrožují zdaleka

jen bojující armády, ale v míře podstatně větší i bezbranné civilní obyvatelstvo a v případě jejich hromadného použití mohou reálně ohrozit existenci a vyvolat zánik lidské civilizace. Před tak eticky závažným problémem v celé dosavadní historii mravní teorie nikdy nestála.

Jestliže pro války vedené s použitím konvenčních zbraní — ač i ony nabývají dnes na nebývalé destruktivitu — lze do jisté míry „vystačit“ s dosavadními pravidly regulujícími vedení ozbrojeného zápasu, potom pro vedení ozbrojeného zápasu s hromadným použitím zbraní hromadného ničení — nových generací termojaderných, chemických a biologických zbraní etická teorie nevystačí s dosavadními přístupy a mravními regulativy vztahujícími se k mravně oprávnitelnému způsobu bojové činnosti. S dosavadními mravními pravidly nevystačíme a mravní pravidla pro vedení světové jaderné války rozpracována nejsou a je vůbec otázka, zda je takový požadavek opodstatněný a uskutečnitelný vzhledem k velmi obtížnému prognózování možného průběhu světové termojaderné války, které se vymyká i té nejsmělejší představivosti a fantazii.

Jak poznamenal J. A. Andropov: „Člověk by musel být opravdu slepý k realitám naší doby, aby si neuvědomoval, že ať by jaderná smrt propukla jakkoli a kdekoliv, nevyhnutelně se vymkne kontrole a způsobí všeobecnou katastrofu.“ (Andropov, J. A.: Projev na slavnostním shrnutí k 60. výročí vzniku SSSR. Rudé právo ze dne 22. prosince 1982, s. 3.)

Prakticky všechny současné úvahy o etice vedení ozbrojeného zápasu jsou věnovány vedení války konvenčními bojovými prostředky a pomíjejí variantu války vedené na úrovni soudobých vědeckotechnických možností.

Co za této situace mohla a může marxisticko-leninská etika učinit a také učinit, je vynesení mravního soudu nad sociálně nespravedlivou, agresivní jadernou válkou, pokud by se ji imperialistickým hazardérům podařilo rozpoutat, označení takové války za zločin proti lidstvu a mravní ospravedlnění sociálně spravedlivé války vedené z důvodů odrazení imperialistické jaderné agrese a potrestání agresora odvetnými jadernými údery.

Ostatně nejen mravní teorie, ale i mezinárodní válečné právo zatím nemá kodifikovaná pravidla vedení jaderné války a řeší tuto problematiku Deklarací o zákazu použití nukleárních a termonukleárních zbraní z r. 1961.

Sovětský svaz za podpory zemí socialistického světového společenství a pokrokových demokratických mírových sil vede od samého objevu se a zavádění jaderných a termojaderných zbraní do armád nepřetržitý a energický zápas za zákaz vojenského použití jaderných zbraní, za zamezení jejich dalšího vývoje, zdokonalování a zkoušení, za snižování jejich počtů, postupné vyřazení z výzbroje armád a zničení.

Na rozdíl od minulosti, kdy objevu se kvalitativně nových bojových prostředků vedlo k vydávání pravidel jejich používání ve válce, jde nyní o to postavit jaderné a termojaderné zbraně mimo zákon a nikoli zpracovat nějaká „pravidla vedení jaderné války“. Je nutné souhlasit s názorem: „Čím je zbraň ničivější, tím méně ochrany mohou lidským životům poskytnout pravidla vedení války.“ (Frankenburg E.: Die Massenvernichtungswaffen. Berlin 1958, s. 145.)

Je tomu tak proto, že jaderné zbraně ve spojení s moderními prostředky dopravy jaderných náloží na cíl představují bojové prostředky ve všech směrech kvalitativně nesrovnatelné se všemi do té doby existujícími technickými prostředky ozbrojeného zápasu. Jejich případné použití ve válce by zvrátilo veškeré představy o dovolených způsobech vedení války.

V nedávné minulosti válečné operace postihovaly pouze oblast fronty, boje byly vedeny omezenými armádami, příspěvek civilního obyvatelstva k vedení války nebyl zvláště významný, ekonomický potenciál nebyl ještě zdaleka jedním z rozhodujících činitelů, ovlivňujících průběh a výsledek války atp.

V první polovině XX. století se však situace začíná kvalitativně měnit. Do výzbroje armád přicházejí bojové prostředky, které jsou schopny zasáhnout nejen ozbrojené síly nepřítelů ve frontovém pásmu, ale i v týlu fronty. Vyrůstá úloha ekonomického potenciálu, který spolu s vědeckotechnickým, vojenským a morálně politickým potenciálem se stává jedním z rozhodujících činitelů ovlivňujících průběh a konečný výsledek války. Vyrůstá význam obyvatelstva pro vedení války jako příslušníků pravidelné armády, partyzánských jednotek, výrobců materiálních statků, pracovníků služeb při plnění úkolů pro potřeby ozbrojených sil atp. V jistém smyslu se stále menší část obyvatelstva stává neangažovanou ve válce.

Na základě těchto nových jevů začínají militaristé zastávat názory, že v současnosti pozbylo na významu rozlišování mezi bojujícími příslušníky ozbrojených sil a civilním obyvatelstvem a začínají propagovat nutnost vedení tzv. „totální války“, jak tomu bylo v případě hitlerovského Německa v letech druhé světové války.

Z hlediska socialistického humanismu a socialistické morálky je naprosto neudržitelný požadavek zpracování a kodifikování pravidel vedení jaderné války. Ve vztahu k jaderným a termojaderným zbraním striktně požadujeme zákaz jejich vývoje, zdokonalování, zkoušení, zavádění do výzbroje armád, zákaz jejich použití ve válce, posléze požadujeme jejich likvidaci, zničení, vyloučení z arzenálu bojových prostředků. „Nelegálnost použití nukleárních zbraní odpovídá i etickým a politickým požadavkům socialistické společnosti. Použití nukleárních zbraní by způsobilo velké ztráty mezi civilním obyvatelstvem. Toto civilní obyvatelstvo jsou však v podstatě pracující, příslušníci vykořisťovaných tříd... A uvážíme-li, že globální válka, která by eventuálně vypukla, by jasně měla charakter střetnutí socialistické soustavy se soustavou kapitalistickou, pak by ztráty, které by nukleární zbraně způsobily mezi civilním obyvatelstvem, by byly ztráty mezi těmi, kterým by socialistické armády přinášely třídní osvobození.“ (Pokštel J.: Problém zbraní hromadného ničení v návrhu Mezinárodního komitétu Červeného kříže o ochraně civilního obyvatelstva. Časopis pro mezinárodní právo, č. 3/1958, s. 256.)

Socialistická morálka oprávněně upozorňuje, že i z hlediska současných platných norem mezinárodního válečného práva musí být jaderné a termojaderné zbraně i další zbraně hromadného ničení postaveny mimo zákony jako bojové prostředky zakázané, nedovolené.

Socialistický humanismus jako jeden z vůdcích a základních principů socialistické morálky v žádném případě nesdílí názor, že „ve válce je dovoleno použít vše, co není výslovně zakázáno“. Socialistická morálka plně sdílí, akceptuje, zastává názor, že ani v současnosti nemají a nelze přiznat státům, válčícím stranám neomezenou volnost ve volbě, výběru prostředků vedení války.

Vojenské použití jaderných a termojaderných zbraní nemůže být ospravedlněno žádnými důvody. Nemůže být ospravedlněno poukazem na to, že současné mezinárodní právní zákony, pravidla a zvyklosti **výslovně nezakazují použití jaderných zbraní**, že neexistuje v tomto směru žádná mezinárodní úmluva, dohoda. Vojenské použití jaderných a termojaderných zbraní nemůže být ospravedlněno vojenskou nutností, vojenskými důvody, požadavkem „efektivitativy vedení ozbrojeného zápasu“.

Militaristé často zdůrazňují, že vojenské účinky jaderných a termojaderných pum jsou natolik významné, že utrpení, které způsobují lidem, je zanedbatelné.

Jestliže nebude existovat striktní zákaz, bude nepravděpodobné, že se válčící strany zdrží použití účinných zbraní. Jestliže se nějaká zbraň ukáže dostatečně účinná, pak nejtěžší utrpení, které způsobují, nebudou militaristé považovat za neúměrné.

Socialistický humanismus a socialistická morálka striktně požadují zkoumat bojové prostředky nejen z hlediska efektivity bojové činnosti, ale v jednotě s tím i z hlediska lidskosti použitých bojových prostředků. V tomto smyslu se plně ztotožňujeme se zásadou, že vojensky účinný, ale barbarský prostředek musí ustoupit před lidskostí a musí být zakázán. Zásada efektivity je bržděna zásadou lidskosti, humanity.

Tuto zásadu v minulosti a zpravidla i v současnosti militaristé kategoricky odmítají zdůvodňováním vojenské efektivity vedení války před humánními metodami vedení války, se všemi z toho vyplývajícími krajně negativními sociálními důsledky.

Hodnotí-li socialistická morálka jadernou válku jako zločin spáchaný na lidstvu, vyvstává otázka, zda se uvedením mravní hodnocení a mravní odsouzení týká použití jaderných a termojaderných zbraní v každé válce agresivní i sebeobránné, nespravedlivé i spravedlivé.

V této souvislosti je nutné zcela jednoznačně a kategoricky říci, že **socialistická morálka považuje za zločin proti lidstvu první použití jaderných a termo-**

jaderných zbraní agresorem v nespravedlivé válce. V žádném případě nelze hodnotit jako zločin proti lidstvu **odvetné použití** jaderných a termojaderných zbraní obětí agrese ve spravedlivé válce.

Socialistická morálka neztrácí ze zřetele, bere v úvahu a ztotožňuje se s tím, že: „Mezinárodní právo umožňuje instituci represálií straně, vůči které bylo protiprávně postupováno, aby za určitých podmínek a určitým způsobem i ona sama jednala způsobem, který sám o sobě je protiprávní. Tak je nutno posuzovat i eventuální odvetné použití nukleárních zbraní státy socialistického tábora.“ (Pokštel J.: Problém zbraní hromadného ničení v návrhu Mezinárodního komitétu Červeného kříže o ochraně civilního obyvatelstva. Časopis pro mezinárodní právo, č. 3/1958, s. 257.) Současně „v této souvislosti je nutno také uvážit, že použití nukleárních zbraní by mělo v současné situaci nesporně rozhodný vliv na průběh války. Stát, který by byl těmito zbraněmi napaden a sám jich nepoužil, by ohrozil svou existenci ve své samé podstatě. Právo na legitimní obranu by dalo takto napadenému státu **oprávnění použít jaderných prostředků**“ (Tamtéž.)

Socialistická morálka, jako historicky vyšší sociální typ morálky, morálky sociálně spravedlivější, pokrokovější a humánnější, než jsou všechny dosud známé morálky předsocialistické dějinné epochy, přinesla nejen vklad do způsobů a metod řešení sociálních antagonismů mezi státy s rozdílným společenským zřízením.

Lze to rekonstruovat z výše než půl stoleté historie sociálních zápasů prvního socialistického státu světa a dnes již i ze zápasů, které země světového socialistického společenství vedou za odvrácení hrozby a rozpoutání světové termojaderné války, za likvidaci materiálně technické základny jaderné války, za prosazení zásad mírového soužití a soutěžení států s rozdílným společenským zřízením.

V poslední době byla mírová politika Sovětského svazu znovu demonstrována ve vztahu k eventualitě světové termojaderné války, v jednostranném závazku Sovětského svazu, že „**nepoužije jaderné zbraně jako první**“, který vstoupil v platnost v okamžiku, kdy bylo z tribuny druhého zvláštního zasedání Valného shromáždění OSN o ozbrojení v červenci 1982 předneseno poselství L. I. Brežněva.

V tomto duchu přijalo z iniciativy Sovětského svazu Valné shromáždění OSN 16. prosince 1983 rezoluci odsuzující agresivní jadernou válku jako nejstrašnější zločin proti lidstvu. Současně odsoudilo

v této rezoluci přípravu agresivní jaderné války i propagování politických a vojenských doktrín ospravedlňujících použití jaderných zbraní jako první a přípustnost zahájení jaderné války. Proti této rezoluci hlasovaly USA i jejich spojenci z NATO.

S takovým mimořádně vojenskopoliticky, mravně, právně a humanisticky závažným závazkem objektivně posuzováno nemohl a nemůže přijít kterýkoli stát, ale pouze takový stát, který nejen slovy, ale i skutky je nositelem i realizátorem mj. norem a zásad historicky vyšší, spravedlivější a humánnější morálky.

Jde skutečně o bezprecedentní případ i příklad v dosavadní třídní epoše dějin lidstva, kdy se vojenská velmoc před celým světem zavazuje, že nepoužije jako první nejúčinnější prostředků svého obranného potenciálu za situace, kdy její politický a vojenský protivník plánuje nejrušnější varianty jaderné války –bleskovou i vleklou, omezenou i světovou.

Dnes je možné jen stěží docenit a domyslet historický význam závazku Sovětského svazu. Avšak už dnes je naprosto nepochybné, že představuje po prvním dekretu sovětské vlády, „Dekretu o míru“, další významný přínos politice vzájemných vztahů mezi státy s rozdílným společenským zřízením. Jde o akt, který vnáší mimořádně závažný mj. mravní imperativ, mravní normu regulující soužití národů, států, vojenskopolitických koalic.

Jednoznačnost a nedvojsmyslnost závazku nastavuje zrcadlo všem, kteří se jej snaží zpochybnit a odmítají se k němu obdobným způsobem připojit, neboť nebude-li první použití jaderných zbraní, nebude ani další, odvetné jejich použití.

Zpochybňování závazku Sovětského svazu nepoužití jaderné zbraně jako první, i odmítnutí se k němu připojit ze strany imperialistických států, vlastníků jaderných zbraní, obnažuje jak hluboce antihumánní a amorální je politika a morálka imperialistické buržoazie.

Závazek představuje historický mezník v boji za odvrácení jaderné války, je významným krokem v úsilí zemí socialistického společenství postavit jaderné zbraně mimo zákon, zastavit jejich vývoj a výrobu, postupně snižovat jejich zásoby až po jejich úplnou likvidaci.

Vysoké ocenění, které si tento závazek plně zaslouhuje, je nejen projevem oddanosti Sovětského svazu trvalému a spravedlivému světovému míru, ale i vysokého vědomí politické a mravní odpovědnosti socialistické velmoci za osudy lidstva.

Trvalý, spravedlivý světový mír, spolu se zachováním existence lidstva, považují země socialistického společenství za nejvyšší hodnoty v hodnotové stupnici socialistické morálky, které je třeba upevňovat a chránit.

Je známo, že Sovětský svaz již v minulosti vyjádřil ochotu nepoužít jaderné zbraně proti těm státům, které odmítají výrobu a použití takových zbraní a nemají je na svém území umístěny.

Nynější závazek Sovětského svazu jde daleko za rámec dřívějšího návrhu, neboť se nyní týká všech států světa, nejaderných i jaderných, bez jakékoli výjimky, jde jinými slovy o závazek univerzální, planetární povahy.

Vzhledem k současné vyhrocené mezinárodní situaci, stupňovanému zbrojení států NATO i vojenským výhrůžkám USA vůči zemím socialistického společenství jde o krok mimořádný a výjimečný.

Vyhlášení takového závazku může oprávněně vyvolávat řadu otázek a pochybností motivovaných obavami o osud národů světového socialistického společenství v případě, že tohoto závazku militaristické kruhy zneužijí k zasazení prvního jaderného úderu.

Mezi tyto otázky můžeme zahrnout: **je politicky, vojensky a mravně ospravedlnitelné vyhlášovat závazek nepoužít jaderné zbraně jako první v době, kdy**

— dochází k revizi vojenské politiky USA směrem k většímu spoléhání na sílu a její hrubší a mnohostrannější používání i v mírové době,

— USA uvažují o možnosti a za určitých okolností i účelnosti použití jaderné války,

— uskutečňují velmi intenzivní materiálně technickou a ideologickou přípravu jaderné války,

— kladou mimořádný význam vytváření potenciálu prvního jaderného úderu,

— přibližují své jaderné základny ke strategicky významným centřům zemí socialistického společenství,

— se snaží situovat vedení jaderné války co nejdále od území USA,

— USA staví své vlastní zájmy proti zájmům lidstva,

— se snaží budovat svou vlastní bezpečnost bez ohledu a na úkor bezpečnosti jiných,

— vedoucí činitelé USA chtějí nastolit takové psychologické klima, aby „potenciální protivník“ každou noc usínal se strachem, že USA použijí jaderné zbraně atp.

Opodstatněnost těchto otázek uznává i ministr obrany SSSR D. Ustinov, když napsal: „Je zcela přirozené, že si sovětská

lidé, naši přátelé a pokrokoví lidé na celém světě kladou otázku, zda byl pro takový krok zvolen správný okamžik a nevystavujeme-li jednostranný závazek přílišnému nebezpečí náš lid, naši vlast a věc socialismu a pokroku na celém světě. Máme přece smutné historické zkušenosti, kdy se agresor neohlížel napravo ani nalevo a spouštěl svůj zákazonosný stroj naplno. Lze to všechno ignorovat? (Ustinov D.: Odvrátit hrozbu jaderné války. Rudé právo, 13. července 1982, s. 6.)

Učinit rozhodnutí, vyhlásit před celým světem jednostranný závazek nepoužít jaderné zbraně jako první, jistě nebylo pro představitel Sovětského svazu lehké.

Museli velmi střídlivě zhodnotit nejen dobrodružnost v myšlení Pentagonu, stav bojové připravenosti a možnosti strategických útočných sil USA, ale i systém zjišťování a účinnost strategických jaderných prostředků Sovětského svazu atp.

Byli a jsou si vědomi rizika, jemuž jsou země socialistického společenství v případě použití jaderných zbraní agresorem vystaveni, stupně ohrožení takové hodnoty politické a morální jakou představuje světové socialistické společenství. „Použije-li agresor jaderné zbraně jako první“, uvádí D. Ustinov „způsobí našim národům nepředstavitelné škody.“ Současně však k tomu dodává: „I agresor však musí vědět, že výhody prvního použití jaderné zbraně nepovedou k jeho vítězství... zneškodňující úder proti socialistickým zemím se Spojeným státům nepodaří. Agresor neujde drtivému odvetnému úderu... V případě agrese budou naše ozbrojené síly spolu s bratrskými socialistickými armádami bránit socialistické vymoženosti bez sebemenšího zaváhání, s veškerou rozhodností a s využitím celé obranné i ekonomické síly našich států.“ (Tamtéž.)

Závazek Sovětského svazu nepoužít jaderné zbraně jako první, byť byl učiněn jednostranně a zatím nenašel adekvátní odezvu u imperialistických států vlastních jaderných zbraní, **představitelé Sovětského svazu oprávněně považují za závazný pro všechny, za závazek s univerzální platností.**

Militarističtí dobrodruzi by si to mohli vyloučit chybě v tom smyslu, že jim uvolňuje ruce k zasazení prvního jaderného úderu, který by „odbrojil Sovětský svaz“ a zabezpečil jim strategické překvapení a beztrávnost, uniknutí jaderné odvetě.

Zřeknutí se použití jaderných zbraní jako první ze strany Sovětského svazu v žádném případě neznámá, že ti, kdo si zatím podobný závazek nedali a nepřipojili se tak k iniciativnímu kroku Sovětského svazu, mají politické, vojenské

a morální oprávnění jaderné zbraně jako první použít.

„Naše stanovisko k této otázce,“ prohlásil J. A. Andropov, „je jasné: jadernou válku nelze připustit — ani malou, ani velkou, ani omezenou, ani totální. Provedným úkolem je nyní zastavit iniciátory nové války. Vyžadují to životní zájmy všech národů.“ (Andropov J. A.: Projev na slavnostním shromáždění k 60. výročí vzniku SSSR. Rudé právo, 22. prosince 1982, s. 3.)

Socialistická morálka a socialistický humanismus, mající na zřeteli zachování lidského rodu na naší planetě a všech materiálních i duchovních hodnot, které byly nesčetnými generacemi až dosud vytvořeny, kategoricky upírají komukoli právo použít jaderné zbraně jako první.

Jednostrannost závazku nepoužít jako první jaderné zbraně nelze chápat tak, že Sovětský svaz, spolu s dalšími mírumilovnými národy tím dává komukoli politické, vojenské a mravní oprávnění k použití jaderných zbraní. O tom by neměl být nikdo na pochybách, neboť mylný výklad tohoto závazku ze strany militaristických kruhů buržoazie, by mohl mít nepředstavitelné, katastrofální důsledky pro ně samotné a spolu s nimi i pro celé lidstvo.

Mravní převaha socialistického společenství systému demonstrováná přijetím jednostranného závazku je právě tak zákonitá jako je zákonitá mravní diskvalifikace imperialistického společenství systému, jehož představitelé se nejen zdráhají připojit se k tomuto závazku, ale dokonce se jej snaží průhlednou argumentací zlehčit, zpochybnit, znevážit.

Jakou hodnotu v této souvislosti může mít např. argument používaný buržoazními ideology, že se nelze omezovat jen na zřeknutí se použití jaderných zbraní jako první, když přece existují i nemalé arzenály konvenčních zbraní. Uvědomujeme si přitom, že již v polovině sedmdesátých let země socialistického společenství navrhovaly, aby se všechny země zřekly použití síly a hrozby silou v mezinárodních vztazích a v roce 1980 dokonce předložily návrh, aby se státy NATO a Varšavské smlouvy zavázaly, že nepoužijí jaderné ani konvenční zbraně proti sobě navzájem.

Závazek Sovětského svazu nepoužít jaderné zbraně jako první je jen **logickým vyústěním a jedním z dalších důkazů o ryze obranném charakteru vojenské doktríny Sovětského svazu**, jíž je podřízen charakter sovětských ozbrojených sil, zásady jejich výstavby, způsoby a formy jejich použití, v níž dominuje cíl — odrazení vnější imperialistické agrese proti Sovětskému svazu a jeho spojencům.

Podstatě a charakteru socialistické morálky hluboce odporuje následovat praxi USA, které velmocensky a povýšenecky ústy svých představitelů prohlašují, že „použijí jaderné zbraně kdykoli a tam, kde to budou diktovat zájmy USA“.

Mravní problematika závazku nepoužít jaderné zbraně jako první se nevztahuje zdaleka jen ke vzájemným vztahům mezi státy a vojenskopolitickými koalicemi.

Plně domyslet vojenské aspekty takového závažného vojenskopolitického rozhodnutí znamená vzít v úvahu mimořádná opatření, která musí být podniknuta ve veškeré vojenské činnosti zemí socialistického společenství. Přijetím takového závazku mimořádně vzrůstá i mravní odpovědnost každého příslušníka armády za zvyšování bojeschopnosti, kázeň a organizovanost, výchovu a výcvik, řízení a

velení vojskům, morálně politické vojenskoodborné, vojenskotechnické a jiné kvality příslušníků socialistických armád.

Nebezpečí rozpoutání světové termonukleární války není zdaleka zažehnáno. Z této skutečnosti jsou nuceny země světového socialistického společenství vycházet. Jak uvádí D. Ustinov: „Při upevňování obranyschopnosti věnujeme velkou pozornost zvyšování bojového potenciálu sovětských ozbrojených sil, usilujeme o to, aby byly vždy na úrovni současných požadavků... Díky péči KSSS a sovětské vlády představuje dnes potenciál sovětských ozbrojených sil pevný svazek vysoké technické vybavenosti, vojenského mistrovství a nezdolného ducha.“ [Ustinov D.: Bojovat za mír, upevňovat obranyschopnost. Rudé právo, 19. listopadu 1983, s. 6.]

SPP

při zabezpečování a realizaci úkolů bojové a mobilizační pohotovosti u vojsk

XVI. sjezd KSČ na základě objektivního zhodnocení mezinárodní a vojenskopolitické situace zvýraznil potřebu dalšího zvyšování obranyschopnosti země jako jednoho z rozhodujících úkolů ČSLA v dalším období. Předpokladem toho je zajišťování nepřetržitě bojové a mobilizační pohotovosti.

Celá tato oblast je zákonitě středem pozornosti vojenskopolitické linie strany a velení ČSLA. Požadavky na další zkvalitňování bojové a mobilizační pohotovosti vyplývají z růstu agresivity mezinárodního imperialismu. V podmínkách existence zbraní hromadného ničení vzrostla úloha bojové a mobilizační pohotovosti natolik, že její úroveň musíme měřit veškeré dění v armádě. Imperialistické státy v čele s USA usilují o zvrát historicky nevyhnutelných revolučních přeměn. Tomu podřizují veškeré své úsilí, které se projevuje v horečném zbrojení a ve vytváření ohni-

sek napětí v různých částech světa. Z tohoto stupňovaného úsilí, které směřuje k vojenské konfrontaci se socialistickými státy, můžeme učinit závěr, že tyto tendence budou v politice Západu i nadále převažovat.

Tyto skutečnosti proto staví před celou oblast bojové a mobilizační pohotovosti nové požadavky, jak je stanovil celoar-mádní stranický aktiv v souvislosti s rozpracováním závěrů XVI. sjezdu KSČ. Bylo zdůrazněno dále zvyšovat politickou bdělost příslušníků ČSLA, zabezpečit nepřetržitou bojovou pohotovost, kde nadále vystupuje požadavek komplexnosti, tvořící jednotu vojenských, vojenskopolitických a vojenskotechnických činitelů, které ovlivňují její obsah. Před komunisty VVO není tedy důležitější politický úkol, než nepřetržitě zdokonalování bojové a mobilizační pohotovosti, příprava záloh a specialistů.

SPP při zabezpečování soudobých požadavků bojové pohotovosti

Hlavní cíle, které sleduje SPP při plnění požadavků strany a velení ČSLA, jsou na všech stupních totožné s cíli, které sleduje velitelsko-organizační práce. Co do cílů není a nemůže být mezi nimi rozdílu. Sledují splnění úkolů bojové a politické přípravy vojsk, dosažení vysoké bo-

jojové a mobilizační pohotovosti i celkové připravenosti vojsk.

Podstatný rozdíl je však ve způsobu a metodách uskutečňování těchto cílů. Způsob a metody SPP jsou určovány tím, že je organizována a řízena politickými orgány a stranickými organizacemi. **Proto**

její metody jsou založeny na principu celé strany — tj. na principu demokratického centralismu. Způsob a metody velitelsko-organizačnické práce jsou určovány tím, že je řízena a uskutečňována veliteli a náčelníky. Proto její řízení, způsob a metody jsou založeny na principu nedílné velitelské pravomoci na stranických základech.

Z těchto zásad je nutné vycházet při stanovení základních velitelsko-organizačních a stranickopolitických opatření při zabezpečování požadavků bojové a mobilizační pohotovosti.

V souvislosti s řešením úkolů celoar- mádního stranického aktivu vystupuje do popředí požadavek na vysokou kvalitu a efektivnost veškeré práce, který platí i pro politickou sféru a stranickou činnost. Proto do popředí pozornosti politického aparátu, stranických organizací, ale i velitelů se dostává celá oblast SPP, její zkvalitnění a zefektivnění. Tento požadavek se však nedotýká jen zabezpečování bojové a mobilizační pohotovosti, ale prakticky veškerého života a činnosti vojsk.

Na druhé straně je zapotřebí vidět, že bojová a mobilizační pohotovost svým rozsahem prakticky zasahuje všechny oblasti života vojsk, a proto je neoddelitelně

spjata s celým procesem výchovy a výcviku, který tvoří jádro činnosti velitelů, politického aparátu a stranických organizací.

Hlavním úkolem SPP je napomáhat zkonkretizování jednotlivých oblastí bojové a mobilizační pohotovosti, které z hlediska vznikajících požadavků vystupují do popředí.

Jde prakticky o všechny změny, které je nutné prosadit v systému uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti, v závislosti na zásadách stanovených novými předpisy a nařízeními. Zvlášť je potřebné důsledně prosazovat požadavek autonomie. To prakticky znamená vytvoření podmínek ke splnění úkolů vyšších stupňů bojové pohotovosti bez pomoci (zásahu) nadřazeného stupně v úzké součinnosti s doplňující okresní (obvodní) vojenskou správou.

To pochopitelně předpokládá soustav- nou péči o odbornou přípravu politického aparátu, zaměřenou na jeho celkovou připravenost k plnění úkolů v jednotlivých stupních bojové pohotovosti s reálně propracovanými úkoly SPP, ale i k zabezpečení souladu mezi odbornými a stranickopolitickými opatřeními.

SPP při zabezpečování úkolů a opatření stálé bojové pohotovosti

Dosavadní zkušenosti potvrzují, že každodenní cílevědomá SPP je nezbytnou podmínkou při zabezpečování úkolů bojové a mobilizační pohotovosti.

Především celý systém a obsah ideové výchovné práce je nutné orientovat na přípravu příslušníků armády, ale i vojáků v záloze, k plnění úkolů za branné pohotovosti státu. Tato opatření realizovat v souladu s obsahem 15. zasedání ÚV KSČ k ideologické práci a usnesení PUV KSČ z 19. 3. 1971 „O jednotném systému branné výchovy obyvatelstva ČSSR“.

V systému přípravy vojsk i záloh vytvářet podmínky, které směřují k bojovému stmelení jednotek a útvarů k plnění bojových úkolů. Přitom naplňovat požadavky poznávání kvality předurčených záloh a důsledně realizovat na všech stupních v součinnosti s místními vojenskými správami usnesení PUV KSČ z 23. 1. 1981 „O dalším doplňování a přípravě záloh poropříků a důstojníků a záloh politického aparátu“.

Celá oblast materiálně technického zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti na všech stupních však vyžaduje hlubší rozbor skutečného stavu, a to nejen jako souhrn technických problémů,

ale i z hlediska politického vlivu na splnění těchto úkolů ve stanovené době.

Neméně důležitou oblastí je celý systém a obsah přípravy velitelského sboru, politického aparátu, dozorcích orgánů a všech ostatních vykonavatelů s důrazem na plnění úkolů v jednotlivých stupních bojové pohotovosti. Poznatky však ukazují, že obsah této přípravy postrádá zařazování otázek SPP, a to zejména takových, které ovlivňují plnění úkolů v jednotlivých stupních bojové pohotovosti, na mobilizačních pracovištích, v celém průběhu 1. a 2. etapy bojového stmelení.

Zkušenosti potvrzují, že vyloučit živelnost a na druhé straně cílevědomě realizovat všechny úkoly v jednotlivých oblastech, včetně obsahu SPP a činnosti politického aparátu, je možné jen tehdy, jsou-li podrobně rozpracovány ve formě metodiky činnosti ZVP útvaru (politického oddělení) za stálé bojové pohotovosti. Jde o to, aby všechna opatření, která musíme splnit k zabezpečení přechodu ze stálé bojové pohotovosti do vyšších stupňů, byla vymezena: co v tomto směru plnit denně, v závěru týdne, v průběhu měsíce a ve výcvikovém období. Do této metodiky je nutné zapracovat i požadavek včasného

projednávání výsledků prověrek a nácviků bojové pohotovosti velitelskými a politickými orgány, s důrazem na příčiny nedostatků a tím vylučování podmínky jejich možného opakování.

Hlavním úkolem nadále tedy zůstává obsahové i praktické zvládnutí přechodu vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti a zdokonalit celý systém přechodu z mírového na válečný stav. To vyžaduje vysokou ideovou a odbornou připravenost všech příslušníků i záloh, dokonale zpracovanou a soustavně udržovanou dokumentaci a všestranně připravené materiálně technické zabezpečení.

SPP při zabezpečování úkolů a opatření vyšších stupňů bojové pohotovosti

Obsah SPP a činnost politického aparátu za vyšších stupňů bojové pohotovosti nutně vychází z obsahu úkolů a zásad, stanovených Směrnicí pro uvádění vojsk do bojové pohotovosti. Jinak tomu ani nemůže být, protože v tom je záruka dosažení souladu mezi velitelsko-organizačními a stranickopolitickými opatřeními.

Je nutné zdůraznit, že ve SPP za vyšších stupňů bojové pohotovosti budou kladeny vyšší požadavky na oblast ideologické práce, především na její včasnost, účinnost a ofenzivnost. V této situaci je neoddělitelnou součástí převažovat formy individuální práce mezi příslušníky a zejména pak mezi nastupujícími zálohami do organizačních jader a mobilizačních pracovišť útvarů.

Prvořadým úkolem bude získat všestranné poznatky o náladách a názorech příslušníků na vzniklou situaci, zdrojích šíření různých dezinformačních zpráv a tzv. zaručených informací. Úkolem velitelů a politického aparátu všech stupňů bude tedy trvalá znalost politické situace u jednotek a součástí a jak tato ovlivňuje morálně politický stav. Plnění těchto úkolů proto nutně vyžaduje přípravu všech velitelů, příslušníků štábů, politických pracovníků a náčelníků mobilizačních pracovišť k jednotnému plnění úkolů politické práce mezi příslušníky a zálohami v příslušném stupni bojové pohotovosti a v závislosti na konkrétní mezinárodní a vnitropolitické situaci. S tímto opatřením je potřebné počítat i při mobilizačních cvičeních, spojených s nástupem předurčených záloh, kde jednotnost objasnování příčin jejich povolání hraje důležitou úlohu.

Za zvýšené bojové pohotovosti plánujeme svolání mimořádných členských schůzí ZO KSČ na štábech a u jednotek, jejichž cílem, kromě zhodnocení práce, bude vytyčení úkolů za vyšších stupňů

Dosavadní zkušenosti ukazují potřebu důsledného zvládnutí zpracované dokumentace všemi veliteli, náčelníky, politickými pracovníky a ostatními vykonavateli. Jen za tohoto předpokladu je možné dosáhnout požadované akceschopnosti řídicích orgánů a politického aparátu. To současně ovlivňuje i schopnost rychle se orientovat v situaci a usměrňovat plnění úkolů jednotlivých úseků a oblastí činnosti. To současně vyžaduje důsledně naplňovat povinnost pravidelně měsíčně tuto dokumentaci upřesňovat a studovat.

bojové pohotovosti, v závislosti na vzniklé situaci.

V jednotlivých stupních bojové pohotovosti zaměřit dále pozornost velitelů a politického aparátu na zabezpečení seznámení příslušníků s mezinárodní a vnitropolitickou situací s využitím relací čs. rozhlasu, obsahu denního tisku a materiálů, získaných ze součinnosti s ideologickým oddělením OV (KV) KSČ. Při plnění těchto úkolů se ukazuje potřeba více využívat technických prostředků politického aparátu, jako jsou pojízdné kluby, přenosná rozhlasová zařízení apod.

Zvlášť bude potřebné promyslet a zpracovat všechny tyto úkoly a opatření i způsob jejich realizace za mobilizace. V případě, že jí nebude předcházet některý z nižších stupňů bojové pohotovosti, budou všechna stranickopolitická opatření realizována za složitějších podmínek s vyloučením možnosti masových akcí. V této situaci budou útvary souběžně plnit úkoly k zabezpečení přijetí předurčených mobilizačních záloh a vyvezení materiálu a techniky všeho druhu. To samo o sobě klade vysoké nároky na organizačtorskou činnost, ale i na úkoly politické práce mezi příslušníky a nastupujícími zálohami.

Celý průběh mobilizace můžeme rozdělit v podstatě na dvě období, ve kterých bude nutné politickou práci diferencovat, i když její obsah a zejména formy se budou vzájemně prolínat.

V 1. období od vyhlášení nejvyššího stupně bojové pohotovosti do nástupu záloh k jednotkám, orientujeme úsilí všech velitelů, příslušníků štábů, politických pracovníků a náčelníků mobilizačních pracovišť k vytvoření všestranných organizačních, politických i materiálně technických předpokladů k zabezpečení rychlého přijetí a rozdělení mobilizačních záloh a jejich předání k jednotkám a sou-

částem. Práci mezi nastupujícími zálohami do organizačního jádra (nejpozději do 6 hodin) bude zpravidla vykonávat ZVP nově vytvořeného útvaru nebo určený politický pracovník, který zůstává k plnění i dalších úkolů v kasárnách

V tomto období hraje zvláště důležitou úlohu znalost zpracované dokumentace, ale i znalost rozhodujících opatření a podmínek jejich realizace i schopnost všech funkcionářů tato realizovat.

Těžiště bude spočívat v individuální práci při objasňování situace a úkolů a ve vytváření příznivé politické situace zejména na všech mobilizačních pracovištích. To usnadní včasnost plnění všech opatření.

Důležitou úlohu v tomto období sehraje i správné rozmístění kádrových politických pracovníků vzhledem k tomu, že počty neumožňují obsadit všechna mobilizační pracoviště, jak by si to situace vyžadovala. Proto je nutné zaměřit se na obsazení rozhodujících míst v závislosti na organizačním stupni. Zlepšení v tomto směru můžeme docílit tím, že si některého z předurčených politických pracovníků v záloze povoláme do organizačního jádra a využijeme ho podle potřeby na některém pracovišti.

SPP v průběhu 1. etapy bojového stmelení

V průběhu 1. etapy bojového stmelení, které probíhá nepřetržitě od nástupu prvních záloh k jednotkám a součastem, veškeré úsilí velitelů, náčelníků, a politického aparátu soustředíme a obsah SPP orientujeme na vytvoření bojových kolektivů. Tyto úkoly se však mnohdy chápou jednostranně a realizují se pouze z hlediska organizačního vytvoření jednotek. Přitom se opomíjejí ty otázky, které zabezpečují i politické stmelení příslušného kolektivu jako důležitého předpokladu k dosažení jednotného přístupu všech příslušníků při naplňování požadavků velení.

V obsahu práce všech velitelů, příslušníků štábů i politického aparátu v průběhu postupného formování a procvičování jednotek soustředíme hlavní úsilí na poznávání morálně politických kvalit se zaměřením na výběr vhodných kandidátů pro funkce agitátorů. Přitom současně ověřovat schopnosti zařazovaných vojáků v záloze k plnění úkolů zejména specialistů. Zvláštní pozornost v tomto směru soustředíme na praporečnické a důstojníky ze záloh, včetně politického aparátu z hlediska předpokladů plnění úkolů, vyplývajících z jednotlivých funkcí, a podle toho dělat i nutné změny v zařazení.

Účelem regulačního místa je mimo jiné co nejrychleji odeslat nastupující zálohy do příjmacích středisek osob a motorových vozidel. Z tohoto hlediska se omezíme v práci se zálohami na krátkou charakteristiku vzniklé situace a informujeme je o způsobu a místě zapojení komunistů a svazáků. Jde prakticky o takové úkoly, které může realizovat náčelník regulačního místa.

Nejsložitější situace v tomto směru je vždy v příjmacím středisku osob a v místě umístění zálohy, určené k úhradě za nenastoupení. Zpravidla jde o velké počty předurčených záloh, které procházejí příjmacím střediskem osob nebo jsou dočasně v uvedené záloze, ve které vojáci v záloze setrvávají relativně déle. Proto práce v příjmacím středisku osob a v záloze musí propracovat a kvalifikovaně realizovat politický pracovník, kterého na tomto pracovišti ponecháme do přijetí a rozdělení zhruba 80 % předurčených záloh. V dalším ho využijeme podle potřeby na jiném úseku nebo u jednotek apod.

2. období můžeme časově vymezit od nástupu záloh do jednotek, součástí — do dosažení stanovené doby pohotovosti. Toto období se časově i obsahově kryje s 1. etapou bojového stmelení.

V průběhu bojového stmelení využívat všech možností k seznamování příslušníků se situací, včetně jejich seznámení se zásadami sociálního zabezpečení rodin. K tomu mít v dokumentaci jednotek připravené vhodné materiály.

S úkoly zavedení přesné evidence osob, zbraní, bojové techniky a materiálu všeho druhu souvisí i zavedení evidence komunistů a svazáků. V tomto směru je potřebné jednoznačně zdůraznit, a dosavadní praktická činnost to plně potvrdila, že evidenci komunistů a svazáků je nutné realizovat u jednotek při zařazování příslušníků podle zařazovacích sešitů a funkčních přehledů praporečnické a důstojnické. Zpracování jmenových seznamů komunistů a svazáků je předpokladem případného upřesnění, ale hlavně rozvinutí stranické a v dalším i svazácké struktury u jednotek, součástí a na místech velení (VS a TVŠ). Zásady stanoví předpis, ve kterém je stanoveno, že stranická struktura ZO KSČ a ZO SSM musí být vytvořena tak, aby respektovala zásady členění útvaru za bojové činnosti. I když obsahová a organizační příprava rozvoje stranických a svazáckých organizací a orgánů je úkolem politického aparátu

a navržených výborů, přesto tyto otázky je nutné připravovat a v dalším i realizovat v těsné součinnosti s veliteli a náčelníky. Časově je realizujeme v závislosti na stanovené době pohotovosti (např. za 36 hodin) a na to navazující době nejzazšího nástupu záloh (do 18 hodin). Je možné plánovat ustavení ZO KSČ na VS a TVŠ za 21 hodin, praporů za 23 hodin, DO KSČ a stranické skupiny za 24 hodin a za 26 hodin ustavení ZO SSM. K tomu, aby politické oddělení mohlo lépe sledovat vytvoření stranické a svazácké struktury v rámci svazku, je výhodné takto jednotně stanovit doby ke splnění těchto úkolů. Tím vytvoříme podmínky pro jejich uskutečnění za bezprostřední účasti velitelů s využitím i ostatních funkcionářů štábů a politického aparátu. Jde o komplex úkolů a opatření časově rozpracovaných ve všech pracovních plánech (i velitelů a náčelníků — nestraníků) a obsahově v dokumentaci politického aparátu (plán rozvinutí stranických a svazáckých organizací). Přitom však je nutné stranickou strukturu rozvinout v plném rozsahu počínaje ZO KSČ a DO KSČ a stranickými skupinami konče. U těch útvarů, kde je plánován CÚV KSČ, ustanovujeme jej schůzí delegátů volených na ustavujících schů-

zích ZO KSČ vzhledem k tomu, že členskou schůzí všech komunistů nelze uskutečnit.

Do 2 hodin po vytvoření ZO KSČ bude úkolem politického aparátu zpracovat a odeslat písemné hlášení o stranické struktuře, počtech komunistů a složení výborů na nadřízený politický orgán. Teprve po vytvoření stranické struktury je možné realizovat úkoly k vytvoření svazácké struktury. Opačný postup je nepřipustný.

Kromě těchto opatření je úkolem politického aparátu výběr a obsahová příprava vhodných důstojníků jako vedoucích politické přípravy praporčků a důstojníků a PŠM, čímž vytváříme podmínky pro plnění úkolů ideově výchovné práce ve 2. etapě bojového stmelení.

V neposlední míře v činnosti velitelů a politického aparátu bude nutné zabezpečit vykonání vojenské přísahy podle Zákl.-Ř-1, příl. 1 čl. 9—10, a to jen s těmi, kteří tuto nesložili v době míru. U bojových útvarů to mohou být jen ojedinelé případy, ale např. u zdravotnických jednotek [zařízení] je nutné plánovat tento úkol v celém rozsahu se středně zdravotnickými kádry, které jsou povolávány do ozbrojených sil až v průběhu mobilizace.

Hlavním smyslem zvyšování kvality a efektivnosti SPP je uplatňování vedoucí úlohy strany ve všech oblastech života a činnosti vojsk s důrazem na prohloubení bojové a mobilizační pohotovosti a připravenosti vojsk v duchu požadavků vojen-skopolitické linie XVI. sjezdu KSČ a zároveň celoarmádního stranického aktivu.

Smyslem stranickopolitického vlivu je

neustále sjednocovat úsilí všech příslušníků ke splnění náročných úkolů, zejména v oblasti bojové a mobilizační pohotovosti.

Hlavními organizátory politických opatření jsou velitelé a politický aparát. Na nich bude záviset včasnost přijetí vhodných opatření, která ovlivňují přístupy a celkové plnění úkolů.

K NOVÝM NÁZORŮM NA ÚTOČNÝ BOJ

V poslední době se v sovětském odborném tisku po předcházejících diskusích již ustálily názory na teoretické a praktické otázky vedení boje na taktickém stupni. Chci proto v tomto článku shrnout některé přijaté závěry k problematice útočného boje divize a pluku.

Především musíme vidět, že podle situace a stanovených úkolů **můžeme útočit na vojska v obraně** (nejnáročnější úkol), na **útočícího** (v tom případě vedou střetný boj) nebo **odcházejícího nepřítele** (zahajují pronásledování). Z této klasifikace vyplývá, že střetný boj **není nadále považován** za zvláštní druh boje, ale stál se druhem útočného boje, který nadále zůstává hlavním druhem, neboť je rozhodující pro dosažení vítězství nad nepřítelem.

Útok divize (pluku) na nepřítele v obraně zahajujeme buď **po přesunu z hloubky** (až dosud jsme používali termínu „z chodu“), nebo **z přímého dotyku s nepřítelem** (tj. beze změny). Při používání jaderných zbraní je hlavním způsobem přechodu do útoku jeho zahájení po přesunu z hloubky. Útok v náročných zimních podmínkách, v těžko průchodných směrech horského zalesněného terénu, bude především zahajován z přímého dotyku s nepřítelem.

Útok na bránícího se nepřítele po přesunu z hloubky může být v jeho první části, tj. při přesunu vojsk divize (pluku) až po čáru rozvinutí do praporečnických proudů, různorodý. Jeho druhá část — rozvinutí vojsk divize do bojové sestavy a zteč — bude zpravidla obdobná.

Za „zteč“ nemůžeme považovat pouze prolamování předního okraje nepřátelské obrany. Zteč pokračuje rozhodnou činností tankových a motostřeleckých jednotek ve vysokém tempu, bez jakékoliv přerušování, do celé hloubky obrany nepřátelských brigád prvního sledu.

Přesun z hloubky k vedení útoku může být uskutečněn:

— **Z výchozího prostoru divize**, který je ve vzdálenosti 20—40 km od předního okraje nepřátelské obrany.

Požadavky na výchozí prostor (kromě vzdálenosti od nepřítele) zůstávají beze změny. Je vhodné volit jej mimo směr předpokládaného útoku k oklamání nepřítele. V některých případech to bude nutné proto, abychom vybrali pro rozmístění vojsk terén, který umožňuje organizaci ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení, má přirozené maskovací vlastnosti a dovoluje uskutečňovat rychlý manévr.

— **Z prostoru soustředění druhosledové divize armády**, který je ve vzdálenosti 60—80 km od předního okraje. Tento prostor by měl mít stejné vlastnosti jako výchozí prostor, jeho rozloha může být však větší — pro divizi až 900 km², pro pluk až 100 km².

— **Přímo z pochodu divize** (z různé vzdálenosti), např. při přemísťování do prostoru soustředění ve 2. sledu svazu, při zaujímání výchozího prostoru apod., kdy dojde k neočekávané změně úkolu vzhledem k potřebě použít divizi ihned k nasazení do boje.

— **Na počátku války** můžeme předpokládat přechod do útoku i po přesunu z posádek, z prostorů soustředění po bojovém poplachu nebo z výchozího prostoru poblíž státní hranice.

— **Pluk (tankový i motostřelecký) může kromě toho (v rámci divize) přejít do útoku z přímého dotyku**, a to po přesunu z vyčkávacího prostoru (vzdáleného až 20 km),

Vojska se přesunují a postupně procházejí **čarami rozvinutí** do praporečnických proudů (upraveno na 12—15 km od čáry dotyku), rotních proudů (4—6 km), četových proudů (2—3 km) až **na čáru zteče** (která je vzdálena do 600 m i více od předního okraje), kde dosáhnou určené bojové sestavy jednotek **k vedení zteče**. I když rozvinování divize (pluku) do bojové sestavy k vedení zteče je obdobné ve všech případech, přesto náročnost na organizaci přesunu a rozvinování bude v jednotlivých případech různá, navíc ještě umocněná případnou složitostí konkrétní situace.

Důležitou povinností velitele divize bude stanovení **bojové sestavy** vojsk k vedení zteče. Může být buď **kombinovaná** nebo **jednotná obrněná**, tj. s motostřeleckými osádkami sesednutými nebo bojujícími z vozidel (OT), případně první část zteče (do hloubky prvosledových praporů nepřítele) v kombinované bojové sestavě, dokončení (do hloubky brigády) v jednotné obrněné sestavě. Nemůžeme ani vyloučit různé bojové sestavy u jednotlivých pluků.

Toto rozhodnutí nemůžeme považovat za formální záležitost, ale za výsledek hluboké analýzy plánovaného boje. Vždyť zbytečné sesednutí z BVP (OT) znamená především ztrátu tempa a času, což nepřítel může využít k přípravě obrany na nové čáře. A naopak, bojovat na vozidlech při nedostatečném stupni jaderného a palebného ničení nepřítele může způsobit neúspěch zteče — a tím nejen časové ztráty, ale i ztráty na lidech, technice a materiálu.

Pro útok z přímého dotyku divizi určujeme **výchozí prostor**, ohraničený čarou dotyku s nepřítelem, zadní hranicí týlového prostoru a rozhraními s oběma sousedy.

Jednotlivé prvky bojové sestavy divize zaujímají a budují v tomto prostoru:

- prvosledové pluky — východiště k útoku,
- druhosledový pluk — vyčkávací prostor,
- oddíl vojskových raket — prostor bojového rozmístění,
- dělostřelectvo — palebná postavení,

- útvary PVO — prostory bojového rozmístění (prostory odpalovacích a palebných postavení),
- vrtulníková jednotka — předsunutou přistávací plochu,
- PTZ a POZ — prostor soustředění.

Výchozí prostor musí zabezpečovat skryté rozmístění vojsk, nejmenší zranitelnost úderů všech nepřátelských zbraní a výhodné podmínky pro přechod do útoku. Ženíjně jej upravujeme, a to převážně v noci, přičemž vojska předstírají zesilování obrany. Vybudované objekty před rozedněním pečlivě maskujeme.

Zaujetí výchozího prostoru může být uskutečněno **dvěma způsoby** podle toho, zda útok povede divize, která je v prvním sledu obrany (tzn. která je již v přímém dotyku s nepřítelem), nebo divize, kterou je nutné přesunout z hloubky.

Divize, která je již v přímém dotyku s nepřítelem, tj. v obraně (šířka obranného pásma 30–45 km), **musí vojska přeskupit** a zaujmout sestavu pro útok, přičemž šířka útočného pásma se bude podstatně měnit — na 10, maximálně 20 km.

Ve zbývajících částí původního obranného pásma (tj. na šířce 10–35 km) buď dojde k **vystřídání** útvarů a jednotek divize v obraně nebo zde i po přeskupení divize zůstane část jejích sil, které musí zabezpečovat vedení útoku na tomto směru **novou divizí po přesunu z hloubky**. Po překročení a uvolnění jednotky soustředíme a přesuneme za vlastní divizi jako druhý sled.

Který způsob bude přijat, rozhodne velitel armády. Druhou variantu nebude moci přijmout tehdy, bude-li střežení uvolněného úseku vyžadovat značnou část sil a prostředků, které by tak prvosledové divizi v útočném pásmu chyběly a neumožňovaly by vytvořit potřebnou převahu sil a prostředků pro úspěšné splnění útočných úkolů.

Přeskupení prvosledových jednotek bez techniky (tanků, OT, BVP) nebude složitým problémem. Především bude záviset na organizačních schopnostech velitelů, aby proběhlo co nejjednodušším způsobem a v co nejkratší době. Přeskupit techniku, zvláště na předním okraji, bude podstatně složitější. Proto je nutné předpokládat, že část zůstane v původních opěrných bodech rot a přeskupení zahájí až v průběhu palebné přípravy zteče, aby jejich pohyb předčasně neprozradil manévry a přípravy k útoku.

Za příznivých podmínek může útok zahájit z přímého dotyku i motostřelecká divize, která je např. ve druhém sledu armády (60–80 km od předního okraje). V tomto případě vystřídá prvosledové jednotky a útvary divize po přesunu z hloubky.

V této situaci bude uspořádání bojové sestavy ve výchozím prostoru podstatně organizovanější. Jednotky nebudou mimo útočné pásmo divize. Druhosledové pluky a prapory (tankové pluky a prapory) budou shromážděny v organických celcích v optimálních vzdálenostech od čáry dotyku, aby byly splněny požadavky na utajené vystřídání novými silami.

Osádky BVP a OT prvosledových rot motostřeleckých pluků budou ve výchozí útok v zákopech. BVP a OT využijí tvárnosti terénu, přirozených úkrytů, zaujmou palebná postavení (automobily úkryty) za svými jednotkami. Druhosledové rotu budou zpravidla v předbojových sestavách (četových proudech) skryté rozmístěny (ve vzdálenosti 1,5–2 km) za rotami 1. sledu.

Obdobně **druhosledový prapor** bude rozmístěn (na vzdálenosti 6–8 km od předního okraje) ve vhodném terénu v rotních proudech a připraven na signál k přesunu a zasazení do prvního sledu, případně k jinému úkolu. Ve stejné vzdálenosti rozmísťujeme ve vyčkávacím postavení i **tankový prapor** prvosle-

dových motostřeleckých pluků určený jako celek do 1. sledu nebo k podpoře motostřeleckých praporů. Na čáru zteče se přesunuje v době palebné přípravy zteče, přičemž dodržuje postup uvedený v předešlé části článku. Jakmile tanky překračují bojovou sestavu motostřeleckých jednotek, tyto přecházejí rázně ke zteči.

Prvosledový tankový pluk zůstává v hloubce výchozího prostoru divize (ve vzdálenosti 12–15 km od čáry dotyku) a zaujímá **vyčkávací prostor** pokud možno v praporních proudcích (jako kdyby dosáhl čáry rozvinování do praporních proudů). Signál k zahájení přesunu ke zteči vydává velitel divize podle určeného času „Č“ a vzdálenosti pluku od předního okraje nepřátelské obrany.

Velitel divize v tomto případě musí určit motostřelecké jednotky, které zabezpečí do zahájení zteče čáru dotyku v útočném pásmu tankového pluku (např. druhosledový prapor sousedního motostřeleckého pluku), což přinese řadu organizačních potíží. Bude proto výhodnější, aby určit tankový pluk především do druhého sledu a rozmístil jej ve vyčkávacím prostoru ve vzdálenosti 15–20 km od předního okraje. V tomto případě může být i v plukovním proudě.

Pokud velitel divize použije tankový pluk do 1. sledu, pak ve stejné vzdálenosti (15–20 km) bude rozmístěn i druhosledový motostřelecký pluk.

V průběhu úspěšně vedené útočné operace musí být cílem velitele divize (a jeho podřízených) zmařit organizované zaujetí obrany nepřitelem na výhodných čarách jeho ničením jadernými údery, údery letectvem a palbou dělostřelectva spolu s rozhodnou činností předsunutých a přepadových odřadů, předvojů a taktických vzdušných výsadek. Tím jsou vytvářeny podmínky pro hlavní síly divize k vedení útoku z chodu tam, kde ještě nepřítel klade organizovaný odpor.

Pokud se útok z chodu nezdaří, prolamujeme tyto obranné čáry **po krátkodobé přípravě**, která trvá orientačně 6–8 hodin u divize a 4–6 hodin u pluku. Zteč je vedena v úzkých úsecích s cílem proniknout do hloubky obrany, rozdělit nepřitele, obklíčit a zničit ho po částech.

Tyto zásady jsou platné i pro **násilný přechod vodních překážek**. Základní povinností velitelů je překonat tuto překážku z chodu, protože je zpravidla součástí bojového úkolu divize (pluku) pro útok. Již při organizaci útoku se velitel divize a pluku rozhodují pro násilný přechod a tím i zahajují jeho přípravu. Rozhodnutí upřesňují během přibližování k vodní překážce na základě údajů získaných průzkumem a bojem předsunutých odřadů a předvojů. Násilný přechod se uskutečňuje **v takové sestavě, v jaké vojska útočí**, zpravidla na široké frontě a ve vysokém tempu.

Složitější situace vznikne, jestliže se [případně i opakovaný] násilný přechod vodní překážky z chodu nezdaří nebo půjde-li o přechod široké či velké vodní překážky. V tomto případě organizujeme násilný přechod **po rozvinutí hlavních sil u vodní překážky** ve výchozím prostoru.

Divizi (pluku), která nepřekonala vodní překážku z chodu, určíme výchozí prostor bezprostředně u vodní překážky. To znamená, že divize uskutečňuje násilný přechod z **přímého dotyku** s nepřitelem.

Velitel armády však může určit k tomuto úkolu svou druhosledovou divizi, která zaujme výchozí prostor ve vzdálenosti **20–40 km od vodní překážky**, takže hlavní síly divize ji překonávají ve vybraných úsecích **po přesunu z hloubky**.

Při násilném přechodu s rozvinováním hlavních sil u vodní překážky **přeskupujeme útvary** (rychle a utajeně) a vytváříme bojovou sestavu současně

s organizací útoku na nepřítele, který je v obraně na protilehlém břehu, případně ještě i na přístupech k vodnímu toku.

Podle složitosti a náročnosti úkolu, který má divize (pluk) plnit, může být násilný přechod po rozvinutí hlavních sil u vodní překážky zahájen:

— **po zkrácené přípravě**, která může být u divize 6–8 hodin, u pluku 4–6 hodin (viz krátkodobou přípravu při prolamování obranných čar v hloubce nepřátelské obrany). Tento čas využijeme zejména při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní, aby tak pobyt divizí ve výchozím prostoru byl časově omezen na nejnižší možnou míru,

— **po všestranné přípravě**, kdy časový limit není určen a útok obnovíme po splnění všech potřebných opatření, která zabezpečují úspěch násilného přechodu zejména na silně bráněných širokých a velkých vodních překážkách.

Násilný přechod musí být vysoce organizovaný, proto je nutné vedle výchozího prostoru, úseků násilného přechodu a přepravišť určit i další údaje, které přispějí k jeho dokonalému organizačnímu zabezpečení a tím k vytvoření podmínek pro splnění tohoto úkolu.

Výchozí čára k přepravě při násilném přechodu z chodu a po přesunu z hloubky určujeme ve vzdálenosti 1–2 km od břehu řeky a při zaujetí výchozího prostoru bezprostředně u vodní překážky jen ve vzdálenosti 100–300 metrů.

Prostory nasednutí na plovoucí přepravní prostředky (pro první případ) určujeme 5–6 km od vodní překážky a pro druhý případ podstatně blíže.

Prostory utěsnění tanků poslední modifikace můžeme určit podle stejných norem jako prostory nasednutí. Pro další druhy tanků (T-55) předpokládáme dosavadní praxi a utěsnění uskutečňujeme ve dvou etapách (1. etapa 3–6 km, 2. etapa 1–1,5 km od vodního toku).

Druhosledový pluk (VŠZ) divize zaujímá **výchozí prostor** 15–20 km za prvosledovými pluky, tj. v obvyklé vzdálenosti, kterou však při „klasickém“ útoku počítáme od prvosledových praporů. Přesun k vodní překážce zahajuje tento pluk na signál velitele divize. Přes řeku se přepravuje na vlastní technice, případně využívá mostová či jiná přepraviště a je trvale připraven k plnění bojového úkolu.

V závěru článku chci ukázat na některé nové pojmy z oblasti útoku:

1. Zahájení útoku:

- po přesunu z hloubky,
- z přímého dotyku s nepřítelem.

2. Pokračování útoku:

- z chodu,
- po krátkodobé přípravě.

3. Násilný přechod vodního toku:

- z chodu,
- po rozvinutí hlavních sil u vodní překážky:
 - a) z přímého dotyku (po zkrácené přípravě, po všestranné přípravě),
 - b) po přesunu z hloubky (po zkrácené přípravě, po všestranné přípravě).

VEDENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI OMS PO ODPOUTÁNÍ OD HLAVNÍCH SIL

Rozvíjení útoku do hloubky je jedna z rozhodujících fází útočné operace. Jeho podstata spočívá v dokončení zničení protistojících nepřátelských uskupení a v dosažení vysokého tempa postupu vojsk včasným narůstáním úsilí k udržení nezbytné převahy nad nepřítelem na nejdůležitějších směrech a ve sladěné činnosti všech sil a prostředků frontu (armády).

Především je to dovršení průlomu prvního pásma obraní předního obranného prostoru skupiny armád (armádního sboru) a přenesení úsilí do operační hloubky nepřítele. Rozvíjení operačního úspěchu bude spojeno s dokončením zničení hlavních nepřátelských uskupení, se zmařením vytváření a rozvinutí nepřátelských záloh nebo jejich zničením ve střetných sraženích, s násilným přechodem vodních překážek z chodu a také ovládnutím důležitých prostorů a objektů, na jejichž udržení závisí odolnost operační sestavy.

Všechny tyto úkoly můžeme řešit jadernými a palebnými údery na nepřítele, vysíláním OMS, zasazováním druhých sledů a záloh, narůstáním sil na hlavních směrech včasným přeskupením vojsk z druhých směrů a postupným vysazováním vzdušných výsadků.

V článku se zaměřím na rozvíjení útočné operace v hloubce vedením bojové činnosti operační manévrovací skupinou po jejím odpoutání od hlavních sil frontu (armády).

Operační manévrovací skupinu armády zasazujeme zpravidla po dokončení průlomu hlavní obranné čáry nepřítele a operační manévrovací skupinu frontu po průlomu předního obranného prostoru skupiny armád nebo mezilehlých obranných čar, tj. když budou zničeny blíže operační zálohy nepřítele, narušena operační odolnost jeho obrany a vytvořeny nezbytné podmínky k rychlé-

mu odpoutání OMS od útočících vojsk prvního sledu k přenesení bojové činnosti do operační hloubky nepřítele a k vedení rozhodné manévrové činnosti. To může být nejčastěji v hloubce 100—150 i více km nebo v průběhu druhého až třetího, někdy i čtvrtého dne operace. Podle situace je možné zasadit OMS i v jinou dobu. V každém případě stanovení doby zasazení OMS vyžaduje tvůrčí přístup velitele a štábu, všestranné zhodnocení konkrétní situace, možnosti vlastních vojsk a nepřítele a důsledné zabezpečení.

Vedení přepadové činnosti

Jakmile se OMS odpoutá od hlavních sil frontu (armády), přechází k vedení přepadové činnosti. K plnění tohoto úkolu vytváří velitel OMS přepadové odřady jako prvek sestavy, který je určen k plnění dílčích úkolů. Vytváření těchto odřadů je dáno tím, že OMS nebude plnit jen operační a operačně taktické úkoly v kompaktní sestavě, ale musí v průběhu své činnosti obsazovat, ničit a umlčovat i objekty taktického významu.

Přepadové odřady OMS vytváříme zpravidla v síle zesíleného motostřeleckého (tankového) pluku nebo praporu. Zesílení odřadu bude závislé na úkolu a možnostech, které velitel OMS bude mít. Většinou bude posilován 1—3 dělostřeleckými oddíly, ženijní jednotkou k odtarasování, popř. ničení objektů a dalšími prostředky pro podporu a zabezpečení boje. Motostřelecký prapor můžeme posilovat tankovou jednotkou, tankovému pluku může být na dobu plnění úkolu přidělena motostřelecká jednotka v síle až praporu.

Ve prospěch boje přepadového odřadu může velitel OMS vést jaderné údery, podporovat jej palbami dělostřelectva a údery bojových vrtulníků.

Přepadové odřady mohou působit v součinnosti se vzdušnými výsadbami, zpravidla vrtulníkovými, které vytváří OMS z vlastních sil a prostředků.

Přepadovému odřadu v síle zesíleného **pluku** mohou být určovány k ničení tyto objekty:

- prostředky jaderného napadení nepřítele (např. nejdůležitější prvky palebné baterie řízených střel Pershing),
- letiště s letouny (vrtulníky) a pozemním zabezpečovacím zařízením,
- prostředky PVO nepřítele (baterie Nike Hercules),
- místa velení (zpravidla armádních sborů),
- důležité objekty teritoria,
- sklady, zejména jaderné munice.

Přepadový odřad v síle zesíleného **praporu** může být vyslán k ničení menších objektů, jako např. letounů (vrtulníků) a technických zařízeních na letištích, spojovacích uzlů, prostředků REB a PVO (baterií Hawk), velitelských stanovišť taktického stupně, skladů apod.

Přepadové odřady v síle praporů mohou působit do vzdálenosti 20 až 30 km a přepadové odřady v síle pluků do 50 km od hlavních sil OMS.

Charakteristickým rysem bojové činnosti odřadu je rychlý manévr, nenadálý a prudký úder z několika směrů na daný objekt a jeho ovládnutí nebo zničení v součinnosti se vzdušným výsadbem (pokud se vysazuje) a návrat do sestavy OMS, případně vedení přepadu dalšího objektu.

Organizace zasazení a boje přepadových odřadů musí být plánována a řízena centralizovaně ze štábu OMS. Nesmíme v žádném případě připustit decentrali-

zaci operační (bojové) sestavy OMS, neboť by přílišným rozptýlením ztratila svou údernou sílu. Na druhé straně tato centralizace nevylučuje iniciativu velitelů, volnost manévru a rozhodnost při plnění úkolu. Ničení objektů, zejména těch, které jsou na směru činnosti svazku (útvary) začleněného do OMS, budou organizovat příslušní velitelé. Půjde o objekty, které zjistí buď vlastní průzkum, nebo které byly zjištěny průzkumem nadřazeného a v průběhu bojové činnosti přiděleny k ničení.

Prolomení mezilehlého obranného postavení

OMS musí být vždy připravena řešit operační úkoly, které vyžadují soustředit síly k určenému cíli. Jedním z úkolů operačního charakteru, který může OMS plnit, je prolomení z chodu mezilehlého obranného postavení.

Z modelu systému obrany skupiny armád pravděpodobného nepřítele je zřejmé, že prostory rozmístění druhého operačního sledu jsou ve vzdálenosti okolo 200 km od předního okraje obrany zpravidla jako součást vojsk, uskupených na mezilehlém obranném postavení. Toto postavení v případě nepříznivého vývoje operace obsazují armádní sbory a svazky druhého operačního sledu.

Mezilehlé obranné postavení prolamuje OMS z chodu na široké frontě, na směrech a v úsecích, které nejsou obsazeny nepřítelem nebo jsou jen slabě bráněny.

Hlavní úsilí průzkumu soustřeďujeme na zjištění charakteru obrany tohoto postavení, jeho obsazení vojsky, zjištění záloh a slabě bráněných úseků, a to tak, aby příprava vojsk skupiny byla ukončena do jejich příchodu k postavení.

Do neobsazených úseků obrany můžeme vysadit vzdušné výsadky (vrtulníkový, padákový, kombinovaný) a vysílat předsunuté odřady. Hlavní síly skupiny rychle pronikají k postavení, postupně se rozvíjejí do předbojových a bojových sestav a za podpory paleb dělostřelectva, úderů bojových vrtulníků, stíhacího bombardovacího letectva a činnosti vzdušných výsadků z týlu rozvíjejí úspěch předsunutého odřadu, rozhodně pronikají do sestavy nepřítele a ničí ho po částech.

Frontové letectvo podporuje a spolehlivě brání OMS před úderem nepřítele ze vzduchu. Armádní letectvo, které je přiděleno OMS nebo je její organickou součástí, působí zpravidla z prostorů dočasně ovládnutých skupinou.

V případě, že předsunuté odřady neprolomily úseky obrany z chodu, organizujeme průlom mezilehlého obranného postavení se zkrácenou přípravou. Když na jednom ze směrů prolomíme úsek obrany nepřítele, skupina okamžitě uskuteční manévry ostatními silami a rozvíjí úspěch na tomto směru.

Jestliže nepřítel předejde vojska OMS a má na mezilehlém postavení vybudovanou obranu, uskutečňujeme jeho jaderné a palebné ničení, které organizujeme již na dalekých přístupech k mezilehlému postavení s použitím letectva a dalších dalekonosných prostředků podle obdobných zásad jako při útoku z chodu.

Po prolomení mezilehlého postavení OMS rychle rozvíjí úspěch do hloubky, obsazuje důležité prostory a objekty, vychází do týlu hlavního uskupení nepřítele, ničí jeho raketové jaderné prostředky, místa velení a další objekty. Důležitý význam v této fázi bojové činnosti OMS má včasné odpoutání skupiny od nepřítele a vytvoření podmínek pro další plnění úkolu.

Boj s operačními zálohami nepřítele

Jedním z nejdůležitějších úkolů, jehož úspěšné splnění rozhoduje o výsledku činnosti OMS a často i o průběhu a výsledku operace, je boj s operačními zálohami nepřítele.

Do splnění bližšího úkolu mohou být proti silám OMS frontu použity operační zálohy v hodnotě do dvou svazků až armádního sboru (druhé sledy a zálohy protistojící skupiny armád) a proti OMS armády v hodnotě brigády až divize (druhé sledy a zálohy protistojících sil prvního sledu) s cílem přehradit směr postupu OMS, zorganizovat obranu důležitých prostorů a výhodných čar terénu a vytvořit podmínky pro obklíčení a postupné zničení hlavních sil OMS.

V období plnění dalšího úkolu mohou být proti silám OMS frontu použity hlubší operační zálohy (v hodnotě 2—3 svazků). Proti OMS armády druhé sledy a zálohy protistojící skupiny armád (do dvou svazků) s cílem znemožnit manévry skupiny a využít jaderných úderů, úderů letectva a úpornou obranou důležitých prostorů zavázat vojska OMS do boje, zdržet jejich postup a vytvořit podmínky pro její zničení.

Zálohy nepřítele, v závislosti na jejich složení, ničí skupina v případě, kdy nemá podmínky pro manévry a bez jejich zničení by nemohla postupovat k prostorům (čarám) určeným k ovládnutí v hloubce a splnit stanovený úkol. V některých případech nebude možné je ničit ani po částech a vyhnout se střetnutí s jejich hlavními silami.

Podaří-li se nepříteli organizovaně přisunout a připravit k protiúderu silné uskupení, bude nutné hlavní úsilí OMS zaměřit proti němu. Bude tomu tak proto, že budou vytvářeny podmínky pro rozvíjení operace ve vysokém tempu, neboť hlavní síly operačních záloh nepřítele budou předčasně zavázány do boje a zbaveny manévru a iniciativy ještě před tím, než zasáhnou proti hlavním silám frontu (armády). Ty budou rozvíjet útok proti slabšímu nepříteli, dosáhnou vysokého tempa postupu, proniknou do hloubky a dokončí zničení nepřátelských záloh.

V závislosti na konkrétní situaci může vést boj se zálohami nepřítele vyčleňená část sil OMS střetným bojem a v krajním případě i přechodem hlavních sil do obrany s cílem jejich zdržení nebo překrytí svého boku.

V každém případě činnost při ničení záloh nepřítele se musí vyznačovat snahou předejít nepříteli v jaderném a palebném ničení, dezorganizovat jeho přesun, předejít ho v rozvíjení a ničit po částech a vyjít do jeho boku a týlu.

K předejití nepřítele a k ovládnutí důležitých čar vysíláme předsunuté odřady, vysazujeme vzdušné výsadky a zabezpečujeme minování přístupových komunikací.

Letectvo a raketové vojsko velitele, který OMS vyslal, ničí operační zálohy v prostorech soustředění a při přesunu na čáry zasazení. Raketové útvary, které jsou v sestavě OMS, vedou překvapivé údery na hlavní uskupení a nejdůležitější objekty.

V případě, že hlavní síly OMS ničí zálohy nepřítele, maximální rychlostí je přibližuje k nepříteli a rozvíjuje z proudů do předbojové a bojové sestavy.

Dělostřelectvo rozvíjeme z chodu a jakmile jsou jednotlivé oddíly (baterie) připraveny, zahajují samostatně palbu na nepřítele a jeho pochodové proudy, ničí taktické prostředky jaderného napadení, umlčují nepřátelské dělostřelecké baterie, podporují činnost předsunutého odřadu (předvojů) a zabezpečují rozvíjení a boj hlavních sil OMS.

Prostředky PVO brání hlavní síly OMS při jejich rozvinování a ničení hlavních sil nepřítele.

Útvary (jednotky) postupující čelně ničí nepřítele palbou ze všech prostředků a zabezpečují manévry a úder hlavních sil OMS do jeho boků a týlu. Hlavní síly OMS, které vedou úder do boku, přesuneme skrytě nejkratší cestou a co největší rychlostí. S využitím palby dělostřelectva a úderů letectva rozhodnou ztečí ničí nepřítele v součinnosti s vojsky postupujícími čelně a vzdušnými výsadbami. Nechráněné boky nepřítele a mezery v jeho bojových sestavách vojska využívají k rozdělení nepřítele a jeho ničení po částech. Hlavní síly OMS bez zastávky a směle rozvíjejí dosažený úspěch, zesilují úder zasazováním přicházejících útvarů (jednotek) tak, aby nepřítel nemohl zorganizovat obranu nebo přeskupit své síly. Útvary a jednotky zasazujeme do boje obvykle na bocích sestavy nebo do jejích mezer.

Pokusí-li se nepřítel přejít do obrany, zaměří OMS hlavní úsilí k zabránění organizovanému zaujetí výhodné čáry. Vojska skupiny rychle obcházejí zaujímanou čáru, úderem do boků a týlu ničí síly nepřítele a rázně pronikají do hloubky a plní určený úkol.

V případě, že operační zálohy nepřítele mají značnou převahu sil a střetnutí s nimi je nevyhnutelné, přechází OMS do kruhové obrany, rychle upevňuje dosažené čáry, vytváří systém palby (zejména protitankové), zátarasů, organizuje spolehlivou protitankovou obranu, ničí nepřítele a vede boj v obraně do příchodu hlavních sil frontu (armády).

Násilný přechod vodní překážky a ovládnutí předmostí v součinnosti se vzdušnými výsadbami

Vedení operace (bojové činnosti) OMS bude spojeno s častým překonáváním vodních překážek.

OMS překonává vodní překážky zpravidla z chodu, ve vysokém tempu a na široké frontě (podle obdobných zásad jako v útočném boji). Učlenění bojové sestavy OMS závisí na zámyslu činnosti na protilehlém břehu, na stupni zničení nepřítele a na možnostech soudobé bojové techniky a přepravních prostředků.

Vyhodnocení terénu v předpokládaném postoru bojové činnosti, již v období plánování operace (boje), vyžaduje posílit skupinu optimálním množstvím přepravních prostředků. Toto množství musí umožnit vytvoření alespoň dvou mostových přepravišť u každé prvosledové divize OMS. OMS frontu v závislosti na charakteru terénu může být posílena 1—2 pontonovými prapory a přepravně výsadečným praporem. OMS armády (v síle vševojskového svazku) může být posílena až jedním pontonovým praporem a rotou pásových samohybných soulodí pontonového pluku armády nebo ženijním přepravně výsadečným praporem. Je účelné tyto prostředky zařadit do ženijní zálohy skupiny a v závislosti na vývoji bojové situace je pak přidělit divízím (plukům), které budou vést násilný přechod vodní překážky.

Značnou pozornost musí věnovat velitel OMS průzkumu vodní překážky. Je nutné, aby včas zjistil složení a ráz činnosti nepřítele na přístupech a na vlastní vodní překážce, rozmístění prostředků jaderného napadení, dělostřelectva a prostory rozmístění záloh. Kromě toho musí zjistit charakter vodní překážky, stav přepravišť a brodů, které jsou k dispozici, a stanovit nejvýhodnější úseky pro její překonání z chodu.

K předejití nepřítele a k ovládnutí přepravišť velitel OMS (v sestavě zabezpečovacího sledu) vysílá předsunuté odřady a předvoje. Předsunuté odřady, aniž se zdrží bojem s nepřítelem, pronikají rázně k vodní překážce a zmocňují se stávajících přepravišť. Předvoje ničí nepřítele, který brání přístupy k vodní překážce, a tím zabezpečují rychlé pronikání hlavních sil OMS.

K ovládnutí výhodných úseků se mohou vysazovat **vzdušné výsadky**. Jejich úkolem bude zabránit příchodu nepřátelských záloh k řece, ovládnutí a udržení neporušených přeprav do příchodu sil OMS. Celková hodnota vysazovaných vojsk je dána charakterem bojového úkolu, který OMS na vodní překážce bude plnit. Na velké vodní překážky, jejichž ovládnutí a udržení do příchodu hlavních sil frontu má rozhodující význam pro splnění úkolů frontové útočné operace, může být vysazován operační výsadek nebo operačně taktický výsadek. Hloubka jejich vysazení může být u operačního výsadku 100—300 i více km a operačně taktického výsadku 40—90 km. Vysazení operačního a operačně taktického výsadku plánuje nadřízený velitel. Kromě toho může být vysazován vrtulníky výsadek ze sestavy vlastní OMS v hodnotě zesíleného motostřeleckého praporu (roty) do hloubky 50 km. Jeho hodnota závisí na počtu prostředků vojskového letectva, které má velitel OMS k dispozici. V soudobých podmínkách má široké uplatnění bojové použití **kombinovaného výsadku**. Umožňuje přepravit vzduchem a vysadit výsadkové a motostřelecké jednotky v minimální době na vlastním nebo protilehlém břehu (případně oboustranně), vážně narušit stabilitu obrany nepřítele na vodní překážce a znemožnit mu účinná a souběžná opatření proti vysazovaným útvarům (jednotkám) a proti hlavním silám OMS, přibližujícím se k vodní překážce.

Násilný přechod vodní překážky zahajují zpravidla předsunuté odřady a předvoje. Rozhodným bojem ničí nepřítele, z chodu se zmocňují mostů a přepravišť nebo se přepravují na protější břeh vlastními prostředky a zabezpečují násilný přechod vojsk prvního sledu OMS. Násilný přechod vodní překážky uskutečňují hlavní síly OMS v tom uskupení, ve kterém vyšly k řece. Část dělostřelectva, které postupovalo za předvojí a dělostřelectvo hlavních sil OMS rychle zaujímá palebná postavení a podporuje násilný přechod předvojů a vojsk prvního sledu skupiny. Raketové útvary OMS zaujímají prostory bojového rozmístění a připravují jaderné údery na prostředky jaderného napadení a další důležité objekty nepřítele. Ničení nepřítele bezprostředně organizují velitelé svazků (útvarů) prvního sledu OMS.

Zároveň s ovládnutím úseků protilehlého břehu předsunutými odřady (předvojí) zřizují mostová (přívozová) přepraviště. V této fázi má zvlášť důležitý význam dovedné použití přepravních prostředků, především jejich rychlý manévr na směr, kde má OMS největší úspěch. Vyčleněné přepravní prostředky (do této doby centralizované) jsou podle situace včas předsunuty a začleněny do sestavy prvního sledu.

Hlavní síly svazků (útvarů) prvního sledu OMS s využitím úspěchu předsunutých odřadů, vzdušných výsadků, účinků jaderných úderů, paleb dělostřelectva a úderů letectva, rychle přepravíme na protilehlý břeh. Zde pronikají do hloubky, rozrážejí bojové sestavy nepřítele a postupují do jeho týlu.

Dělostřelectvo a prostředky PVO přepravujeme na protilehlý břeh tak, aby jejich většina mohla podporovat přepravu a činnost vojsk OMS. Raketové útvary přepravujeme na protilehlý břeh po bateriích tak, aby část odpalovacích zařízení byla neustále připravena k vedení úderu.

Druhý sled OMS je připraven k narůstání úsilí prvního sledu. Před vodní překážkou jej rozmísťujeme rozptýleně a skrytě. Je připraven k zahájení přesunu a k zasazení.

Útvary (jednotky) týlu a speciálně technického zabezpečení jsou přepravovány na protilehlý břeh v sestavě druhého sledu OMS po mostových a přívozových přepravištích. Jejich přepravu zajišťují zadní pochodové záštity vyčleněné z vojsk druhého sledu skupiny.

OMS frontu v síle armády (armádního sboru) o 3 vševojskových divizích může za pomoci organických a přidělených přepravně výsadkových prostředků překonat středně širokou vodní překážku za 12—14 hodin, OMS armády v síle zesílené motostřelecké (tankové) divize za 4—5 hodin.

Při plnění bojových úkolů může OMS používat různých způsobů činnosti (boje). Především jsou to:

- rozvinutí do bojové sestavy z pochodových proudů, vedení útoku z chodu ihned za předsunutými odřady (předvoji) a spojení se vzdušným výsadkem,
- boj o ovládnutí a udržení důležitého prostoru částí sil se současným vedením úderu hlavními silami do týlu,
- překvapivý úder z několika směrů,
- vedení současných nebo postupných úderů proti několika objektům nepřitele,
- poutání přísunujících záloh nepřitele částí sil se současným vedením úderu hlavními silami z týlu,
- přepadová činnost s cílem zničení jednotlivých důležitých objektů.

Při plnění operačních úkolů (např. prolomení mezilehlého postavení, ničení operačních záloh nepřitele, ovládnutí předmostí) je zřejmé, že až na určité zvláštnosti jsou způsoby ničení nepřitele obdobné jako při vedení útočné a v případě ovládnutí a udržení důležitých prostorů obranné operace (boje).

OMS při ničení uskupení a objektů nepřitele postupně obsazuje výhodné prostory, ze kterých vede další údery na nepřitele. Tento způsob činnosti má charakter skoků, jejichž délka dosahuje 50—100 km a doba trvání je dána konkrétními podmínkami operační situace. Je nutné, aby v těchto prostorech byly, pokud možno, obsazené letištní plochy, zabezpečena možnost přijetí dopravního letectva s materiálem a vytvořeny podmínky pro evakuaci raněných a zajatců.

Tento článek zdaleka nevyčerpává všechny způsoby vedení bojové činnosti OMS v hloubce nepřátelské obrany. Neustálý rozvoj operačního umění, zavádění nových zbraňových systémů, zdokonalování jaderné i konvenční výzbroje soudobých armád vyžaduje neustále hledat a teoreticky rozpracovávat nové zásady bojového použití vojsk v operaci (boji) operační manévrovací skupiny.

K POUŽITÍ POČÍTAČŮ MOMI VE VELENÍ SVAZŮM

Využívání prostředků výpočetní techniky a automatizace umožňuje řešit rozpor mezi charakterem soudobých bojových operací a odtud vyplývajícími a neustále se zvyšujícími nároky na práci velitelů a štábů na jedné straně, a ohraničenými možnostmi klasických metod, prostředků a forem velení vojskům na straně druhé. V jejich racionálním zasazování a využívání spočívá jeden ze směrů naplňování závěrů 8. zasedání ÚV KSČ k vědeckotech-

nickému rozvoji ve specifické sféře velení a řízení armádního mechanismu.

Zavádění a využívání malých převozných počítačů představuje novou, progresivnější etapu rozvoje automatizace polního systému velení vojskům. Převozný počítač, rozmístěný bezprostředně v sestavě polních míst velení, napomáhá řešení stále složitějších a různorodějších úkolů a procesů v práci velitelů a štábů operačních stupňů velení.

Stručná charakteristika počítačů MOMI

Zavádění a využívání malých převozných počítačů typu MOMI-1 a MOMI-2 se uskutečnilo a pokračuje v ČSLA ve třech fázích.

Převozný počítač **MOMI-1** jsou vyvinuty a vyráběny na bázi procesorů 3. generace ADT-4300. Jsou vybaveny operační pamětí s kapacitou 32 Kslov (1 slovo — 16 bitů) a dvěma jednotkami vnějších paměťových zařízení s kazetovými magnetickými disky (každá jednotka zahrnuje jeden pevný a jeden výměnný disk) s celkovou kapacitou paměti 10 Mbitů. Komplet počítače, zabudovaný v izometrickém kontejneru nákladního automobilu, zahrnuje také další periferní zařízení: snímač vstupních dat z děrné pásky, zařízení výstupu dat na děrnou pásku, řádkovou tiskárnu, pulz operátora, místní displej s klávesnicí a ovládací elektrický psací stroj. Každý komplet počítače MOMI-1 je dále vy-

baven samostatným zařízením (pracovištěm pro záznam vstupních dat do děrné pásky). Procesor převozného počítače MOMI-1 umožňuje připojení pouze jednoho terminálového koncového zařízení, které sestává z jednoho displeje a jedné tiskárny.

Systémové programové vybavení počítačů MOMI-1 je tvořeno speciálním diskovým operačním systémem DOS-III a množinou určitých systémových programových prostředků pro zpracování a řízení bázi dat (IMAGE-2000). Systémové programové vybavení, včetně programovacích jazyků a kompilátorů (především Assembleru a Fortranu) je komerčního charakteru a umožňuje jednoprogramové zpracování operacně taktických úloh s rychlostí přibližně 300 000 operací za sekundu a připojit jen jedno terminálové pracoviště.

Malé převozný počítač **MOMI-2** jsou vy-

tvářeny na bázi procesorů již 3.5. generace ADT-4500, které umožňují připojit až 8 koncových terminálových pracovišť. Kapacita operační paměti těchto převozných počítačů je 128 Kslov a díky dvojnásobné hustotě zápisu dat se zvyšuje celková kapacita paměti jejich kazetových magnetických disků na 20 Mbitů. Kromě toho jsou počítače MOMI-2 vybaveny jednotkou pružných (tzv. floppy) disků s celkovým rozsahem paměti 0,5 Mbitů, předurčených především jako prostředek vstupu (výstupu) dat. Ostatní přídavná zařízení kompletu počítače MOMI-2 jsou obdobná jako u MOMI-1.

Počítače MOMI-2 jsou vybaveny dokonalejším operačním systémem DOS-IV, který umožňuje dříve a multiprogramově zpracování úloh s průměrnou rychlostí 520 000 operací za sekundu a zdokonalením i širším programovým systémem pro práci s datovými bázemi (IMAGE-1000). Toto systémové programové vybavení umožňuje uživateli pracovat s počítačem ze

vzdálených terminálových pracovišť a zkracovat 3 až 10krát ve srovnání s využitím počítačů MOMI-1, v závislosti na typu řešených úloh, dobu cyklu informačně výpočtového zabezpečení štábů.

Malé převozné počítače MOMI-2 představují jednoznačně kvalitativně nový převozný výpočetní prostředek, jehož zasažení a využívání vytváří možnosti progresivnějšího, z hlediska rozsahu, metod a forem podstatně širšího a efektivnějšího řešení úkolů automatizace procesů v polním systému velení vojskům operačních svazů.

Každý komplet převozných počítačů MOMI-1 a 2 je vybaven koncovým zařízením utajovaného přenosu dat naší výroby (typu Páska), které může pracovat buď samostatně bez přímého spojení s počítačem (v tzv. režimu off-line) nebo v režimu přímého připojení k počítači (on-line). Tato skutečnost má zásadní význam pro rozsah použití těchto počítačů a naplňování jejich úlohy v systému velení.

Fáze zavádění a využívání počítačů MOMI

První fáze zavádění a využívání malých převozných počítačů byla v ČSLA zahájena v roce 1979 vytvořením prvních převozných výpočetních středisek na velitelském stanovišti operačně strategického svazu a vybavených v té době prototypy převozných počítačů MOMI-1. Jejich zkoušky a ověřování se poprvé s úspěchem uskutečnily v rámci činnosti a procesů štábů RVD v průběhu cvičení „Neutron-79“. Převozné počítače MOMI-1 byly následně zavedeny také ve prospěch vševojskových orgánů operačně strategického svazu a na stupních leteckého a vševojskových svazů.

V této fázi (1979—1981) byly převozné počítače MOMI-1 zavedeny a na velitelských stanovištích využívány autonomně, na každém velitelském stanovišti zpravidla jen v jednom kompletu. Nebyly vybaveny koncovými terminálovými zařízeními, a tak procesy přípravy vstupních dat, jejich zavádění do počítače, výdeje výsledků řešení úloh v podobě výstupních sestav a veškerá komunikace důstojníků štábů s danými počítači byly realizovány klasickými způsoby a formami, prostřednictvím orgánů automatizace příslušných štábů a pracovníků převozných výpočetních středisek míst velení. Také využívání zařízení utajovaného přenosu dat spočívalo pouze ve výzkumu a ověřování jejich praktické spolehlivosti a reálnosti možností při přenosu výsledků řešení operačně taktických úloh a výměně informací mezi počítači, rozmístěnými na jednotlivých stupních a mís-

tech velení, a to v podstatě až při cvičení „Dukla-82“.

První fáze využití počítačů spočívala v „prosté“ záměně převozného počítače 2. generace Příprava-2, využívaného v jediném kompletu do roku 1979. Nicméně štáby svazů (především u Západního vojenského okruhu a leteckého svazu) projevovaly skutečný zájem o využívání nových převozných počítačů jako o reálnou součást struktury jejich míst velení.

Od roku 1982 začala **druhá fáze** využívání převozných počítačů MOMI. Převozná výpočetní střediska, vybavená počítači MOMI-1, byla vytvářena na všech velitelských stanovištích operačně strategického svazu a vševojskových svazů, na společném velitelském stanovišti letectva a PVO i na TVS operačně strategického svazu. V souvislosti s tím a z hlediska dalšího zavádění převozných počítačů MOMI byly k začátku výcvikového roku 1982—1983 upraveny i tabulkové organizační struktury výpočetních středisek svazů. Byla v nich vytvořena oddělení převozné výpočetní techniky a skupiny osádek počítačů MOMI. Z nich jsou vytvářeny polní části automatizace — orgány automatizace a převozná výpočetní střediska, která zabezpečují plnění úkolů na polních místech velení vojskům.

V letech 1982 a 1983 bylo dosaženo výrazně širšího využití převozných počítačů MOMI-1 v práci štábů svazů. Rozvíjelo se vypracování, zavádění a využívání opera-

ně taktických, technických a týlových úloh. Např. více než 5000 výpočtů těchto úloh na cvičení „Dukla-82“ představuje nejlepší výsledek v historii využívání prostředků výpočetní techniky v operační přípravě velitelů a štábů. Praktický přenos výsledků řešených úloh, výměna informací mezi převozními počítači i předávání vybraných hlášení, zpráv a některých dalších bojových dokumentů mezi ředitelstvím cvičení a vybranými místy velení svazů pomocí zařízení utajeného přenosu dat Páska, zabudovaných v kompletech počítačů MOMI, bylo základem k perspektivnímu vytváření a využívání počítačových sítí a sítí přenosu a dálkového zpracování dat v polním systému velení vojskům operačně strategického svazu. Také realizované kroky ve vypracování speciálního programového a lingvistického zabezpečení a ve využívání koncových terminálových zařízení, připojených (i když jen v omezeném počtu) k převozním počítačům MOMI-1, znamenaly výraznější přiblížení výpočetních prostředků k přímému uživateli. Tyto výsledky současně potvrzují správnost a vysokou efektivnost budování a využívání terminálových sítí na polních místech velení, jejich dalšího rozvíjení a zdokonalování.

Počítače MOMI se staly nedílnou a již pevnou součástí technické báze polního systému velení vojskům, důležitým prostředkem plnění úkolů a procesů v práci štábů svazů. Jejich úloha v ČSLA neustále narůstala.

Třetí fáze využívání malých převozních počítačů byla zahájena v roce 1983. Jejím základem je využívání dosud zavedených počítačů MOMI-1. Vyšší kvalita však spočívá především ve využívání zdokonalených převozních počítačů MOMI-2. Komplety těchto počítačů jsou přitom předurčeny pro vybavení převozních výpočetních středisek na velitelských (záložních velitelských) stanovištích operačně strategického svazu, vševojskových svazů a na společném velitelském stanovišti letectva a PVO operačně strategického svazu. Počítače MOMI-1 budou dále používány na týlových velitelských stanovištích operačně strategického svazu a svazů a na místě velení štábu raketového svazu.

Nové převozní počítače MOMI-2, vzhledem k jejich možnostem dálkového a multiprogramového zpracování úloh, vyšší rychlosti operací s daty, větší kapacitě pa-

měrových zařízení a odtud vyplývající kvalitativně vyšší propustnosti i výkonnosti jejich vybavení potřebnými terminálovými prostředky, umožní realizovat širší, různorodější a složitější požadavky a potřeby velitelů a štábů. Na bázi těchto počítačů musíme vytvářet účelové (podle jednotlivých stupňů, míst a podsystemů velení vojskům) decentralizované informačně výpočtové komplexy s bankami dat. Při jejich budování a využívání bude mít stále větší význam a praktický přínos přímý, tak zvaný interaktivní přístup k počítačům MOMI-2 v režimu dialogu ze vzdálených abonentických terminálových pracovišť. Důstojníci štábů tak budou mít prostřednictvím terminálů, umístěných přímo na jejich pracovištích, podle stanovených pravidel, definované oprávněnosti a řízeného sdílení zdrojů a času, umožněn přímý přístup k informacím uloženým v datových bázích, budou si moci potřebné údaje vybírat, zadávat a řídit řešení informačních a výpočtových operačně taktických úloh a využívat další funkce, které dialogový režim styku s počítači poskytuje. Vedle toho bude možné jednotlivé počítače MOMI vzájemně propojovat do výkonných a efektivních počítačových sítí.

S pomocí převozních počítačů MOMI a na jejich bázi vytvořených informačně výpočtových komplexů dosáhneme dalšího zkrácení cyklů informačního a výpočtového zabezpečení velitelů a štábů. Podstata tohoto zkrácení spočívá především v racionalizaci způsobů a forem sběru, přípravy a zavádění vstupních dat do počítačů, přístupu uživatelů k informacím v bázích dat, ke zkracování cyklů velení vojskům a dalších procesů.

Rozvinutá a zabezpečená síť zařízení utajeného přenosu dat Páska, spojených počítači MOMI, může zabezpečit vzájemnou výměnu jednotných operačně taktických informací, předávání hlášení, zpráv, bojových úkolů a dalších formalizovaných (neformalizovaných) dokumentů. V praxi již byla ověřena také možnost mezipočítačové výměny dat a výsledků řešení operačně taktických úloh v těchto sítích. Nezbytným předpokladem k tomu však je vybudování spolehlivé spojovací sítě, přesná organizace rozdělení a sdílení informačních, výpočetních a spojovacích zdrojů a dokonalá součinnost štábů s převozními výpočetními středisky.

Tvorba a využívání informačního a programového zabezpečení

Vypracování speciálního informačního a programového zabezpečení štábů operačních svazů v souvislosti s postupným za-

váděním malých převozních počítačů MOMI jsme zahájili s potřebným časovým předstihem (v podstatě již v roce 1977). Je

založena na zkušenostech a výsledcích získaných při vypracování a využívání operačně taktických, technických a týlových úloh pro převozní počítač 2. generace Příprava, ale i pro stacionární počítače 3. generace EC 1030, jejichž využívání v polních podmínkách se však z řady důvodů neosvědčilo. Současně vychází z technických možností kompletů počítačů MOMI, jejich systémového programového vybavení, z předurčení a rozmístění na místech a podsystémů velení vojskům, z metodiky práce štábů a dalších podmínek a požadavků.

Vypracování, ověřování a zavádění operačně taktických úloh a sestavování jejich dokumentace v ČSLA uskutečňujeme podle „Metodických směrnic ke vypracování a zavádění projektů úloh pro počítače v polním systému velení“. V těchto „Metodických směrnicích“ jsme definovali etapy, postup a principy vypracování úloh a bank dat pro polní systém velení vojskům, výstupy jednotlivých etap jejich vypracování, místo a úkoly zadavatelů, řešitelů a uživatelů ve vypracování úloh, při jejich posuzování, schvalování a praktickém zavádění, strukturu a obsah dokumentace a operačně taktických úloh a bank dat, speciální pojmy, termíny a další otázky. Tímto způsobem jsme sjednotili v ČSLA přístup k realizaci daných procesů.

Hlavní směr ve vypracování informačního zabezpečení spočívá ve vytváření účelových, z hlediska obsahu cílově orientovaných bází (bank) dat pro jednotlivé stupně, místa a podsystémy velení vojskům. Jsou např. vytvořeny jednotné (společné) báze dat pro informačně výpočtové komplexy vševojskových systémů operačně strategického svazu a svazů, společné velitelské stanoviště letectva a PVO, podsystémy velení týlu operačně strategického svazu a svazů. Báze dat zahrnují množinu informačních masívů, které obsahují např. údaje o situaci a stavu vlastních vojsk, jejich struktuře, podřízenosti a bojových stavách, naplněnosti zbraněmi a bojovou technikou, bojeschopnosti a připravenosti k plnění bojových úkolů. V bázích dat jsou uchovávány také obdobné informace o nepříteli a dále údaje o charakteru terénu a dalších podmínkách vedení bojové činnosti.

Praxe potvrzuje, že vytváření a využívání těchto bází dat, zejména v podmínkách terminálových abonentůských pracovišť, sítě přenosu dat a možností mezi počítačové výměny informací, přispívá k jednotnému a včasnému informačnímu zabezpečení štábů svazů, ale i k jednotnému zabezpečení vstupních údajů k řešení informačních a výpočtových operačně taktických úloh. Informace z bází dat předpo-

kládáme využívat také pro automatizované zpracování, sestavení a přenos některých formalizovaných zpráv, hlášení a jiných bojových dokumentů mezi místy velení.

Vypracování speciálního programového zabezpečení polních štábů operačních svazů ČSLA usměrňujeme zejména na vytváření komplexu informačních a výpočtových operačně taktických a týlových úloh, integrovaných na společných bázích dat.

K informačním úlohám patří např. programové moduly, které zabezpečují plnění určitých funkcí systému řízení bází dat (jejich naplnění, aktualizace, kontroly, výměny vstupních dat a výsledků výpočtů mezi bázemi dat a výpočtovými úlohami apod.), především však úkoly, realizující výběr, uspořádání, sestavení a výdej tabulek informací uživateli. Zejména tyto informační úlohy jsou vypracovány modulárním způsobem, což umožňuje do jisté míry jejich univerzální použití. Tak např. některé informační úlohy, vypracované pro vševojskový komplex operačně taktických úloh ALEX-F, byly využity při vypracování komplexů úloh pro společné VS letectva a PVO operačně strategického svazu a podsystému velení týlu vševojskového svazu. Nedílnou součástí informačních úloh jsou dále úlohy k organizaci a zabezpečení „dialogu“ důstojníků štábů s počítači z abonentůských pracovišť.

Úlohy jsou zaměřeny na zabezpečení složitějších operačně taktických výpočtů podle definovaných matematických vztahů, pravidel a norem. Příkladem těchto úloh může být výpočet poměru sil a prostředků stran, optimalizace rozdělení prostředků ničení na nepřátelské cíle, výpočet pravděpodobných ztrát a dávek ozáření apod. Vyšší úrovně jsou úlohy k optimalizaci bojového použití sil a prostředků v závislosti na situaci, nepříteli a stanovených bojových úkolech, zejména pak modely bojových situací a činností. Vypracování takových modelů je v počátečním stadiu. První výsledky potvrzují jejich významný přínos k řešení a zvyšování efektivnosti procesů velení vojskům.

V souvislosti s neustále stoupajícím zájmem velitelů a štábů operačních svazů o využívání převozních počítačů MOMI se zvyšuje i jejich zájem o vypracování operačně taktických úloh. Náčelníci a důstojníci správ (oddělení) štábů svazů, druhů vojsk a služeb se bezprostředně zúčastňují vypracování popisů a algoritmů úloh a řešení dalších otázek a potřeb. To je důležitý aspekt urychleného a efektivního vypracování informačního a programového zabezpečení, důležitý předpoklad zvyšování kvality úloh a jejich úspěšného praktického využívání.

Zavádění převozných počítačů a využívání na jejich bázi vytvářených převozných výpočetních středisek pro velení operačním svazům se osvědčuje a ukazuje správnost cesty rozvoje automatizace velení vojskům. Dosud získané zkušenosti a dosažené výsledky potvrzují, že využití malých převozných počítačů typu MOMI může znamenat zásadní krok ke zvýšení efektivity a dalšímu zdokonalování informačních a rozhodovacích procesů v práci velitelů operačních štábů při velení vojskům v polních podmínkách, při plánování a řízení operací (bojové činnosti). Jejich rozmištěním v sestavě míst velení operačních svazů a možností přiblížení k bezprostředním uživatelům vytváříme příznivé podmínky pro dosažení racionální symbiózy mezi štáby a orgány a prostředky automatizace velení.

Jedním z rozhodujících předpokladů jejich efektivního využívání je vypracování a dokonalá příprava speciálního informačního, lingvistického a programového zabezpečení uživatelů. Jako nejúčinnější forma prací na tomto úseku je vytváření komplexů operačně taktických, technických a týlových úloh, integrovaných na společných (jednotných) bázích dat, z hlediska obsahu, forem a organizace řešení na počítačích důsledně sladěných s metodikami práce velitelů a štábů. Přímá účast štábů ve vypracování těchto úloh je zárukou jejich efektivity a úspěšného využívání.

Prostor a možnosti dalšího zasazování a využívání převozných počítačů a zvyšování jejich přínosu pro zdokonalování velení vojskům spatřujeme ve vytváření ucelených, účelově zaměřených a vzájemně spojených informačně výpočetových komplexů, decentralizovaných po jednotlivých stupních, místech a podsystémech velení vojskům operačních svazů. Technickou základnou jejich vytváření a využívání mohou být právě malé převozné počítače MOMI s potřebným objemem a výkonem paměťových zařízení, vybavené technickými terminálovými prostředky a zařízeními utajeného přenosu dat. Na tomto základě můžeme budovat terminálové sítě jednotlivých míst polního systému velení operačním svazům, jednotlivé převozné počítače a pro ně propojovat vypracované informačně výpočetové komplexy do počítačových sítí a výrazně tak znásobovat možnosti těchto prostředků automatizace. Tento postup současně umožňuje získat poznatky a zkušenosti pro vývoj a vytváření operačního stupně polního automatizovaného systému velení vojskům operačně strategického svazu (PASUV) a vytvořit v ČSLA podmínky pro jeho postupné zavádění a využívání.

K ŘÍZENÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ZA BRANNÉ POHOTOVOSTI STÁTU

V současné době, a tím více v budoucí možné válce, má značný význam při realizaci předností socialistického společenského řádu takové řízení národního hospodářství, které dokáže využít pro obranu socialismu všechny zdroje společnosti s maximální efektivností.

K tomu, aby subjekty tohoto řízení mohly dobře plnit své úkoly, potřebují včasné a pravdivé informace o situaci ve společnosti a národním hospodářství. Praxe mnohokrát potvrdila, že dobře organizovaný informační systém, je-li účinně využíván, může podstatně zvýšit efektivnost sil řízených jeho prostřednictvím. Ve svém článku se vzhledem ke složitosti a obsáhlosti této problematiky budu zabývat jen některými stránkami tohoto procesu.

Válečný informační systém

Zkoumání procesů řízení válečného hospodářství je vždy spojené s nutností analýzy příslušných informací. Pojem informace může v této souvislosti vystupovat jako elementárnější a významnější než pojem řízení, neboť proces řízení je složen z informačních procesů, které probíhají v člancích systému řízení.

Sovětská filozofové B. S. Ukrajincev a N. I. Žukov a další vyjadřují tuto závislost tezí: „... informace je funkční vlastností systému řízení. Pojem informace a řízení se vzájemně podmiňují. Bez informace není řízení a bez procesů řízení nemá smysl hovořit o informaci ve vlastním smyslu tohoto slova“.

Řízení mírového a válečného hospodářství je tak složité, že empirické zkušenosti, intuice a zdravý rozum ve většině případů rozhodování nezabezpečují přijetí alespoň bezchybných, tím méně optimálních rozhodnutí a správný výběr prostředků a metod k jejich splnění. Podle některých sovětských autorů je pod-

stata problému v následujícím: aby bylo možné se rozhodnout, je nutné mít k dispozici informace o skutečném stavu řízených objektů. Avšak i prosté zdvojení počtu, např. průmyslových objektů, bez zvyšování jejich kvality způsobilé, že množství informací v řízení vzrůstá čtyřikrát.

Jedním z vážných rozporů současné doby je protiklad mezi neustále se zvyšující dynamikou všech činností, které souvisí s vedením války a řízením válečného hospodářství, odvozených od stupně realizovaných výsledků vojenského výzkumu a narůstajícím množstvím informací, obíhajících v systémech řízení a velení. Pokud nebude tento protiklad řešen, může způsobit snížení efektivity řízení válečného hospodářství a vytvořit hlubokou disproporci.

S růstem dynamiky bojových činností vzrůstá i odpovědnost rozhodování, neboť času k napravení chyb bude stále méně. Úzká souvislost mezi kvalitou rozhodování a kvalitou informací, na jejichž základě se rozhodnutí přijímá, je zřejmá.

Základní systém řízení obrany země je vytvářen jednotlivými radami obrany, počínaje Radou obrany státu, přes rady obrany republik, krajů až po rady obrany okresů. Rady obrany všech stupňů jsou orgány federace a od nich vycházejí i základní impulsy pro příslušné orgány (ústřední federální a republikové, krajské a okresní) při řízení společnosti a národního hospodářství za branné pohotovosti státu.

Základní vertikální řídící linky rad obrany odpovídá i zpětná vazba, kterou je informační systém rady obrany. Tento systém je základem válečného informačního systému.

Aby řízení společnosti a národního hospodářství mohlo jako celek plnit úkoly za branné pohotovosti státu, je nutné zajistit jejich komplexní a včasnou informovanost. Proto musí být zajištěna na všech stupních řízení návaznost ostatních informačních systémů na informační systém rad obrany. Jde o horizontální návaznost informačních systémů orgánů a organizací, budovaných již v míru, které by za branné pohotovosti státu zůstaly v činnosti, a dále o návaznost informačních systémů, které budou realizovány teprve za branné pohotovosti.

K pochopení obsahu válečného informačního systému a místa jednotlivých informačních systémů (podsystemů) je účelné strukturalizovat tento systém z hlediska způsobu a jednotlivých linií řízení za branné pohotovosti státu. To umožňuje specifikovat šest hlavních informačních podsystemů válečného informačního systému: rad obrany, politický, politickosprávní, vojenský (včetně Civilní obrany), bezpečnostní a sociálně ekonomický.

Tomuto členění odpovídá i členění informací v něm obsažených z hlediska jejich obsahu na informace:

- **politické**, které jsou získávány mimo území státu a informace získávané z politického systému vlastního státu,

- **politickosprávní**, které vznikají a jsou v oběhu především v systému národních výborů až po národní a federální vlády a vztahují se k politickosprávním činnostem národních výborů,

- **vojenské** (specifické informace), které získává a zpracovává armáda a týkají se činnosti polních vojsk a teritoriálních složek,

- **bezpečnostní**, které se vztahují k bezpečnostní politice a zabezpečují především vlastní potřebu orgánů ministerstva vnitra,

- **sociálně ekonomické**, které představují rozsáhlý informační fond o stavu a vývoji společnosti a národního hospodářství. Patří sem informace o úkolech

a plnění rozpočtového plánu, válečného hospodářského plánu, o zabezpečení pracovních sil, obyvatelstvu a další informace sociálně ekonomického charakteru. [Tyto informace zabezpečují podle zákona orgány státní statistiky.]

Mezi informace, které válečný informační systém využívá, patří také informace **charakterizující podmínky**, ve kterých pracují jednotlivé subjekty řízení (např. informace o teritoriu, počasí, geografických poměrech, meteorologické situaci apod.).

Členění válečného informačního systému na informační podsystémy neodpovídá jednoznačně členění informací, které jsou v nich obsažené. Např. informační podsystém Civilní obrany obsahuje informace vojenské, politické, bezpečnostní a sociálně ekonomické a podobně informační podsystém politický obsahuje informace sociálně ekonomické, vojenské, politickosprávní, bezpečnostní apod.

Jednotlivé informační podsystémy využívají pro svou činnost obsahově různé informace, v nichž významově převažují informace, ve kterých jde o funkční poslání systému, resp. podsystému řízení, zabezpečující příslušný informační podsystém. Tyto informace si informační podsystém většinou zajišťuje sám zpětnou vazbou mezi subjekty a objekty řízení.

Informační podsystém rad obrany je především územním informačním podsystémem, který prostřednictvím svých orgánů zabezpečuje komplexní informace o situaci na teritoriu příslušné rady obrany. Jeho základním stavebním prvkem je okres. V tomto podsystému jsou informace z jednotlivých odvětví národního hospodářství, které vzhledem ke komplexnímu pojetí informačního podsystému rad obrany se podílejí na vytvoření komplexní informace.

Pro řízení národního hospodářství za branné pohotovosti státu jsou nejdůležitější sociálně ekonomické informace, které představují značně objemnou část informací válečného informačního systému. Tyto informace shromažďuje a zpracovává za branné pohotovosti státu především státní statistika, ale i jednotlivé resorty (podniky, střední články, ministerstva), národní výbory a Civilní obrana.

Politickému, politickosprávnímu, vojenskému, bezpečnostnímu a informačnímu podsystému rad obrany v podstatě odpovídá jeden nebo určitý, omezený počet subjektů řízení, tj. politickému informačnímu podsystému odpovídá příslušný stranický orgán, politickosprávnímu příslušný národní výbor, vojenskému příslušná teritoriální vojenská složka nebo stupeň velení apod. Situace u těchto podsystémů je podstatně jednodušší ve srovnání s informačním podsystémem sociálně ekonomických informací. Subjektů a objektů řízení v této oblasti je velký počet, některé jsou řízeny ústředními (např. průmysl) a jiné místními orgány. Tyto okolnosti, tj. velký počet a různá podřízenost objektů a subjektů řízení v národním hospodářství, znesnadňuje a komplikuje řešení problematiky sběru a zpracování informací, zejména v případě narušení toku sociálně ekonomických informací např. v období hromadných jaderných úderů. Zároveň však vyžaduje včasné a odpovídající řešení.

Jediným orgánem, který v době míru a za branné pohotovosti státu soustřeďuje a zpracovává sociálně ekonomické informace v podstatě ze všech odvětví, je státní statistika (prostřednictvím orgánů v okresech a krajích — okresní oddělení a krajské správy).

Státní statistika tak plní za branné pohotovosti státu ve smyslu „Zásad řízení obrany ČSSR“ úkol zabezpečit sociálně ekonomické informace pro příslušné řídící orgány za celou oblast národního hospodářství.

Hlavními uživateli sociálně ekonomických informací za branné pohotovosti státu budou rady obrany, stranické orgány, federální a národní vlády, Státní (Česká a Slovenská) plánovací komise, federální a národní ministerstva, kraj-
ské a okresní národní výbory a odvětvové orgány středního stupně řízení.

Rozhodujícím a integrujícím prvkem i v oblasti sociálně ekonomických infor-
mací jsou rady obrany všech stupňů, jako subjekty a objekty federálního, cen-
tralizovaného řízení obrany na celém území ČSSR, které prostřednictvím svých
pracovních orgánů zabezpečují komplexní informaci o situaci na příslušném
teritoriu.

Soustava sociálně ekonomických informací

Soustava sociálně ekonomických informací připravená pro období branné
pohotovosti státu (jako součást válečného informačního systému) představuje
jádro informací o stavu a vývoji společnosti a válečného hospodářství.

Vytvářejí ji orgány státní statistiky v okresech, krajích, republikách a na
úrovni federace. Tato soustava pracuje podle jednotné metodiky. Její organi-
zační struktura a způsob zpracování informací umožňují získávat informace ne-
jen za jednotlivé územní celky, ale i za jednotlivá odvětví. Má k tomu potřebné
kádry pro sběr a zpracování informací, pro analytickou činnost a rovněž mate-
riálně technické vybavení.

Úkolem soustavy sociálně ekonomických informací je v období:

- Zvýšeného ohrožení státu zajistit (kromě údajů, které jsou běžně v míro-
vém období vyhodnocovány statistickými orgány) v krátkých časových lhůtách
údaje o výrobě vojenské techniky a materiálů potřebných pro její výrobu, úda-
je o pracovnících (vzhledem k odchodu vojáků v záloze povoláních do aktivní
vojenské služby), údaje o prostředcích, které zabezpečují převozy ozbrojených
sil a materiálů přes naše území, údaje o zásobách některých základních druhů
materiálu, jako jsou pohonné hmoty, paliva, léky, vybrané potraviny a spotřeb-
ní zboží, údaje o spojovacích prostředcích a zdravotnických zařízeních apod.

- Bezprostředně po použití zbraní hromadného ničení zajistit statistické
vyhodnocení následků tohoto napadení na obyvatelstvo a ekonomiku státu.

- Platnosti rozpočtového plánu zajistit pro orgány, které řídí válečné hospo-
dářství, potřebné údaje o plnění rozpočtového plánu a podklady umožňující
operativní zásahy těchto orgánů do výroby a služeb. Jde především o údaje
o výrobě průmyslových odvětví, materiálně technickém zabezpečení vybraných
výrob a služeb, údaje o činnosti dopravy, přepravě osob a materiálů, základní
údaje o zemědělství, zásobování obyvatelstva základními druhy spotřebního
zboží a vodou, poskytování zdravotnické služby obyvatelstvu, o činnosti míst-
ního hospodářství, výrobě stavebních hmot, o stavu rezerv, vývozu a dovozu
ze zemí RVHP, o finanční a devizové situaci státu apod.

- Zpracování válečného hospodářského plánu, zajistit sběr, zpracování a
vyhodnocení informací potřebných pro jeho sestavení, dále získat a vyhodnotit
další souhrnné údaje, které umožňují koncepčnější řešení. Jde např. o některé
základní materiálové bilance, bilanci pracovních sil, příjmů a výdajů obyvatel-
stva, stavebních a obnovovacích kapacit, finanční a devizovou bilanci apod.

- Platnosti válečného hospodářského plánu zajistit sběr a vyhodnocení in-
formací o jeho plnění a provádět podle potřeby řídicích orgánů další statisti-
ká šetření.

Ke splnění těchto úkolů vydal Federální statistický úřad „Směrnici pro sestavování a předkládání státních statistických výkazů za národní hospodářství v době branné pohotovosti státu“ a stanovil výkazy a spěšná hlášení, která musí být v tomto období předkládána. Soustavu válečného výkaznictví v uvedeném období tvoří soubor statistických výkazů a spěšných hlášení, která jsou na rozdíl od výkazů zpracovávána v kratším časovém intervalu (denním, pětidenním apod.) a obsahují např. soubor vybraných sociálně ekonomických informací pro potřeby vrcholných orgánů řídících národní hospodářství v rámci tzv. „Operativního systému ekonomických informací“. Perspektivním způsobem předávání sociálně ekonomických informací orgánům státní statistiky je přechod od psané formy k progresivnější a rychleji doručitelné a zpracovatelné formě, kterou představuje děrná nebo magnetická páska.

Z jednotlivých fází informačního procesu je pro soustavu sociálně ekonomických informací nejkritičtější fáze sběru informací v okresech, která limituje možnosti celého systému. Podstata problému vyplývá z obtížnosti fyzického sběru informací při omezení poštovního styku a pohybu osob na území jednotlivých okresů a redukcí telefonního a dálkopisného spojení za branné pohotovosti státu. K vyloučení těchto nepříznivých vlivů zřizují okresní statistická oddělení v tomto období na území okresu několik sběrných středisek, převážně ve spádových obcích, do kterých jsou vykazující jednotky povinny doručit v určenou dobu písemná hlášení nebo výkazy. Sběrná střediska zkracují vzdálenost mezi vykazujícími jednotkami a okresními statistickými odděleními a umožňují doručit informace včas při využití dostupných prostředků přepravy.

Další fází je zpracování informací v okresním statistickém oddělení. Zde jsou po kontrole úplnosti a správnosti sumarizovány a zpracovány ve formě tabulek a přehledů s případným komentářem a analyzovány. V této formě jsou předávány okresním řídícím orgánům, tj. především radě obrany okresu, OV KSČ a ONV a dále jsou předkládány nadřízenému statistickému krajskému orgánu. Obdobným způsobem jsou sociálně ekonomické informace zpracovávány a předávány příslušným řídícím a statistickým orgánům v krajích, národních republikách a v ČSSR.

Tento způsob sběru, zpracování a předkládání sociálně ekonomických informací zabezpečuje komplexní informaci o sociálně ekonomické realitě pro ústřední orgány politického, hospodářského a státního řízení federace a republik a komplexní informaci pro územní řídící orgány krajů a okresů. Soustava sociálně ekonomických informací tak naplňuje základní požadavek centralizace řízení společnosti a válečného hospodářství za branné pohotovosti státu a současné posílení úlohy územních řídících orgánů.

(Pokračování v příštím čísle)

BOMBARDOVÁNÍ Z VRTULNÍKU Mi-24D

Vrtulník Mi-24D je moderní prostředek určený k plnění bojových úkolů při podpoře pozemních vojsk. K tomuto účelu disponuje zbraňovým systémem, který může přirovnat k systémům soudobých stíhacích bombardovacích letadel. Jsou to především řízené rakety s vysokou pravděpodobností zásahu, určené k ničení tanků, obrněných transportérů a jiných pancéřovaných cílů. Komplex neřízených raketových střel můžeme s úspěchem použít k ničení plošných cílů, jako je soustředění vojsk, proudy vozidel atd. Tuto výzbroj doplňuje rychlopalebný čtyřhlavňový kulomet.

V článku se budu zabývat další částí výzbroje vrtulníku Mi-24D — bombardovací výzbrojí a možnostmi jejího využití.

Bombardování z vrtulníku je relativně nový prvek bojové činnosti vrtulníků. Cílem při bombardování budou především důležité objekty, jako jsou velitelská stanoviště, sklady, letiště, důležité komunikační uzly, soustředění vojsk a bojové techniky. Při každé bojové činnosti nad územím nepřítele musíme počítat s protivzdušnou obranou, která bude tím kvalitnější, čím důležitější objekt bude bránit. A právě při bombardování je nutné protivzdušnou obranu nepřítele (alespoň na dobu plnění úkolu) umlčet. K tomuto účelu se vyčleňuje před hlavní údernou skupinou další skupina, která ničí a umlčuje protivzdušnou obranu nepřítele.

Vrtulník Mi-24D má v bombardovací výzbroji čtyři podvěsná zařízení (po dvou na každé straně) pro zavěšení pum, nebo bloků neřízených raket. Může je použít v těchto variantách:

- čtyři letecké pumy až do ráže 250 kg,
- dvě zápalné nádrže ZB-500 (každá se zápalnou směsí o hmotnosti 375 kg),
- dvě pumy ráže 50—250 kg na vnějších podvěsech a dva bloky neřízených raket na vnitřních podvěsech.

Systém elektrického zapojení a ovládání bombardovací výzbroje umožňuje bojový (taktický), nebo nouzový odhoz pum buď „ostře“, nebo na „slepo“ (pumy dopadnou na zem zajištěné), a to jak z kabiny velitele osádky, tak z kabiny pilota-operátora.

Velitel osádky zaměřuje pomocí pilotního zaměřovače, pilot-operátor používá zaměřovací stanici, která je univerzální jak pro střelbu kulometem, tak pro zaměřování při bombardování.

Bombardovací výzbroj tvoří:

- pilotní zaměřovač v kabině pilota,
- zaměřovací stanice v kabině pilota-operátora,
- počítač pro výpočet prvků střelby a bombardování,
- systém bojového a nouzového odhozu pum,
- ovládací panely a štítky,
- elektrický ukazatel počtu odhozených pum,

- zvuková a světelná signalizace,
- čtyři závěsníky se zámky,
- systém pro ovládání zapalovačů,
- souprava pro zvedání pum na závěsníky.

Let vrtulníku k cíli je charakterizovaný neustálými změnami všech jeho parametrů, které určují polohu v trojrozměrném prostoru. Pro každý okamžik letu k cíli a hlavně pro odhoz pum je nutné vypočítat a nastavit takové prvky bombardování, aby pumy dopadly přesně na cíl. Proto je vrtulník Mi-24D vybaven palubním počítačem, který je schopen připravit všechny tyto výpočty, a to jak pro střelbu kulometem, tak pro bombardování.

Informace o poloze vrtulníku se zpracovávají v bloku vstupních parametrů a přicházejí do **bloku bombardování**, který řeší všechny jeho úkoly. Výsledkem jsou signály, které opticky i zvukově upozorňují osádku o automatické činnosti počítače, nebo kterou musí osádka uskutečnit. Mezi ně patří:

— Signál, který formou povelového ukazatele (na umělém horizontu v kabině pilota) dává pokyn k dotočení vrtulníku do bodu odhozu. Tento signál přichází rovněž do systému automatického řízení vrtulníku a je-li zapnut, vrtulník se automaticky dotočí do bodu odhozu bez zásahu pilota.

— Zvukový signál (ve sluchátkách členů osádky), který upozorňuje na začátek bombardovacích výpočtů, na bod, kdy je nutné připravit odhoz pum buď automaticky (na pokyn počítače), nebo ručně a signál, který informuje osádku o odhozu pum. Signály jsou vydávány jen v tom případě, když vstupní parametry nepřekročí tyto rozsahy: úhel dotočení k bodu odhozu $\pm 20^\circ$, podélného sklonu $\pm 10^\circ$, skluzu $\pm 15^\circ$, snosu $\pm 30^\circ$, záměrný úhel cíle v horizontální rovině $\pm 60^\circ$, ve vertikální rovině 0 až 70° , výšku bombardování nad cílem 20 až 1000 m, převýšení cíle nad úroveň letiště vzletu ± 2500 m, převýšení bodu výbuchu nad cílem 0–150 m, vzdušnou rychlost vrtulníku 100–350 km.h⁻¹, trafovou rychlost vrtulníku 30–450 km.h⁻¹, vertikální rychlost ± 10 m.s⁻¹, šikmou vzdálenost k cíli do 2500 m a charakteristickou dobu pádu pumy 20,25–22 s.

Počítač je připraven k činnosti za tři minuty po jeho zapnutí. Může pracovat v režimu bombardování, střelby, střelby a bombardování a v režimu kontroly. Umožňuje bombardování se současnou mířenou střelbou z kulometu na stejný cíl.

Řešení bombardovacích úloh, které automaticky připravuje počítač VSB-24, spočívá

ve výpočtu okamžitých hodnot zbrzdění a doby pádu pumy (T) vztahem:

$$\Delta = 0,995 \text{ U T } f_1(L),$$

$$H_B = -W_y T f_2(L) + 4,9 T^2 f_3(L),$$

kde:

Δ = zbrzdění,

H_B = balistická výška,

$f_1(L)$, $f_2(L)$, $f_3(L)$ — funkce proměnné veličiny L.

Výpočet veličiny (L) a jejich funkcí řeší počítač VSB-24 v závislosti na charakteristické době pádu pumy ϕ a podmínkách bombardování [rychlosti (V) a výšky (H)].

Pro výpočet balistické výšky musíme znát skutečnou výšku bombardování, jejíž hodnota přichází do počítače z radiovýškoměru (RV — 5) v rozsahu výšek 20–750 m. Balistickou výšku vypočítáme podle vzorce:

$$H_B = H_s - h,$$

kde:

H_s — skutečná výška bombardování,

h — převýšení bodu výbuchu pumy nad cílem.

Při bombardování v rozsahu výšek 750 až 1000 m, nebo při závadě na radiovýškoměru vypočítáme skutečnou výšku bombardování (H_s):

$$H_s = H_{bar} + H + h,$$

kde:

H_{bar} — barometrická výška,

H — převýšení [přenížení] cíle nad letištěm vzletu, zaváděné do počítače pomocí snímačů parametrů letu,

h — převýšení (přenížení) cíle vzhledem k bodu odhozu pumy, zaváděné do počítače pomocí přepínače RELIEF (umístěn na ovládacím pultu pilota-operátora).

Veličiny stanoví blok bombardování (bb — V), který má tyto rozsahy činnosti: zbrzdění od 0 do 300 m, dobu pádu pumy od 2 do 16 s, proměnné veličiny od 0 do 0,7 a balistickou výšku od 0 do 1000 m.

Úlohy bočního navedení řeší počítač za teoretických předpokladů, že puma, odhozená z vrtulníku, který letí v horizontálním letu, padá po dráze, která je dána dohodem pumy (A) a stranovým snesením (δ), které závisí na úhlu snosu a úhlu skluzu:

$$\delta = \Delta \sin \beta_D,$$

kde:

β_D — úhel snosu se započtením úhlu skluzu, určený pomocí navigačního přístroje pro měření trafové rychlosti a úhlu snosu.

Úlohu stranového navedení řeší počítač volbou kursu letu, při kterém prochází svislý průmět dráhy letu vrtulníku v tako-

vé vzdálenosti od cíle, která se rovná stranovému snesení pumy.

Počítač dále umožňuje nalézt bod odhozu kursem, který je pro každý okamžik určen dohozem pumy (A) a vektorem rychlosti větru (U). Po automatickém vyřešení této úlohy vydává počítač elektrický signál, který je úměrný úhlu dotočení vrtulníku do bodu odhozu (ΔK_R). Elektrický signál je současně přiváděn do systému automatického řízení vrtulníku a na umělý horizont v kabině pilota.

Úhel dotočení (ΔK_R) řeší počítač podle vztahu:

$$\Delta K_R = \beta_0 - (\beta_D + \gamma),$$

kde:

β_0 — záměrný úhel cíle v horizontální rovině,

γ — úhel daný horizontálním průmětem traťové rychlosti (W_D) a vzdálenosti k cíli (D_R).

Úhel γ je dán vztahem:

$$\gamma = \frac{\Delta}{X_0} \beta_D,$$

kde:

X_0 — počáteční vzdálenost k cíli, která závisí na horizontální vzdálenosti k cíli:

$$X_0 = D_R \cos \gamma \approx 0,995 D_R.$$

V okamžiku ukončení stranového navedení je $\Delta K_R = 0$ a $\beta_0 = \beta_D + \gamma$.

Při podmínce $\Delta K_R \leq 1,5^\circ$ vydává počítač pomocí žárovky na snímači režimů povel pro kursovou stabilizaci vrtulníku systémem automatického nebo ručního řízení.

V průběhu zaměřování počítač neustále připravuje podklady o vzdálenosti vrtulníku k cíli. Pět sekund před odhozem pumy upozorňuje na blízkost se bod odhozu. Tato signalizace je světelná a zvuková. Tři sekundy před odhozem pumy dává počítač další jednoduchý varovný signál. Odhoz pumy je v bodě, kdy okamžitá souřadnice cíle se rovná dohozu pumy ($X = X_k$) a současně je dán i výkonný signál (na závěsníky) k odhozu pum. (I tento okamžik je světelně i zvukově signalizován.)

Bombardování bez počítače (při vypnutí nebo vadném počítači) uskutečňujeme podle předem vypočítaného úhlu předstihu, který nastavíme na stupnici vertikálních úhlů zaměřovací stanice pilota-opeřátora. V tomto případě je tato stanice jednoduchým zaměřovačem, který zabezpečuje zaměřování i s ohledem na vítr. Při bočním větru se bod zamíření vynáší od cíle proti větru o hodnotu danou součinem rychlosti větru v $m.s^{-1}$ a dobou pádu pumy (T).

Pro zrychlení a zjednodušení přípravy osádek jsou veličiny úhlu předstihu uvedeny v tabulkách pro různé rychlosti letu.

Kolimátorový pilotní zaměřovač používáme pro bombardování z výšek 50–350 m. Nemá zařízení pro nastavení záměrných úhlů, můžeme však na něm odečíst úhel nastavení (což je úhel mezi vektorem vzdušné rychlosti a rovinou sledování cíle). Zaměřujeme po přímce: tj. oko pilota — průsečík svislé osy a spodního okraje největší kružnice záměrného obrazce — cíl. Pro dosažení největšího úhlu zamíření musí pilot nastavit na stupnici zaměřovače hodnotu 200 tisícín. Vrtulník Mi-24D má pilotní zaměřovač seřízen tak, že při nastavení stupnice na nulu je přímka, kterou tvoří oko pilota a střed záměrného obrazce, odkloněna od vodorovné osy vrtulníku o úhel, který má hodnotu 57,4 tisícín. Odklon této přímky směřuje nahoru. Při rychlosti letu 200 $km.h^{-1}$ je podélná osa vrtulníku nakloněna dolů o 1° (to odpovídá hodnotě 17,4 tisícín). Za těchto podmínek a při nulovém nastavení zaměřovače bude záměrná odkloněna nahoru o 40 tisícín (57,4 minus 17,4 = 40). Podobně při nastavení na stupnici zaměřovače 200 tisícín a připočtením velikosti poloměru velké kružnice záměrného obrazce 100 tisícín, můžeme dosáhnout maximálního úhlu předstihu 260 tisícín ($200 + 100 - 40 = 260$). Hodnota 200 tisícín odpovídá úhlu 15° . Minimální záměrný úhel pak je $90^\circ - 15^\circ = 75^\circ$. Při rychlosti letu 250 $km.h^{-1}$ je úhel podélného sklonu vrtulníku -4° , to znamená, že jeho absolutní hodnota je o 3° větší, než při rychlosti 200 $km.h^{-1}$. Proto při rychlosti 250 $km.h^{-1}$ je maximální úhel předstihu o 3° větší, tedy 18° a minimální záměrný úhel o 3° menší, tj. 72° .

Záměrné úhly 75° a 72° odpovídají bombardování z výšek 50 a 100 m při rychlostech letu 210 a 250 $km.h^{-1}$. Bombardování při jiných režimech letu, kdy jsou záměrné úhly menší než 72° , nebo 75° , zaměřování uskutečňujeme při nastavení maximální hodnoty na stupnici zaměřovače 200 tisícín, tj. stálým úhlem předstihu 15° , nebo 18° , a okamžik odhozu pum stanovíme po uplynutí určitého časového intervalu.

Podstata bombardování, tedy i jeho výsledek, závisí na přesnosti určení okamžiku odhozu a na výpočtu časového intervalu. (Tyto intervaly jsou pro různé režimy letu zpracovány v tabulkách.) Bombardování pomocí zaměřovače pilota je nejlépe uskutečňovat v rovině proložené směrem větru, protože konstrukce zaměřovače neumožňuje vylučovat větší snos než $\pm 5^\circ$. Při bombardování z výšek 50 m a menších není třeba vylučovat snos, protože chyba bombardování ve směru nebude větší, než polovina pravděpodobné úchyly. Při úhlech

snosu větších než $\pm 5^\circ$ musíme posunout záměrný bod proti větru.

Při přípravě k letu se osádka seznámí se způsobem plnění úkolu, osvojí si teoretické základy bombardování, procvičí činnost a postup při obsluze bombardovací výzbroje, zopakuje postup při výpočtu prvků pro zaměřování a bombardování.

Pro přípravu musí osádka znát cíl (charakter, polohu a demaskující znaky, významné orientační body v blízkosti cíle, které umožní jeho rychlé a spolehlivé zjištění, terén v prostoru cíle a jeho převýšení vzhledem k letišti vzletu), čas odhozu pum, výšku a rychlost letu na bojovém kursu, směr náletu na cíl a způsoby jeho zjištění, typ a množství potřebných pum na zničení cíle, typ zapalovače a nastavení zpožďovače, způsob zaměřování a spolupráce v osádce, spojovací údaje, zásady bezpečnosti (při cvičném bombardování i normy hodnocení, způsoby odletu a přífletu na střelnici).

Pro spolehlivé a rychlé vyhledání cíle připravíme mapu [měřítka 1:100 000 a 1:50 000]. Na bojovém kursu, ve vzdálenosti poloměru kruhu zaměřování od cíle stanovíme bod začátku bojové trati (ZBT). Poloměr kruhu zaměřování je dán vztahem:

$$R_z = A + V \cdot t_{pr},$$

kde:

A — dohoz pumy v km,

t_{pr} — doba potřebná ke zjištění cíle a zamíření,

$$t_{pr} = 15-20 \text{ s.}$$

Ve vzdálenosti kolem 10 km od cíle určíme charakteristický orientační bod, který umožní přesné nalétnutí do bodu ZBT a do prostoru cíle stanoveným bojovým kursem.

Trať letu a její výpočet určíme podle všeobecných zásad pro navigaci. Není-li dán čas vzletu, musíme jej při přípravě vypočítat, je-li dán čas vzletu, vypočítáme čas úderu.

Pro ulehčení a zpřesnění činnosti osádky letu připravíme letovodský plán letu (schéma), kde znázorníme činnosti osádky při určování větru, způsob nalétnutí dané trati letu, kontroly jejího dodržování, způsob udržování místa v bojové sestavě, vyhledávání hlavního i záložního cíle, způsob činnosti osádky při zaměřování a změnách podmínek pro zaměřování nebo bombardování, zásady bezpečnosti, typ zapalovače a nastavení zpožďovače.

Při přípravě k bombardování ve skupině a odhozu pum s okamžitým výbuchem (bez zpoždění) musí vedoucí skupiny stanovit bezpečnou výšku bombardování, kte-

rá vyloučí možnost zásahu vrtulníků střepinami pum. Tato výška je závislá na rychlosti letu, hloubce bojové sestavy (L) a určuje se podle grafů. Dále musíme vypočítat interval mezi skupinami, který zajišťuje bezpečnost při výbuchu pum, svržených z vrtulníků předcházející skupiny. Minimální časový interval mezi skupinami, který zajišťuje bezpečnost, je:

$$t_{\min} = t_{zp} + \frac{t_{stf} + \Delta t_{stf} + \Delta t + d_{bez} + l_{odr}}{V},$$

kde:

t_{zp} — čas zpoždění zapalovače (při použití zapalovačů AV-2D/y s nastavením zpoždění 23–29 s vypočítáme interval na větší zpoždění),

t_{stf} — čas letu střepin pum do nejvyšší možné výšky a zpět ($t_{str} = 10 \text{ s}$),

Δt_{stf} — chyba v přesnosti dodržování daného časového intervalu mezi skupinami,

d_{bez} — bezpečnostní vzdálenost (poloměr rozletu střepin) mezi vrtulníkem a místem výbuchu pumy (určuje se podle grafu),

l_{odr} — vzdálenost dopadů odražených pum ($l_{odr} \approx 40-80 \text{ m}$).

V předletové přípravě prověřujeme a připravujeme bombardovací výzbroj připravujeme a podvzdušujeme pumy, montujeme zapalovače do pum, nastavujeme zpoždění zapalovačů, nastavujeme prvky pro zaměřování, upřesňujeme způsob plnění úkolů a otázky součinnosti (na základě pozemní, vzdušné a meteorologické situace).

K zabezpečení přesného dopadu pum do vypočítaného bodu je nutné dodržet tyto požadavky: skutečné podmínky bombardování musí odpovídat podmínkám, pro které osádka nebo palubní počítač připravil podmínky, výpočet prvků pro zamíření musí být přesný a při samotném zaměřování musí být dodržena maximální spolehlivost. V praxi však nemůžeme tyto požadavky splnit úplně, a proto zákonitě vznikají **chyby při bombardování**. Mezi ně patří nepřesné určení **výšky letu**, a to v důsledku chyb výškoměru, nebo radiovýškoměru, nesprávné určení převýšení cíle vzhledem k letišti vzletu a nedodržení stanovené výšky letu.

Při bombardování z výšek 50–100 m při rychlostech letu 200–250 km $\cdot$ h⁻¹ chyba v nedodržení stanovené výšky letu (ΔH) způsobí úchytku v dohozu $x = 2\Delta H$ a z výšek 200–500 m úchytku, která je rovna hodnotě chyby $x = \Delta H$.

Hodnotu chyby, která vznikne nedodržením stanovené výšky letu, můžeme vypočítat podle vztahu:

$$x_H = -\frac{V}{2gH} \Delta H.$$

Další skupinu chyb tvoří nepřesné měření vzdušné rychlosti, nedodržením stanovené rychlosti letu a také chybami a nepřesnostmi ukazatele rychlosti.

Jestliže skutečná vzdušná rychlost při bombardování bude větší než vypočítaná, puma dopadne za cíl; bude-li menší, puma k cíli nedoletí. Hodnota chyby bombardování, která vznikne nedodržením určené vzdušné rychlosti, roste s výškou bombardování.

Velikost chyby, která vznikne nedodržením dané vzdušné rychlosti, vypočítáme podle vzorce:

$$\Delta x_v = \sqrt{\frac{2H}{g}} \Delta V.$$

Dále jde o chyby, které vznikají v důsledku nepřesného stanovení úhlu snosu a traťové rychlosti dopplerovým přístrojem (DISS-15) a chyb při určování rychlosti a směru větru osádkou.

Další skupinou jsou nepřesnosti při určování úhlu a také nastavování zaměřovače. Bude-li úhel nastavený na zaměřovači větší než vypočítaný (potřebný), puma dopadne za cíl. Bude-li menší, nedoletí k cíli. Hodnota chyby bombardování, která vzniká nesprávným určením nebo nastavením úhlu zamíření, je dána vztahem:

$$\Delta \psi = \left(H + \frac{2V^2}{g} \right) \frac{\Delta \psi}{57,3},$$

kde:

$\Delta \psi$ — chyba v úhlu nastavení ve stupních.

Nemůžeme opomenout nepřesnosti při určení a výpočtu úhlu snosu a oprav prvků bombardování v průběhu zaměřování. Chybu v určení úhlu snosu můžeme vypočítat podle vzorce:

$$\Delta Y_{US} = A \frac{US}{57,3},$$

kde:

US — chyba v úhlu snosu ve stupních,
A — dohoz pumy,

Další skupinu chyb tvoří nepřesné zaměřování, které vzniká chybou při překrytí svislé osy záměrného obrazce zaměřovače s cílem.

Při bombardování pomocí počítače mají však kromě těchto chyb vliv i chyby v určené okamžité souřadnice cíle, chyby v měření výšky a rychlosti letu (které přicházejí do počítače ze snímačů) a také samotné chyby počítače.

Zásady bezpečnosti

Při přípravě k bombardování nesmíme převracet pumy, které jsou vyjmuty z oba-

lu, zapalovače je třeba přenášet ve schránkách a před zavěšením pum musí být elektrická síť vrtulníku vypnuta.

Snímání ochranných obalů a víček zapalovačů, otáčení šroubu pro nastavení zpoždění uskutečňujeme před ušednutím osádky do vrtulníku, v přítomnosti pilota-operátora.

Pumy neodhazujeme z menších výšek, než jsou minimální povolené pro danou ráži a typ zapalovače. Při bombardování z menších výšek než jsou přípustné, musí být pumy opatřeny zapalovači s nastavenou dobou zpoždění na maximální hodnotu a od cíle je nutné odletět bez změny výšky a směru letu, se zvýšením rychlosti do okamžiku výbuchu pum.

Při bombardování několika nálety vypneme hlavní vypínač bombardovací výzbroje po odhozu každé pumy a při dalším nalétnutí na bojový kurs jej opět zapneme.

Jestliže při bombardování hlavním systémem odhozu pumy neodpadnou, uskutečneme mířený odhoz nouzovým systémem odhozu při opakovaném náletu.

Při použití smíšené varianty výzbroje uskuteční nouzový odhoz pilot-operátor. V havarijní situaci odhazujeme pumy v poloze přepínače „slepá“.

Jestliže jedna z pum, ve kterém je zapalovač se zpožďovačem, nevybuchne, následující nálet vedeme v bezpečnostní výšce, nebo (s povolením RS) odhodíme pumy na jiný cíl.

V případech selhání obou systémů odhozu pum je nutné vypnout elektrickou síť bombardovací výzbroje a ochranné spínače na levém pultu pilota-operátora, hlásit RS a přistát na zvlášť určeném místě, udělat prohlídku a odstranit přičiny selhání odhozu.

Při cvičném bombardování po vzletu a přeletu na střelnici se nesmí manipulovat s přepínači a AZS bombardovací výzbroje. Bombardování na střelnici je možné uskutečnit jen s povolením RS a při dokonalém oboustranném rádiovém spojení, při viditelnosti a rozpoznání cíle, a to jak velitelem osádky, tak pilotem-operátorem.

Tratě letu při cvičném bombardování v míru volíme tak, aby pokud možno nevedly přes obydlená místa a průmyslové objekty.

Praktickým letům na bombardování musí předcházet pozemní příprava, která zahrnuje výuku teorie, bombardovací výzbroje a zásad jejího používání, trenáže v kabinách a na trenážerech a také přípravu k danému cvičení. Po ukončení této přípravy musí velitel osádky a pilot-operátor znát, teoretické základy bombardování,

hlavní části zaměřovačů a jejich takticko-technická data, posloupnost a rozsah předletové přípravy a přezkušování bombardovací výzbroje, posloupnost při jejím použití a použití zaměřovačů, činnost osádky při závadách na zaměřovači a bombardovací výzbroji, možné chyby při bombardování a jejich hodnocení a zásady bezpečnosti.

Je účelné začínat výuku osádek v praktickém bombardování lety na procvičení zaměřování a zacházení s bombardovací výzbrojí.

Lety, při kterých se cvičí v zaměřování pilot-operátor musí začínat z výšky 350 m; nácviky, které uskutečňuje velitel osádky z výšek 100 m. Podle osvojení návyků je možné snižovat výšku bombardování do 50 m. Při těchto letech věnujeme zvýšenou pozornost dodržování zadaného režimu letu, dodržování metodické posloupnosti při

práci s bombardovací výzbrojí a součinností v osádce.

Při přípravě k prvnímu praktickému bombardování provedeme osádku ze znalostí střelnice, bombardovací výzbroje a zásad jejího používání a také ze zásad bezpečnosti při bombardování.

První let na bombardování je nutné uskutečnit s instruktorem na palubě a podle výsledků letu povolit osádce samostatné lety.

Po absolvování metodického výcviku v bombardování a získání dostatečných návyků povolí se osádce další zdokonalování a bombardování ve skupině. Podmínky pro bombardování se ztěžují snižováním výšky letu a zvyšováním rychlosti, zmenšováním doby na bojovém kursu na 10–15 s, bombardováním sérií pum z chodu a letem v přízemní výšce s výskokem do výšky bombardovací.

ZVYŠOVÁNÍ PŘESNOSTI A HOSPODÁRNOSTI DĚLOSTŘELECKÉ PALBY

Činnost dělostřelectva na bojišti je zaměřena ke splnění základního úkolu, kterým je vyrazení nepřátelských cílů palbou. Jak bude tento úkol splněn, rozhoduje již použitý způsob určení prvků střelby. Musí odpovídat podmínkám dané bojové situace a zabezpečovat včasné zahájení překvapivé a přesné účinné střelby. Organizace, určení a kontrola přípravy prvků střelby, umožňující optimální využití zavedených metod, mají proto zásadní význam a jsou jednou ze základních povinností dělostřeleckých velitelů, štábů i jednotek. Stejně důležitý je však teoretický výzkum a vývoj nových metod, kterými můžeme přípravu prvků střelby všestranně zdokonalit, hledání optimálních postupů při jejich praktickém použití a analýza jejich vlivu na palebnou účinnost. V úzké návaznosti na vědeckotechnický rozvoj v oblasti dělostřeleckých zbraní, munice a speciálních přístrojů je zcela zákonitě nutné hledat odpovídající postupy přípravy řízení palby a střelby, zaměřené na efektivní využití této nové techniky.

Základním způsobem určení prvků střelby je **úplná příprava**. Prvky při ní zjišťujeme výpočtem na základě úplných, přesných a nejnovějších údajů o podmínkách, za nichž bude palba vedena. Úplná příprava

je použitelná při centralizovaném i decentralizovaném řízení palby, umožňuje utajení zámyslu a příprav bojového použití dělostřelectva, dovoluje rychle a překvapivě zahájit účinnou střelbu.

Přesnost dělostřelecké palby po úplné přípravě je charakterizována pravděpodobnou dálkovou (E_x) a stranovou (E_y) chybou výstřelu, které jsou tvořeny vlastními chybami prvků a chybami rozptylovými. Velikosti pravděpodobných chyb (E_x , E_y) při standardní přesnosti palby dělostřeleckým oddílem po úplné přípravě — viz **tabulku 1**.

Tyto pravděpodobné chyby jsou udány v procentech topografické délky cíle a platí pro délky střelby X od jedné poloviny až do maximálního dostřelu (X_{max}). Takto zcela obecně vyjádřené velikosti pravděpodobných chyb výstřelu můžeme použít na libovolnou délku v uvedeném rozmezí a pro libovolné dělo s rýhovanou hlavní. Např. pro dělo s maximálním dostřelem 20 km zjistíme na délku střelby 12 km (tj. $0,6 X_{max}$), že pravděpodobná dálková chyba výstřelu je $E_x = 0,0091 \cdot 12\ 000 = 109$ m a pravděpodobná stranová chyba výstřelu $E_y = 0,0051 \cdot 12\ 000 = 61$ m. S padesátiprocentní pravděpodobností můžeme v tomto případě očekávat, že střela dopadne do

Tabulka 1

Dálka střelby $\frac{X}{X_{\max}}$	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Ex _v [% X]	0,97	0,91	0,87	0,84	0,85	0,88
Ez _v [% X]	0,58	0,51	0,46	0,42	0,44	0,48

Tabulka 2

Dálka střelby $\frac{X}{X_{\max}}$	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Ex _v [% X]	0,67	0,63	0,61	0,60	0,61	0,62
Ez _v [% X]	0,30	0,26	0,23	0,20	0,21	0,25

dálkového intervalu od 11 891 do 12 109 m.

Celková chyba výstřelu, charakterizovaná pravděpodobnými chybami, se skládá z velkého počtu různých dílčích náhodných chyb. Podle společných znaků se zpravidla slučují do dílčích chybových skupin. Z metodického hlediska je účelné vytvořit je tak, aby odpovídaly jednotlivým operacím při úplné přípravě. Hovoříme o chybách polohy cíle, polohy a orientace palebného postavení, povětrnostní, balistické a technické přípravy, tabulek střelby, metody a rozptylu. Jiným používaným hlediskem při dělení chyb do skupin je jejich opakovatelnost. Přitom sledujeme, zda se chyby jednotlivých výstřelů náhodně mění, nebo zda zůstávají během celé palby neměnné. V prvním případě se jedná o neopakující se náhodné chyby. Říkáme jim také chyby rozptylové, protože jsou tvořeny v podstatě právě dříve uvedenou skupinou chyb rozptylových. V opačném případě jsou to chyby, které se opakují (chyby prvků střelby). Zahrnují všechny ostatní dílčí chybové skupiny.

Náhodné chyby jednotlivých dílčích skupin jsou charakterizovány svými pravděpodobnými chybami. Abychom snadněji posoudili jejich vliv na celkovou pravděpodobnou chybu výstřelu, používáme váhu dílčí chyby. Je rovna poměru druhé mocniny dílčí pravděpodobné chyby k druhé mocnině celkové pravděpodobné chyby výstřelu. Čím má dílčí chyba větší váhu, tím větší vliv má na celkovou chybu výstřelu. Uvažujeme-li o zvýšení přesnosti palby, je účelné zaměřit se především na ty dílčí chybové skupiny, jejichž váha je největší. Právě zmenšením jejich pravděpodobných

chyb dosáhneme největšího zvýšení výsledné přesnosti. Při současném způsobu úplné přípravy mají na velikost dálkové chyby výstřelu především vliv chyby povětrnostní a balistické přípravy, tabulek střelby a dálkového rozptylu. Stranová chyba výstřelu je ovlivňována zejména chybami polohy cíle, palebného postavení a povětrnostní přípravy. Všechny tyto dílčí chyby lze zavedením dokonalejší techniky i použitím přesnějších metod postupně snižovat, avšak nemůžeme je nikdy zcela odstranit. Vždy existuje určitá spodní hranice jejich velikosti, která je již dalšími úpravami nesnižitelná. Je charakterizována minimálními pravděpodobnými chybami výstřelu po úplné přípravě — viz **tabulku 2**.

Na minimálních dálkových chybách se stejnou měrou podílí povětrnostní příprava s rozptylem (zhruba po 30 %) a dále balistická příprava (asi 20 %). Stranové chyby jsou přibližně ze 40 % tvořeny chybami polohy cíle a z 30 % chybami povětrnostní přípravy. Hospodárnost palby zpravidla hodnotíme spotřebou střeliva, nutnou pro vyřazení cíle. Vezmeme-li za základ spotřebu střeliva (N_s), která je nutná k vyřazení jednotlivého cíle při současně standardní přesnosti, a charakterizovaná pravděpodobnými chybami prvků (Ex_s , Ez_s), pak platí vztah

$$N_s = k \frac{Ex_s \cdot Ez_s}{s_u}, \text{ kde}$$

— k je účinnostní koeficient, jehož velikost závisí na požadované pravděpodobnosti vyřazení cíle,

— s_u je plošný obsah oblasti ničivého účinku střely.

Spotřebu střeliva, nutnou k vyřazení cíle za stejných podmínek střelby, ale při přesnosti, charakterizované pravděpodobnými chybami prvků (Ex, Ez), označíme symbolem N. Vzájemný vztah obou spotřeb střeliva (Ns a N) je

$$N = \frac{Ex \cdot Ez}{Ex_s \cdot Ez_s} \quad N_s = A \cdot N_s$$

Poměr pravděpodobných chyb prvků střelby, kterému říkáme koeficient hospodárnosti a který označujeme symbolem A, udává, jak se při změně přesnosti střelby změní nutná spotřeba střeliva. V další tabulce uvádím velikost tohoto koeficientu (A) při přechodu od standardní k nejvyšší dosažitelné přesnosti úplné přípravy (viz tabulku 3).

Nutná spotřeba střeliva pro vyřazení jednotlivého cíle (za jinak stejných podmínek střelby) klesne při nejvyšší dosažitelné přesnosti úplné přípravy na jednu třetinu spotřeby.

Kromě absolutní velikosti pravděpodobných chyb výstřelu je významný i poměr rozptylových chyb, které se neopakují, k chybám prvků, které se opakují, vyjádřený rozptylovým koeficientem λ a vztahy

$$\lambda_x = \frac{\text{úđ}}{Ex}, \quad \lambda_z = \frac{\text{úš}}{Ez}, \quad \text{kde}$$

— úđ, úš jsou pravděpodobná dálková a šířková úchylna rozptylová.

Velikosti rozptylového poměru je určen optimální způsob postřelování cílů při účinné střelbě. Je-li rozptylový koeficient velký, je rozptyl výbuchu vzhledem k chybám prvků tak značný, že cíl je pokryt plnou rozptylovou elipsou i v tom případě,

střelíme-li jednou dálkou zaměřovače a jedním směrem vějířem sevřeným. Je-li naopak rozptylový koeficient malý, jsou rozptylové chyby, které se neopakují, ve srovnání s chybami, které se opakují, příliš malé. Potom nemůžeme očekávat, že plná rozptylová elipsa při střelbě jednou dálkou a sevřeným vějířem pokryje cíl a eliminuje tak vliv chyb prvků střelby, které se opakují. Rozptyl výbuchů musíme v tomto případě uměle zvětšit, abychom zvýšili pravděpodobnost vyřazení cíle. Dosahujeme toho střelbou třemi dálkami a upraveným vějířem. Kritériem pro střelbu s umělým rozptylem je při umlčování požadavek $\lambda_x \leq 0,6$ a při ničení $\lambda_x \leq 0,8$. Abychom získali představu o optimálním způsobu postřelování, uvádím v tabulce 4 hodnoty dálkových rozptylových koeficientů (λ_x) pro úplnou přípravu za standardní i nejvyšší přesnosti.

Při úplné přípravě, uskutečněné za současných standardních podmínek přesnosti, musíme postřelovat nepozorované cíle jak při umlčování, tak i ničení třemi dálkami zaměřovače. I při nejvyšší přesnosti úplné přípravy je dálkový rozptylový koeficient přibližně na hranici rozmezí, které vyžaduje střelbu třemi dálkami při umlčování a splňuje požadavek při ničení. Proto musí být palba na nepozorovaný cíl i při nejvyšší dosažitelné přesnosti vedena většinou třemi dálkami a upraveným vějířem. Tento způsob postřelování je výhodný u skupinových cílů, kde zaručuje rovnoměrnou hustotu výbuchů po celé jejich ploše. U jednotlivých cílů se však taková střelba na plochu projeví záporně ve vyšší spotřebě střeliva. Z hlediska hospodárnosti palby je úplná příprava, a to i ve své nepřesnější formě, vhodná především k určení prvků střelby na skupinové cíle, roz-

Tabulka 3

Dálka střelby $\frac{X}{X_{\max}}$	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Koeficient A	0,33	0,33	0,33	0,31	0,31	0,32

Tabulka 4

Dálka střelby $\frac{X}{X_{\max}}$	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Standardní přesnost	0,35	0,39	0,40	0,41	0,41	0,42
Nejvyšší přesnost	0,54	0,56	0,57	0,61	0,62	0,63

místěné na úseku určité šířky a hloubky. U jednotlivých cílů je sice rovněž použitelná, ale za cenu jistého poklesu hospodárnosti palby.

Z dosavadního rozboru vyplývá, že úplná příprava zůstane i nadále významným způsobem určení prvků střelby pozemního dělostřelectva. Budeme ji používat především při centralizovaném řízení palby a při určování prvků střelby na plošné cíle. Její princip zůstane v podstatě zachován. Použitím dokonalejších prostředků i metod práce dosáhneme vyšší přesnosti nezbytných východisk podkladů. Zavedením moderního automatizovaného systému řízení palby se odstraní přibližný a zdoluhavý postup ručního výpočtu a nahradí se výsokými přesnými výpočetními metodami. Současně podstatně zkrátíme čas, potřebný na přípravu prvků střelby a vzroste její hospodárnost. Spotřeba střeliva klesne průměrně na jednu třetinu současné hodnoty. To se velmi příznivě odrazí v růstu palebných možností dělostřelectva a usnadnění procesu zásobování municí.

Chceme-li dosáhnout vysoké přesnosti palby, určujeme prvky střelby **zastřelením cíle**. Výbuchy střel se při něm pozorují a opravují tak, aby střední dráha procházela při zahájení účinné střelby středem cíle nebo alespoň v takové jeho blízkosti, že je pokryt rozptylovou elipsou. Podstatnou nevýhodou je kromě poměrně složitosti a zdoluhavosti především ztráta momentu překvapení při zahájení účinné střelby. Postupným přibližováním jednotlivých výbuchů při zastřelení je cíl upozorněn, že je připravována účinná střelba a může vhodnými protiopatřeními snížit nebo dokonce zcela anulovat její účinnost. Tyto nedostatky zastřelení lze však odstranit nebo alespoň podstatně snížit. Jednou z možností je zastřelení cílů speciálními zastřelovacími střelami. Má sice stejné nebo podobné balistické vlastnosti jako skutečná střela, ale místo trhavé náplně je opatřena speciálním zážehem: radiolokačním nebo laserovým odražečem a autodestrukčním systémem. Radiolokační (laserový) odražeč slouží k zesílení radiolokačního (laserového) signálu a usnadňuje tak automatické zaměřování dráhy letu této střely. Autodestrukční systém zničí střelu za vrcholem, přibližně ve třech čtvrtinách její dráhy letu. K rozprasku dojde na dráze letu v určité výšce a takové vzdálenosti před cílem, že není předčasně varován o přípravě účinné střelby. Současně je tím nepříteli znesnadněno zaměření dráhy a zjištění polohy našeho palebného postavení. Výška bodu autodestrukce nad terénem zaručuje, že jejími účinky nebudou ohrožena vlastní voj-

ská. Let zastřelovací střely s radiolokačním odražečem sleduje střelecký radiolokační, let střely s laserovým odražečem speciální laserový zaměřovač. Zjištěné údaje vstupují automaticky do počítače, který na jejich základě extrapoluje zachycenou část dráhy letu a zjistí polohu jejího průsečíku s vodorovnou rovinou, proloženou cílem. Souřadnice tohoto průsečíku porovná se souřadnicemi cíle, určí velikost potřebných oprav a předá je střelci jednotce. Ta po opravě prvků může ihned zahájit překvapivou účinnou střelbu.

Celý popsaný postup je jednoduchý a velice rychlý. Při automatickém přenosu dat z počítače systému řízení palby k dělu nepřekročí čas (od zjištění cíle do zahájení účinné střelby) zpravidla jednu minutu. Většinu tohoto času tvoří při tom doba letu zastřelovací střely. Aby byla dosažena vysoká přesnost účinné střelby, musí být dodrženy jisté předpoklady.

Počítač opravuje dráhu střely vzhledem k bodu, jehož souřadnice byly udány jako souřadnice cíle. Každá jejich chyba se projevuje svou plnou hodnotou v nepřesnosti účinné střelby. Souřadnice cíle musí být proto zjištěny buď tím radiolokačním, který bude sledovat let zastřelovací střelby nebo jiným, dostatečně přesným prostředkem. Při střelbě na nepozorované cíle zaručuje tak vysokou přesnost v podstatě pouze bezpilotní průzkumný letoun.

Střelecký radiolokační (laserový) zaměřovač sleduje pouze let jediné zastřelovací střely, vystřelené jedním dělem. Zjištěné opravy jsou využívány u všech děl celé dělostřelecké jednotky. Z hlediska přesnosti je proto nezbytné, aby byly pro každé dělo zahrnovány všechny individuální opravy a tak zaručena potřebná shodnost bodů doletů jejich střel.

Jsou-li uvedené podmínky splněny, můžeme dosáhnout velmi přesných výsledků. Velikosti pravděpodobných chyb výstřelu, které můžeme očekávat u tohoto způsobu určení prvků střelby — viz **tabulku 5**.

Kromě pravděpodobných chyb výstřelu uvedu i očekávané velikosti dálkového rozptylového koeficientu. Pro uvažované dálky střelby platí pro tento koeficient $\lambda_x > 0,85$. Chyby prvků, které se opakují, jsou vzhledem k rozptylovým chybám, které se neopakují, tak malé, že při zahájení účinné umlčovací i ničivé střelby bude cíl pokryt plnou rozptylovou elipsou s pravděpodobností blížící se k jedné. Není proto nutné zavádět umělé rozptyly, ale je neúčelnější vést účinnou střelbu na jednotlivé cíle jednou dálkou zaměřovače a větším sevrným. Hospodárnost této střelby (ve srovnání se střelbou po úplné přípravě) pod-

Tabulka 5

Dálka střelby $\frac{X}{X_{\max}}$	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Ex _v [% X]	0,45	0,43	0,41	0,40	0,41	0,43
Ez _v [% X]	0,21	0,17	0,14	0,13	0,13	0,14

statně vzroste a přiblíží se hospodárnosti při střelbě na pozorovaný cíl. Projeví se to výrazným poklesem nutné spotřeby střeliva ke splnění palebného úkolu. Koeficient hospodárnosti (A) vzhledem ke střelbě po úplné přípravě za standardních podmínek přesnosti se při střelbě na jednotlivý cíl pohybuje v mezích od 0,10 do 0,13 a jeho průměrná hodnota bez ohledu na délku střelby činí 0,11. Porovnáme-li hospodárnost palby po zastřelení a po úplné přípravě za nejvyšší dosažitelné přesnosti, zjistíme, že koeficient hospodárnosti je $0,30 < A < 0,38$ (průměrně $A = 0,33$). Např. pro zničení nepřátelského odpalovacího zařízení potřebujeme (za jinak stejných podmínek) pouze asi 11 % spotřeby střeliva (po úplné přípravě za standardních podmínek přesnosti) nebo asi 33 % spotřeby (nezbytné při nejvyšší dosažitelné přesnosti úplné přípravy).

Palbu na úseky vedeme dosavadními způsoby postřelování, tj. třemi dálkami se skokem o velikosti jedné třetiny hloubky a větším upraveným na šířku úseku. Růst hospodárnosti není již tak markantní. Např. u úseku o rozměrech 300×300 m činí úspora střeliva (díky vyšší přesnosti prvků střelby) pouze asi 30 % spotřeby (po úplné přípravě za standardních podmínek) nebo asi 15 % (po úplné přípravě) za nejvyšší přesnosti.

Z hlediska hospodárnosti je proto účelné určovat prvky střelby pomocí zastřelovacích střel především na jednotlivé a na malé skupinové cíle, kde dosahujeme vysoké úspory střeliva a palebný úkol můžeme plnit menší jednotkou. Použijeme-li však stejné jednotky jako dosud, dosáhneme vyšší palebné hustoty a palba bude ukončena v minimálně krátké době. Střední a velké skupinové cíle postřelujeme třemi dálkami a upraveným větším, aby byly dopady rozptýleny rovnoměrně po celé jejich ploše. Tímto umělým zvětšením rozptýlu ztrácí požadavek přesnosti palby prioritu. Můžeme proto prvky určovat i úplnou přípravou, zejména při centralizovaném hromadném použití dělostřelectva na rozsáhlý systém cílů. Zastřelení každého z nich by naráželo na potíže technické

kého rázu a nebylo by z taktického hlediska žádoucí.

Na bojišti neustále roste počet i význam obrněných prostředků, které představují proto významný cíl pro naši palebnou činnost. Část z těchto prostředků je zpravidla rozmístěna v takové hloubce od předního okraje, že je mimo dosah přímé střelby (jsou to např. odpalovací zařízení, velitelská stanoviště, samohybná děla, stanoviště pro řízení palby apod.) a můžeme na ně působit jen nepřímou střelbou. Naproti tomu tanky, bojová vozidla a obrněné transportéry jsou v určité fázi bojové činnosti na předním okraji a tvoří cíle pro prostředky přímé střelby. Vzhledem k počtům i důležitosti těchto cílů je však žádoucí působit na ně i nepřímou střelbou, a to již v těch fázích, kdy jsou jejich bojové sestavy ještě v hloubce. Bude-li zaručena požadovaná účinnost nepřímé střelby, zvýší se procento nepřátelských ztrát a dosáhneme významného morálního účinku. To usnadní vedení přímé střelby a za příznivých podmínek může vést ke zmaření nepřátelského útoku ještě před naším předním okrajem. Proto se nepřímé střelbě na obrněné cíle věnuje mimořádná pozornost a jsou hledány vhodné prostředky a způsoby jejího vysoce účinného a přitom hospodárného vedení. Dělostřelectvo může vést nepřímou střelbu na tyto obrněné prostředky v podstatě dvěma rozdílnými způsoby. První je dosavadní způsob vedení střelby na úseky, které pokrývají prostory rozmístění obrněných jednotek. Je však relativně málo účinný a neohospodárný. Druhý způsob představuje samostatnou palbu na každý obrněný objekt jako jednotlivý samostatný cíl malých rozměrů (bodový cíl).

Aby palba na obrněné objekty jako bodové cíle měla požadovanou účinnost, je nutné dosáhnout vysoké pravděpodobnosti zásahu již prvním výstřelem. Dosud sledované způsoby určení prvků tento požadavek ani zdaleka nesplňují. Při nepřímé střelbě používaným střelivem se na stojící tank pohybuje pravděpodobnost zásahu jedním výstřelem (při určení prvků střelby zastřelovacím střelivem na délky střelby

Tabulka 6

Cíl	Dálka střelby [km]					
	10	12	14	16	18	20
Odpalovací zařízení	40	43	46	53	65	88
Stojící tank	460	550	670	860	1210	1890

od poloviny do maximálního dostřelu daného palebného systému) v rozmezí od 0,001 do 0,005. To jsou ovšem hodnoty velice nízké. Ke zničení cíle nepozorovanou střelbou je při nich nutná příliš vysoká spotřeba střeliva a střelba je naprosto nevhodná. Pro názornost uvádím v **tabulce 6** spotřeby střeliva, při nichž je pravděpodobnost alespoň jednoho zásahu nepozorovaného bojového cíle rovna 0,9. (Hodnoty jsou vypočítány pro střelbu na odpalovací zařízení a stojící tank dělem ráže 152 mm s maximálním dostřelem 20 kilometrů za předpokladu, že prvky střelby byly určeny zastřelením zastřelovací střelou.)

Mnohonásobného zvýšení pravděpodobnosti zásahu můžeme dosáhnout **koncovým navedením dělostřelecké střely na cíl**. Střela, vybavená takovým naváděcím systémem, letí většinu své dráhy po normální balistické křivce. Teprve poslední část dráhy letu je automaticky opravována a střela je naváděna na cíl. Koncové navedení může být realizováno různými naváděcími systémy. Jeden z nich využívá laserových paprsků, odražených od cíle po jeho ozáření. Při použití tohoto systému vypálí dělo jednu ránu s prvky, které jsou určeny do prostoru cíle. Po výstřelu se na dobu několika sekund ozáří zvolený cíl laserovým paprskem, vyslaným speciální laserovou stanicí, která je umístěna na pozemní pozorovatelně nebo ve vrtulníku tak, aby měla přímou viditelnost na cíl. Jakmile naváděcí systém v hlavici střely zachytí laserový signál, odražený od cíle, začne navádět střelu na identifikovaný cíl. Vzhledem k rychlosti střely, její manévrovací schopnosti a vlastnostem naváděcího systému je potřebná délka úseku navedení nejméně 500 m. Místo pravděpodobnosti zásahu, podmíněné rozptylem parametru zbraně, munice a povětrnostními podmínkami, se určuje pouze technická spolehlivost systému a kvalita práce dělostřeleckého pozorovatele, který řídí palbu. Po technické stránce musí spolehlivost systému zaručovat, že pravděpodobnost zásahu bodového cíle jedním výstřelem neklesne pod 0,9.

K průzkumným úkolům dělostřeleckého pozorovatele přistupuje tedy neméně důležitý úkol řízení palby. Spočívá především ve správné volbě cíle v souladu s taktickou situací, úkoly dělostřelecké jednotky a technickými možnostmi systému. Dále musí být spolehlivě, rychle a s dostatečnou přesností určena jeho poloha, směr a rychlost pohybu a předána přístroji pro automatické řízení palby. V pravý čas po výstřelu je nutné ozářit vybraný cíl laserovým paprskem. Dělostřelecký pozorovatel musí při své práci důkladně zhodnotit terén a jeho pokrytost, povětrnostní podmínky, rychlost a směr pohybu cíle, dobu letu střely a reakční čas. Zmizeli-li pozorovateli cíl po výstřelu ve skrytu dřívě, než byl ozářen laserovým paprskem, nelze střelu na cíl navést a byla tedy vystřelena zbytečně. K dokonalé součinnosti musí být mezi pozorovatelem a střelící jednotkou organizováno nepřetržitě a spolehlivě spojení.

Tento systém navedení je vysoce spolehlivý. K jeho efektivnímu použití musí však být splněny podmínky, které vyplývají z technických požadavků. Je nutné, aby pozorovatel viděl cíl, byl informován o vypálení a po výstřelu ozáří cíl na nutnou dobu laserovým paprskem. V prostoru cílů nesmějí být při střelbě přizemní mraky, protože naváděcí systém může pracovat až pod jejich spodní hranicí. Prvky střelby musí být určeny s takovou přesností, aby byla zaručena možnost navedení střely na cíl. Je-li chyba výstřelu větší než možná korekce, nemůže být koncovým navedením plně vyloučena a střela cíl nezasáhne. Úplná příprava tyto požadavky přesnosti splňuje, a proto je pro tento účel plně použitelná. Protože maximální možné prodloužení dostřelu při opravování dráhy střely je přibližně dvakrát větší než maximální možné zkrácení, je účelné připravené prvky střelby o určitou konstantní hodnotu zkrátit.

I když jsou náklady na střelu se systémem koncového navedení vysoké, je její použití hospodárné. Celková spotřeba střel ke zničení jednotlivého obrněného cíle se rovná požadovanému počtu zásahů.

Nezbytným předpokladem pro to, aby dělostřelectvo i v budoucnosti plnilo neustále narůstající úkoly, je další zvyšování přesnosti a hospodárnosti jeho palby. Cesty, které k tomu vedou, se od sebe navzájem liší v závislosti na typu cílů, na něž bude palba řízena, i na stupni centralizace jejího řízení.

Základním způsobem určení prvků střelby při centralizovaném řízení palby a při určování prvků na plošné cíle zůstává úplná příprava. Její princip se v podstatě nezmění, ale přesnost i rychlost se však postupně zvýší dalším technickým rozvojem. V důsledku toho vzroste hospodárnost palby a zvýší se palebné možnosti dělostřelectva.

Při decentralizovaném řízení palby a při střelbě na jednotlivé nebo malé skupinové cíle se uplatní zastřelení speciálním zastřelovacím střelivem. Přesnost palby odpovídá přesnosti pozorované palby, což má za následek podstatné úspory střeliva, zkrácení doby na plnění palebných úkolů i růst palebných možností.

Efektivnost a hospodárnost střelby na jednotlivé obrněné cíle v hloubce nepřátelské sestavy výrazně vzroste použitím střel s koncovým navedením.

VÝPOČETNÍ TECHNIKA V SYSTÉMU ZÁSOBOVÁNÍ TANKOVÝM A AUTOMOBILNÍM MATERIÁLEM

Zásobování pásové a kolové techniky náhradními díly a všeobecným materiálem představuje rozsáhlou a složitou problematiku. Jde v podstatě o materiální zabezpečení mírového i válečného provozu tankové a automobilní techniky, které zahrnuje:

- vedení evidence zásob, jejich spotřeby a pohybů,
- výpočty a stanovení norem zásob, spotřeby a potřeb vojsk,
- plánování dodávek (v dlouhodobém, střednědobém a prováděcím ročním plánu) v dostatečném předstihu, jejich sledování a plnění,
- skladování zásob, jejich konzervaci, obměnu a vedení přehledu o územním a sortimentním rozložení,
- rozdělování materiálu vojskům a organizacím, které zajišťují mimovojskové opravy a renovace náhradních dílů, skupin a podskupin,
- rozbor efektivnosti čerpání zásob, hospodárnosti ve spotřebě a vyhodnocování úspory či nadspotřeby,
- likvidaci přebytečných a neupotřebitelných zásob.

Složitost operací s informacemi spočívá v tom, že pracujeme s hromadnými daty a rozsáhlými soubory údajů. Dosáhnout požadovaného výsledku klasickými metodami (převážně ručním zpracováním) je v současné době zcela neuskutečnitelné. Proto

bylo počátkem 70. let rozhodnuto podstatně více orientovat tuto oblast na využití výpočetní techniky. Závažnost tohoto rozhodnutí je o to významnější, že efektivnost zavedení výpočetních systémů nebyla ve všech oblastech tankové a automobilní služby tak jednoznačná jako u zásobování a bylo nutné ji proto prosazovat s mnohem větším úsilím. Odtud plyne i určitá nerovnoměrnost v zavedení výpočetní techniky v podsystemech tankové a automobilní (TA) služby, různý a poměrně značný stupeň předbíhání a naopak zaostávání některých oblastí. To má zpětný nepříznivý dopad na rozvoj systému zásobování.

V oblasti zásobování máme ve využití výpočetní techniky již dlouholetou tradici. V celé této vývojové etapě jsme postupným zdokonalováním technických prostředků (počítačů) v podstatě dokončili proces přechodu od počátečních (převážně evidenčních účetních) operací na současný systém komplexního řízení zásobovacích procesů počítačem.

Základem nového způsobu zásobování je zabezpečení optimálních potřeb materiálu, stanovení reálných dávek zásob do rozdělovacího procesu a zjištění optimální a trvalé regulace této potřeby v závislosti na vývoji situace ve skutečné spotřebě u vojsk a v opravárenských závodech za jednotku času. V minulosti byly v TA službě vyzkoušeny různé modely zásobování dané v podstatě stupněm poznání zákoni-

toostí, které probíhají v tomto systému, ale i stupněm technických prostředků a možností, které byly k zabezpečení této činnosti k dispozici. Např. metoda „direktivního“ zásobování (používaná v 50. a 60. letech) u tankového materiálu byla založena na principu pevně stanovených (direktivně určených) souborů položek náhradních dílů, které byly v pravidelných cyklech (bez ohledu na skutečnou spotřebu) dodávány vojskům. Tento postup má své přednosti v poměrné jednoduchosti plánování, snadném vydávání a rychlém dodání na místo spotřeby. Dosud jej používáme v polním zásobování vojsk. V míru je však nevhodný pro velké poruchy v zabezpečení útvarů, které vyplývají z nahromadění nedostatkových položek a zvyšování nadnormativních nespotebovaných zásob. Skladba v tomto direktivním způsobu rozdělování nebyla vypočítána optimalizačními metodami s využitím počítačů, ale empiricky, na základě praktických zkušeností. V automobilní službě byl v této době praktikován způsob zásobování „na základě požadavků“, který byl zřetelně ekonomický. Vojskům bylo dodáno pouze to, co požadovala. Praktické nedostatky a nepříznivé důsledky tohoto postupu jsme v průběhu let zjistili zejména v perspektivním plánování, vytváření zásob na „dožití“ u starší techniky a v procesu zajišťování neočekávaných potřeb.

Analýzou zkušeností získaných praktickou aplikací těchto postupů, studiem nových teoretických poznatků, získáváním znalostí v oboru matematickostatistických metod a zaváděním počítačů vyšších generací jsme ustálili principy materiálového zabezpečení budoucí potřeby jejím prognózováním a normováním. Tyto práce (projekt č. 62921 a 62900) výrazně ovlivnily praktickou skladbu zásob, zejména na centrálním stupni. Mnohem lépe reagujeme na skutečné požadavky vojsk a odstranili jsme dříve nahromaděné nadnormativní zásoby. Celkový efekt můžeme vyčíslit hodnotou úspor minimálně 150–200 miliónů Kčs za rok.

Na základě získaných zkušeností a s využitím možností nové výpočetní techniky byla postupně připravována přestavba celého systému zásobování. Podstatně jsme snížili pracnost a administrativní náročnost způsobu vedení evidence materiálu a jeho rozdělování. Byla zkvalitněna a urychlena rozborová, vyhodnocovací, plánovací i normotvorná činnost.

V současné době v rámci projektu č. 62900 dokončujeme skupinu úloh a ověřujeme správnost automatizovaného výpočtu norem spotřeby materiálu a zajiš-

ťujeme jejich regulace metodou exponenciálního vyrovnávání. To je z hlediska současného stavu poznání i praktických potřeb zatím optimální způsob výpočtu. Do algoritmu výpočtu i modelu funkce zahrnujeme všechny současně používané normy spotřeby v rámci TA služby, tj. normy spotřeby na provoz, běžné opravy, vojskové revize, střední a generální opravy a revize v opravárenských závodech. Nedostatkem je dočasná relativní nemožnost automatizovaného získávání informací o spotřebě km z oblasti provozu, o skutečných počtech oprav a o „rozředěnosti“ techniky u útvarů vlivem zaostávání příslušných oblastí v napojení na výpočetní systémy v rutinním provozu.

Normy spotřeby tvoří základ zatím pro ruční výpočet plánu potřeby na výcvikový (kalendářní) rok, na pětiletku i celkový výpočet zásob na „dožití“ u starších typů techniky. I když není současná přesnost norem spotřeby (vzhledem k začínající praktické činnosti tohoto systému) ještě na požadované úrovni, dosáhli jsme ve srovnání s léty 1960–1970 výrazných výsledků v kvalitě výpočtu potřeby zásob, který je vybudovaný na reálném a matematicky zdůvodněném podkladu.

Zkušenosti, získané z automatizovaných výpočtů norem spotřeby a norem zásob, budou společně s novými normami základem pro automatizovaný výpočet ročního a pětiletého plánu dodávek materiálu s přímým přechodem na strojovou přípravu podkladů uzavírání hospodářských smluv. Tyto úkoly pro počítač připravujeme v současné době. Očekáváme další optimalizaci výpočtu roční potřeby materiálu pro zabezpečení bojové pohotovosti vojsk, s diferencovaným odstupňováním procenta zálohy na mimořádné požadavky podle důležitosti materiálu a techniky.

Zcela reálné výsledky můžeme v současné době získávat a vyhodnocovat z výstupních sestav projektu č. 62900 v rozložení zásob a jejich členění podle druhu. Zásobovací orgány mají konkrétní přehled o stavu a pohybu zásob prakticky od všech útvarů s rozvinutým zásobováním, vojskových zásobovacích středisek, opravárenských závodů, okruhových skladů a jejich poboček. Získat takto podrobný přehled, v podstatě o každé položce v celé hloubce členění, je neuskutečnitelné bez výpočetní techniky. Kromě toho můžeme pro operativní a rozhodovací činnost řídících štábů získávat informace a přehledy o vybraných položkách nebo o rozhodujících skupinách a podskupinách, které mají podstatný vliv na pojízdnost TA techniky.

Nejvýraznější ekonomické výsledky jsme získali [za pomoci výpočetní techniky a projektu 62900] z praktické realizace rozdělování materiálu vojskům a opravárenským závodům. Hlavním kritériem rentability tohoto systému byl podíl nedostatku materiálu na dlouhodobé nepojízdnosti. Studium podkladů, které jsme získali pomocí výpočetní techniky, a konkrétních faktů z výstupních sestav jsme vyvrátili dříve diskutovaný a kritizovaný problém, že hlavní vinou nepojízdnosti je nedostatek náhradních dílů. Skutečně objektivní rozbor potvrdil, že nepojízdnost techniky např. u ZVO nikdy nepřesáhla 1,5 % celkových počtů, u vševojenského svazku 2 % a u leteckých svazů hodnotu 3 %. Z tohoto množství byl důvodem nedostatek materiálu ve 13–20 %. Ostatní nepojízdnost způsobil nedostatek informací o potřebách a stavu techniky, dílenské kapacity, neznalost technologie oprav a přenosy techniky mimovojskových oprav.

Stupeň zabezpečení materiálem podle projektu č. 62900 je v současné době v průměru 96 %. Ve srovnání s léty 1974–1976, kdy byl 60–65 %, jeho kvalita vlivem výpočetní techniky vzrostla minimálně o 20 až 30 %. Ještě výrazněji můžeme tato fakta dokumentovat u dispečinkového zásobování, jehož hlavním cílem je vytvářet materiálové předpoklady pro rychlé „zpořádňování techniky“. Algoritmus projektu pracuje tím způsobem, že počítač vyhledává všechny optimální možnosti pokrytí potřeby. Při nedostatku zásob na daném stupni určuje způsob zabezpečení z příslušného vyššího zásobovacího stupně do té doby, než je požadavek vyřešen. Stupeň zabezpečení vojsk materiálem při dispečinkovém zásobování je okolo 90 %. U nejběžnějších typů techniky (např. tanků a středních automobilů) dosahuje 100 %. Jen u techniky, které je malý počet, a kde nejsou z důvodů nedostatku zásob z dovozu naplněny normativy, klesá procento zabezpečení pod 80 %. Rozdělování materiálu počítačem považují zásobovací orgány taktického stupně za optimální proces rozdělování, který je absolutně spravedlivý a nestranný. Žádný z dříve používaných ručních způ-

sobů rozhodování o přidělení zásob není schopen dosáhnout tak vysokého stupně zabezpečení, a to i při nedostatku zásob, kdy požadavky přesahují skladové možnosti a je nutné přikročit ke snížení původně požadovaného množství.

Zavádění výpočetní techniky má však i negativní stránky. Jednou z nich je např. přílišné spoléhání na rozhodovací výkony počítače a absolutní předání všech materiálových požadavků na nejnižší stupně k automatizovanému způsobu zpracování, a to i v případě, kdyby byl ruční proces rozhodování a zpětné dání informace počítači na vědomí mnohem rychlejší a efektivnější. V dalších případech neumějí někteří pracovníci z oblasti oprav a zásobování využít možností předzásobení podle perspektivních znalostí pravděpodobné budoucí potřeby útvaru. Mimořádné požadavky se snaží vyrovnat dispečinkovými požadavky, ovšem za cenu ztráty času, který je potřebný na dodání materiálu z vyššího zásobovacího stupně. Při uvážlivějším plánování potřeby mohla být příslušná položka dodána v minulém zásobovacím cyklu v předstihu [předzásobením].

Pomocí počítače byla sledována a vyhodnocována hospodárnost a vyčíslena nadspotřeba nebo úspora. I když nadspotřeba nikdy nepřesáhla hodnotu 4–5 % z celkového množství dodávaného materiálu, dokázali jsme v průběhu čtyř let snížit nadspotřebu v hospodáření v rámci stanovených norem. Hlavní vliv měla opět výpočetní technika, která dodala potřebné přehledy o rozložení zásob a spotřeby. Významné bylo i rozhodnutí zastavit automatizovaný systém zásobování podřízených u té položky, u které byla překročena předem vypočítaná hodnota ročního plánu spotřeby.

Zkušenosti potvrzují, že při zavádění výpočetní techniky, zejména na stupni útvaru a opravny, je nutné zabezpečit náročné školení obsluhy ve znalostech funkce a mechanismu projektu. Mnohdy, zejména při vysoké fluktuaci zásobovacích a skladistických orgánů, dochází ke značnému zpoždění znalostí lidí o možnostech automatizovaných systémů v neprospěch efektu a rentability zásobování daného stupně.

V průběhu uplynulých let jsme v oblasti zásobování uplatněním metod mechanizovaného a později automatizovaného řízení zásobovacího procesu dosáhli výrazných pozitivních výsledků v optimalizaci nákupu zásob potřebných pro zabezpečení oprav a provozu vojenské techniky, odstranili jsme z velké části nadnormativní zásoby ve skladech a podstatně zvýšili procento zabezpečení materiálem. Přitom možnosti současného automatizovaného projektu podsystemu zásobování nebyly ještě zdaleka vyčerpány a potenciálně i prognosticky dávají možnost tuto oblast dále zkvalitnit. V podstatě jsme dosáhli stavu, kdy si již žádný zásobovací orgán neumí představit svou činnost bez reálné a účinné pomoci počítačů a příslušných řídicích projektů zásobování a kdy bez pomoci výpočetní techniky už nemůžeme zabezpečit dostatek materiálu.

ZABEZPEČENÍ VOJSK PITNOU VODOU

Zabezpečení vojsk pitnou vodou v poli je nedílnou součástí jejich materiálního zabezpečení a jedním z hlavních úkolů týlu a ženijního vojska, důležitým úkolem všech velitelů a náčelníků. Jeho význam a důležitost se zvyšuje zejména při používání jaderných, chemických a biologických zbraní a na území nepřítel.

Nedostatek pitné vody má škodlivější účinky na lidský organismus než nedostatek jídla. Rychle klesá bojeschopnost vojsk, morální stav, kázeň, zdravotní i psychický stav vojáků a soudnost při jejich myšlení a jednání. Proto nedostatek pitné vody při vysoké fyzické námaze může vyřadit vojska z boje ve velmi krátkém čase.

Při používání zbraní hromadného ničení mohou být vodní zdroje zamořeny radioaktivními a chemickými otravnými látkami i bojovými biologickými prostředky. Musíme počítat s tím, že zamoření vody nebude pouze v prostorech použití zbraní hromadného ničení, ale i ve značné vzdálenosti od nich, protože voda stéká, prosakuje do půdy a značně daleko vytéká na povrch. V prostorech bojové činnosti se hromadí odpadové látky, množí se hlodavci, hmyz apod., což nebezpečí zamoření vody ještě zvyšuje. Kromě toho musíme počítat s možným úmyslným zamořením pitné vody nepřítel (záškodnickými skupinami). Zejména na území nepřítel může zamoření dosáhnout značného rozsahu.

V souladu s platnými předpisy [Všeob-sm-11 Směrnice pro zabezpečování ČSLA pitnou vodou v poli a Vševojsk-16-2 Zabezpečení ČSLA pitnou vodou v poli — odborný prováděcí předpis k Všeob-sm-11] za zabezpečení vojsk pitnou vodou v poli odpovídá velitel a hlavními organizátory jsou zástupce pro týl a náčelník ženijní služby. Podílí se na něm:

— ženijní vojsko (organizuje průzkum vodních zdrojů, těží a upravuje vodu, zřizuje vodní stanice a zabezpečuje jejich provoz),

— chemické vojsko (uskutečňuje radiaci a chemický průzkum vodních zdrojů a vodních stanic, kontroluje jakost a úpravu vody a zabezpečuje provoz vodních stanic materiálem své nomenklatury),

— zdravotní služba (odpovídá za hygienická a zdravotnická opatření při průzkumu, těžbě, skladování a přepravě vody, za jakost a její nezávadnost),

— proviantní služba (zabezpečuje prostředky pro skladování a přepravu pitné vody),

— zástupce velitele pro týl (organizuje přisun pitné vody z vodní stanice a zdrojů ke spotřebitelům a navrhuje veliteli normy její spotřeby),

— spotřebitelé pitné vody (přísným dohrzováním stanovených norem spotřeby, přípravou nádob na její skladování a správným skladováním),

— náčelník štábu útvaru (svazku) (řídí zpracování plánu zabezpečení vojsk pitnou vodou, informuje zástupce velitele pro týl a ostatní náčelníky, kteří se podílejí na zásobování vodou, o všech důležitých otázkách, které mají vliv na její zabezpečení, a navrhuje veliteli potřebná organizační opatření).

Pitnou vodu používáme k pití, zpracování potravin, přípravě stravy a nápojů, umývání nádobí, vyplachování úst a k dalším úkonům, při nichž přichází do styku se zažívacím ústrojím. Používáme ji rovněž k napájení zvířat. Musí být zdravotně nezávadná, tj. musí odpovídat požadavkům na chemické složení, nesmí v ní být překročeny nejvyšší přípustné koncentrace radioaktivity a otravných látek a nesmí

obsahovat choroboplodné mikroorganismy. Dále v poli používáme užitkovou vodu (k mytí a koupání, praní prádla a dalším úkonům, při nichž přichází do styku s povrchem těla lidí a je-li nedostatek pitné vody, používáme ji k napájení zvířat) a vodu pro technické účely (k zabezpečení provozu techniky).

Zabezpečení vojsk pitnou vodou v poli zahrnuje průzkum vodních zdrojů, těžbu a úpravu vody a zásobování pitnou vodou.

Tato opatření plánují příslušné druhy vojsk a služeb při plánování materiálního, zdravotnického a technického zabezpečení boje.

Mezi nejdůležitější zásady zabezpečení vojsk pitnou vodou v poli patří:

— vodu můžeme odebírat výhradně z prověřených vodních zdrojů za podmínek, které odpovídají předpisu Vševojsk-16-2 (neorganizovaný odběr z jiných zdrojů je přísně zakázán),

— veškerá voda, kterou vojska používají k pití, přípravě stravy a nápojů, včetně zabezpečení provozu proviantních a zdravotnických zařízení a k účelům osobní hygieny, musí být dezinfikována,

— použije-li nepřítel zbraně hromadného ničení, užíváme především vodu z nezamořených zdrojů, nejsou-li, dovážíme ji nebo těžíme ze zdrojů nezamořených spodní vody, nebo ji musíme upravovat,

— zamořenou vodu upravujeme (dezinfikujeme, odmořujeme, deaktivujeme) jen tehdy, nejsou-li k dispozici v potřebném množství nezamořené vodní zdroje.

Průzkum vodních zdrojů je výchozí činností při organizaci vlastního zabezpečení vojsk pitnou vodou. Organizuje jej velitel (počínaje velitelem praporu) a podléhá se na něm orgány ženijního a chemického vojska, týlu a zdravotnické služby. Jeho cílem je zjistit zdroje pitné a užitkové vody a potřebné údaje pro organizaci zásobování.

Výhodou je, že v podmínkách středo-evropského válčště je dostatek vodních zdrojů a průzkum proto zaměříme především na zjišťování jakosti vody. Na vlastním území shromažďují údaje o zdrojích a kvalitě pitné vody již v míru orgány ženijního vojska a zdravotnické služby a vedou jejich přehledy. Na území nepřítel vedeme průzkum v průběhu bojové činnosti.

Budou-li upravovat vodu tabulkové polní úpravny vody, vedou průzkum obsluhy těchto zařízení podle rozkazů jejich organických velitelů nebo na základě týlového nařízení a jednotky mohou zahájit odběr vody bez hygienického průzkumu a bez rozhodnutí zdravotnické služby. Podle usta-

novení předpisu Zdrav-4-2 čl. 196 hygienická služba vede průzkum jen ve zvláštních případech a na vyžádání náčelníka ženijní služby nebo na pokyn nadřízeného orgánu.

Jako vodní zdroje v první řadě slouží městské vodovodní řády, studny pro civilní zdravotnická zařízení, pro potravinářský průmysl (pekárny, sodovkárny, pivovary, mlékárny apod.), vodojemy a povrchové vodoteče.

Průzkumná hlídka musí mít dozimetrický přístroj (intenzimetr, radiometr), chemický průkazník a doplňky, nádoby na měření vydatnosti pramene a studny, soupravu pro odběr vzorků zevního prostředí, olovnicí apod. Musí určit, zda voda ve vodním zdroji je znečištěná nebo zamořená, jeho kapacitu, možnost přímého čerpání nebo rozvinutí vodní stanice, příjezdové a odjezdové cesty.

Nejsložitější a nejodpovědnější úkol připadá průzkumné hlídce při průzkumu a stanovení použitelnosti vodního zdroje v prostorech zamořených radioaktivními a otravnými látkami a choroboplodnými zárodky. Při zamoření radioaktivními látkami, které se vnějšími příznaky neprojeví a je možné je zjistit pouze pomocí radiometru, musí určit charakter zdroje, stáří zamoření (pokles úrovně radiace s časem, sedimentaci a odplavení radioaktivních látek), zamoření okolního terénu a povětrnostní podmínky. O zamoření vody otravnými látkami může svědčit nepřírodní pach vody (zápach po česneku, pelargoních, hořkých mandlích) a olejové skvrny na vodě, hromadný výskyt uhynulých živočichů. O choroboplodných zárocích ve vodě můžeme uvažovat při nakažlivých nemocích, které se vyskytují u obyvatelstva a zajatců (cholera, břišní tyf, paratyf, úplavice) a u domácích zvířat (brucelóza, anthrax apod.). Při zjištění těchto příznaků nemůžeme vodu bez úpravy používat.

Těžení a úprava vody zabezpečuje ženijní vojsko. V polních podmínkách k těžení a úpravě vody používáme úpravnu vody 2000 l. h-1 (ÚV-2000), automatickou úpravnu vody 62 (AUV-62), filtr na vodu F-30, úpravnu vody TUF-200/FT a některé další prostředky.

U útvarů a svazků je rozhodujícím prostředkem pro těžení a úpravu vody ÚV-2000, která je organicky zařazena do týlových jednotek. Má kapacitu úpravy znečištěné vody 2000 litrů za hodinu a krátkodobě ji můžeme zvýšit (pouze při úpravě nezamořené na 3—4 m³ za hodinu). Při úpravě zamořené vody dosahuje pouze 2 m³ za hodinu a kapacitu nemůžeme zvyšovat. Optimální je, když pracuje úpravna

na jednom místě nejméně 5 hodin. Chemikálie k úpravě vody na pitnou jsou ve standardním balení přímo u úpravny (v balení pro 15 hodin provozu) a další jsou ve skladu útvaru.

ÚV-2000 slouží k úpravě povrchové vody znečištěné a zamořené radioaktivními, biologickými a otravnými látkami na pitnou vodu. Znečištěná voda se filtruje náplavným filtrem za kontinuálního dávkování náplavných hmot, po dalším přefiltrování (směsí katexy a aktivního uhlí) se dezinfikuje v zásobní nádobě. Obsluhuje ji velitel obsluhy — starší strojník a řidič — strojník elektrocetrály. Doba rozvinutí a svinutí je 30 minut.

Tyto tabulkové polní úpravny vody rozvinujeme jen tehdy, když nemůžeme zabezpečit zásobování vojsk přímo z nezávadného vodního zdroje. Bude to zpravidla na území nepřítel, při rozsáhlém zamoření vodních zdrojů a nemožnosti zásobování z proěřených zdrojů (při obklíčení, velké vzdálenosti ke zdrojům, nedostatku přepravních prostředků a nádob na přepravu pitné vody apod.).

Úpravna vody se nesmí rozvíjet v zamořeném prostoru otravnými látkami nebo s úrovní radiace v terénu vyšší než 0,1 R/h, u vodních zdrojů s aktivitou 10 000krát vyšší než je pro kvalitu pitné vody přípustné a poblíž místa, kde do zdroje stékají městské a průmyslové odpadní vody.

Místo, kde se úpravna vody rozvíje, těží, upravuje, skladuje, rozděljuje a sťeží vodu, se nazývá vodní stanicí. Když těžíme vodu velkokapacitními úpravami (AÚV-62), rozvíjíme vodní stanice v plném rozsahu (mají místa pro těžení vody, úpravu a skladování, výdejní a propouštěcí místo, místo pro dezinfekci, odmoření a deaktivaci, vyčkávací místo prázdných vozidel, shromaždiště vozidel pro odběr, místo pro obsluhu a sklad náhradního materiálu). Rozvíjíme-li pouze ÚV-2000, určujeme zpravidla pouze místo pro těžení vody, pro úpravu, skladování a odběr vody a vyčkávací místo prázdných vozidel. Kolem vodního zdroje zřizujeme pásmo hygienické ochrany široké 100–150 m po proudu a 200–300 m proti proudu. Do něho nesmí vstupovat neoprávněné osoby. V pásmu hygienické ochrany musíme zachovávat přísnou čistotu, hygienu, nevykonávat žádné zemní práce, manipulaci s ropnými produkty, nesypat cesty chemikáliemi a nepetržit vst radiační, chemický a biologický průzkum, vytyčit příjezdové a odjezdové cesty.

Je-li úpravna vody v provozu při teplotě nižší než -5°C , je třeba zabezpečit vytápění pracoviště. Nejvhodnější je její roz-

vinutí ve stanu, v okopu, v krytém přístřešku apod. Při upravování zamořené vody musí obsluha úpravny přísně dodržovat bezpečnostní opatření, tj. pracovat v ochranném oděvu a masce, střídat se v obsluze a dočasně podle teploty vzduchu snímat v nezamořeném prostoru ochranné pomůcky, zvýšit příjem nápoje a po ukončení prací uskutečnit speciální očistu atd.

Vytěženou vodu musíme v polních podmínkách vždy upravovat. Požadavkem je, aby za 30 minut po chlórování byl stav chlóru v jednom litru vody v rozmezí 0,3 až 0,6 mg, což zabezpečuje biologickou nezávadnost používání.

Podle předpisu Žen-31-5 úpravu vody kontroluje obsluha ÚV-2000, a proto za běžného provozu není nutná kontrola lékařem. Obsluha úpravny vody by měla vyžádat kontrolu lékařem pouze v případech, kdy není sama schopna určit za kvalitní ukazatele pitné vody.

Základní norma spotřeby pitné vody v poli je 8 litrů na osobu a den a může být podle bojové situace a klimatických podmínek zvýšena nebo snížena. Zpravidla za průměrnou denní normu spotřeby pitné vody na jednoho vojáka počítáme v přípravném období, při odpočinku a v obraně v prostorech dobře zabezpečených vodou v mírném klimatu 10 litrů, v horku 15 litrů; v útoku a za pochodu v mírném klimatu 8 litrů, v horku 10 litrů a ve zvlášť obtížných bojových podmínkách a při ztíženém zásobování v horku 4 litry, nejvýše po dobu tří dnů.

Dále jsou stanoveny průměrné denní normy spotřeby pitné vody pro zdravotnická zařízení (např. pro praporeční obvažiště 400 l, pro plukovní 3000 l, pro divizní 25 000 litrů, pro napájení skotu a koní 20–60 l, pro služebního psa 3–5 l, pro divizní polní pekárny 8000 l, pro opravárenská zařízení, koupán, praní prádla atd.).

Průměrná denní spotřeba vody při základní dávce u motostřeleckého pluku představuje 30 m³, u tankového 20 m³, u divize do 180 m³. Spotřeba může být v rámci divize rozdílná — provosledové útvary mohou mít sníženou normu, zatímco druhosledové útvary mohou mít základní normu. Spotřebu značně ovlivní i počet raněných, které postupují na zdravotnických etapách.

Tuto spotřebu pitné vody v poli zabezpečují stanovené pohyblivé zásoby. V rámci útvaru tvoří 12 litrů na vojáka, a to po 4 litrech u vojáka (započítává se pitná voda ve vácích u roty, v nádobách v bojové technice, v polní láhvi), u hospodářské výjezdy (v polních kuchyních, v zásobnících Z-800, v přívěsných automobil-

ních cisternách na vodu) a u týlu útvaru.

Nádrže při výjezdu vojsk do pole plníme pitnou vodou v kasárnách nebo z prověřených mírových vodních zdrojů a postupně přecházíme na polní systém zásobování. Zásadou je, že skladovanou pitnou vodu, pokud nebyla zkonzumována do 48 hodin, musíme vyměnit za čerstvou. Jen ve zcela výjimečných případech může velitel útvaru nebo svazku souhlasit s dalším skladováním, které ale nesmí přesáhnout 72 hodin.

Organizaci doplňování pohyblivých zásob pitné vody navrhuje velitel zástupce velitele pro týl a po schválení ji uvádí v týlovém rozkaze (nařízení). V prostorech s dostatkem pitné vody uvádí normu spotřeby, vodní zdroj, dobu přísunu nebo odběru, zabezpečení přidělených a odloučených jednotek (útvarů), popř. uvádí režim hospodaření s pitnou vodou. V prostorech, kde je málo vody, při zamoření terénu a v případech, kdy je ztíženo zabezpečení, zpracovává štáb útvaru (svazku) za účasti zástupce pro týl, náčelníka ženijní, chemické a zdravotnické služby (epidemiologa) plán zabezpečení vojsk pitnou vodou. Ten se skládá z textové a grafické části a obsahuje:

- organizaci průzkumu vodních zdrojů,
- přidělení prověřených vodních zdrojů jednotkám (útvarům),
- místa a dobu rozvinutí vodních stanic a jejich další plánované přemístění,
- normy spotřeby pitné vody,
- režim hospodaření s pitnou vodou,
- organizování zásobování,
- hygienicko-epidemiologická a protiepidemická opatření,
- organizaci dezinfekce, odmoření a deaktivace hydrotechnických prostředků a prostorů vodních stanic (vodních zdrojů),
- organizaci střežení.

Doplňovat pitnou vodu od zdroje ke spotřebitelům je nejvýhodnější (umožní-li to bojová situace) odběrem konzumentů [jednotlivé hospodářské výdejny, plukovní, popřípadě i praporeční obvaziště, technická opravná] vlastními dopravními prostředky a nádržemi. Není-li to možné, organizuje zástupce pro týl přísun od vodního zdroje ke konzumentům. K tomu využívá dopravní prostředky rot a čet týlového zabezpečení, na které se nakládají polistákové pružné nádrže (P-P-3 nebo P-P-5). Vojáci si doplňují polní láhve pitnou vodou při každém výdeji stravy (pokud do nich nedo-

stávají čaj nebo jiný nápoj). Rovněž výkonní praporeční rot a osádky bojových vozidel si při odběru stravy doplňují nádobu na pitnou vodu [u každé roty je vak na vodu o obsahu 100 l, v tanku čtyři nádoby po 2 l, v BVP nádoba na 3 l, v OT-62 nádoba na 5 l atd.]. Praporeční obvaziště odebírá vodu ze zásobníků od hospodářské výdejny podle potřeby.

Nejsložitější je doprava vody od zdroje, který je rozvinutý v nezamořeném prostoru, k jednotkám rozmístěným v zamořeném prostoru. Na automobilních prostředcích, které vezou pitnou vodu, je nutné před vjezdem do zamořeného prostoru utěsnit plachty, prostředky s pitnou vodou nakrýt další vrstvou (nejlépe plachtou, příkrývkou, igelitovou plachtou, nastlat chvojí, slámu apod.). Termosy a vaky na vodu o obsahu 100 l můžeme dát do papírových pytlů. Umožní-li to bojová situace, je výhodné dopravovat pitnou vodu k hospodářským výdějnám a obvazistům rozvinutým v zamořených prostorech [jsou rozmístěny v úkrytech] v hermeticky uzavřené bojové technice, nebo ve skříňových automobilech. Po návratu ze zamořeného prostoru musí být dopravní prostředky i přepravní nádrže dezinfikovány a odmořeny.

Při přepravě vody v polistákových pružných nádržích na nákladních vozidlech musíme dbát na jejich správné upevnění a dodržovat bezpečnostní režim jízdy (prudce nebrzdit, zatáčky, stoupání, klesání projíždět mírnou rychlostí a plynule se rozjíždět), aby nedošlo vlivem přelévání vody v nádrži ke změně těžiště vozidla a k havárii. Přepravní nádoby musí být během přesunu uzamčeny a zaplombovány.

Velmi důležitá je evidence pitné vody. Základní evidenci vede velitel úpravny vody v provozním deníku, ve kterém uvádí dobu činnosti úpravní, zdroj, z kterého byla voda odebírána k úpravě, kolik ji vytěžila, komu, kdy a v jakém množství vydala. Obdobně vedou evidenci řidiči, kteří rozvázejí pitnou vodu spotřebitelům. U každého vozidla musí být v odběrové knize uvedeno, odkud a kdy byla pitná voda odebírána, komu, kdy a v jakém množství předána. Stejnou evidenci vede každá hospodářská výdejna.

Nádrže a nádoby na pitnou vodu musíme pravidelně čistit od usazenin a denně dezinfikovat 5% roztokem chlórového vápna. Nádrže, které nebyly delší dobu v používání, musíme rovněž před naplněním dezinfikovat.

Vývoj bojových sestav vševojskových svazků a útvarů

Redakčně upravený obsah článku plukovníka A. F. Bulatova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 12/1983.

Historické zkušenosti svědčí o nepřetržitém rozvoji bojových sestav vojsk v důsledku vlivu změn v prostředcích ozbrojeného zápasu, v charakteru a způsobech vedení boje.

Tendence používat v bojových sestavách vojsk dělostřelectvo a tanky, podporované letectvem, projevila se v plné míře ve druhé světové válce. Tehdy se sražení zúčastňovala velká množství pěchoty, tanků, dělostřelectva a letectva a jejich činnost zabezpečovala různá speciální vojska.

Rozhodující vliv na učlenění bojových sestav vševojskových svazků a útvarů po druhé světové válce měly jaderné zbraně a další nejnovější prostředky boje, které měly za následek zásadní změny v charakteru a způsobech vedení bojové činnosti.

Cílem článku je objasnit nejcharakterističtější tendence v rozvoji bojových sestav vševojskových svazků a útvarů, které si uchovávají svůj význam i v současné době.

Zdokonalování učlenění bojových sestav vševojskových svazků a útvarů probíhalo cestou kvalitativních změn a přetváření existujících i zavádění některých nových prvků, nasycení bojových sestav tanky, dělostřelectvem, obrněnými vozidly, protitankovými a protiletadlovými prostředky, zvětšení hloubky jejich členění do sledů atd.

Bojová sestava střelecké divize v útoku v letech Velké vlastenecké války obvykle zahrnovala: **první sled, druhý sled nebo vševojskovou zálohu, dělostřeleckou, tankovou a protiletadlovou dělostřeleckou skupinu, dělostřeleckou protitankovou zálohu, pohyblivý odřad zatarasovací, někdy tankovou zálohou a předsunutý odřad, v obraně ještě i protitankový rajón.**

Nejstálější charakter má tendence hlubokého členění bojových sestav vševojskových svazků a útvarů do sledů. V tom se projevila úzká dialektická vzájemná spojitost útoku a obrany, jejich jednotu a vzájemné ovlivňování.

Zejména v důsledku zvětšování síly palby a úderu útočníka začala se bojová sestava divize v obraně členit do sledů, které byly rozmísťovány tak, aby výrazným způsobem snižovaly účinnost dělostřelecké palby nepřítele a kladly mu rostoucí odpor při postupu do hloubky. V důsledku zvětšení hloubky obrany bylo tudíž úsilí jednoho bojového sledu útočících vojsk nedostatečné k jejímu překonání ve vysokém tempu. K průlomu každého nového postavení v hloubce bylo nezbytné zasadit nové síly. To mělo za následek vytváření u divizí a pluků namísto všeobecné zálohy druhých a třetích sledů. Hluboké učenění bojové sestavy v útoku umožňovalo současně zvyšovat sílu úderu, vytvářelo výhodné podmínky k odrazení protiztečí a uskutečnění manévru v průběhu boje, zabezpečovalo vysoká tempa útoku. Existence silných druhých sledů (záloh) v obraně umožňovala klást útočícímu nepříteli narůstající odpor, manévrovat silami a prostředky na ohrožené směry a vést protizteče.

Nejdůležitějším prvkem učenění bojové sestavy divize (pluku) v jakémkoli případě byl **první sled**. Plnil hlavní úkol: v útoku — zničení protistojícího nepřítele, splnění bližšího úkolu a rozvíjení útoku; v obraně — odrazení útoku nepřítele, jeho zničení před předním okrajem a při vklínění do obrany, kromě toho vytvoření podmínek k vedení protiztečí druhým sledem. Proto první sled byl nejsilnější a zahrnoval až dvě třetiny bojového složení divize (pluku).

Druhý sled v útoku byl u útvarů a svazků základním prostředkem rozvíjení úspěchu na hlavním směru a dosažení vysokých temp útoku. Druhé sledy byly často zasazovány k odrazení protiztečí a zničení nepřítele. Rozmísťování a přemísťování druhého sledu za první byly určovány tak, aby bylo zabezpečeno jeho včasné zasazení do boje a současně zabráněno zbytečným ztrátám.

Druhé sledy divizí a pluků v obraně byly používány ke zničení nepřítele, který pronikl do její hloubky, protiztečemi nebo palbou ze zaujatých postavení a úpornou obranou čar a rajónů v hloubce.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války přesvědčivě ukázaly, že při členění bojových sestav vševojskových svazků do sledů nemůže existovat žádná šablona, ale neustálé a pečlivé hodnocení konkrétní situace.

Významnou úlohu v bojových sestavách vševojskových svazků a útvarů v letech Velké vlastenecké války měly tanky a samohybná děla. Střelecké divize neměly organické tanky a byly posilovány z armádních tankových brigád. Tyto tanky zpravidla zůstávaly v přímém podřízení velitele divize a vytvářely samostatný prvek bojové sestavy — tankovou skupinu.

Je nutné zdůraznit, že tanků přímé podpory pěchoty bylo velmi málo a ve způsobech jejich bojového použití byly velké nedostatky. Tento nedostatek trval od počátku války až do jejího ukončení. Druhé sledy pluků a divizí i na hlavním směru byly zasazovány do boje bez tanků nebo jimi byly posíleny v nevelkém množství na úkor prvního sledu. To snižovalo sílu úderu z hloubky sestavy a rovněž tempa průlomu obrany nepřítele.

Sledy v poválečných letech, jako základ bojových sestav nabývaly na kvalitativně nové podobě. Nejcharakterističtější se stalo jejich intenzivní nasycení tanky a jinými obrněnými vozidly. Soudobé vševojskové divize co do počtu tanků převyšují tankové sbory z doby Velké vlastenecké války. Změnil se poměr mezi tankovými a motostřeleckými jednotkami ve prospěch tankových. Např. motorizované a tankové divize armád států NATO mají po 5—7 motorizovaných a 5—6 tankových praporech ve počtu 250—350 tanků a 600—700 bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů.

Vybavení motostřeleckých jednotek bojovými vozidly pěchoty a obrněnými transportéry, kromě toho i možnost spolehlivého umlčování obrany nepřítele jadernými a klasickými zbraněmi, vytvářejí výhodné podmínky k vedení útoku (protizteče) bez sesednutí vojsk s vozidel. To umožňuje zabránit zaostávání motostřeleckých jednotek za tanky v průběhu útoku, nepřetržitě spojit palbu s pohybem, podstatně zvyšovat sílu úderu a tempa postupu, snižovat nebezpečí ničení vojsk palbou pěchotních zbraní a střepinami.

Při útoku na vozidlech se spolu s tím snižuje účinnost palby motostřeleckých jednotek, ztěžuje se ničení nepřítele v okepech a zákopech a v důsledku toho vzniká nebezpečí jeho vyjití ze sestavy v plném složení. Proto způsob zteče je nutné v každém případě volit s přihlédnutím ke všem faktorům reálné situace.

V závislosti na konkrétních podmínkách plnění úkolu v prvním sledu divize (pluku) může být různý způsob kombinace tankových a motostřeleckých útvarů (jednotek). Řády armády USA např. doporučují na přístupných tankových úsecích používat taktické skupiny, které jsou složeny převážně z tankových jednotek. V terénu, který omezuje činnost vojsk, a v osadách dává se přednost taktickým skupinám s větším počtem motorizovaných (pěších) jednotek. Za nejvýhodnější pokládají v rovnováze udržované taktické skupiny (se stejným počtem tankových a motorizovaných jednotek). Doporučuje se používat je v terénu s různorodými podmínkami a v případě nedostatku průzkumu průzkumových zpráv o nepříteli.

Důležitým prvkem bojové sestavy divizí a pluků v letech Velké vlastenecké války byly **dělostřelecké skupiny**. Při jejich vytváření docházelo k různým změnám. Konečný přechod k vytváření dělostřeleckých skupin podle organizačně taktického principu — tj. plukovních a dělostřeleckých skupin — skončil až ve třetím období války. To umožňovalo pružnější velení dělostřelectvu ze strany vševojskových velitelů, dosažení jeho těsné součinnosti s pěchotou a tanky, velkou samostatnost vševojskových svazků a útvarů v boji.

Složení dělostřeleckých skupin v letech války nebylo stálé. V závislosti na množství dělostřelectva a důležitosti plněného úkolu divizí (plukem) zahrnovaly divizní dělostřelecké skupiny 5—7 a plukovní 3—5 oddílů.

V poválečných letech došlo v dělostřeleckých skupinách mnoha armád k podstatným změnám. Značná část dělostřelectva je dnes samohybná, což značně zvýšilo jeho mobilitu a odolnost. Zvýšila se ráž děl, délka a přesnost střelby. Ve složení dělostřelectva svazků podstatně vzrostl podíl reaktivních systémů salvové palby, které jsou schopny v kritických momentech boje nejen vytvářet vysokou hustotu palby, ale podílet se i na minování terénu.

V důsledku zavedení do organizace vševojskových svazků prostředků k použití jaderných zbraní došlo ke vzniku nového prvku v jejich bojových sestavách, předurčeného k boji s prostředky jaderného napadení nepřítele a ničení jeho hlavního uskupení.

U střeleckých divizí a pluků v letech války byly vytvářeny **dělostřelecké protitankové zálohy**. Byly pružným a manévrovým prostředkem v rukou vševojskového velitele, a proto měly významnou úlohu při odrážení tankových útoků (protiztečí). Do jejich sestavy bylo obyčejně zařazováno nejvíce pohyblivé protitankové dělostřelectvo, samohybná děla a někdy i tanky.

Ve spojitosti s rychlým nasycením vojsk tanky v bojových sestavách vševojskových svazků a útvarů po válce podstatným způsobem vzrostl počet speciálních protitankových prostředků: granátometů, bezzákluzových děl, protitankových raketových kompletů (PTRK) a protitankových kanónů. Rozhodující úlohu mezi nimi mají PTRK, které prokázaly vysokou účinnost v lokálních válkách. Bylo např. spočítáno, že na vrub PTRK

připadá polovina všech zničených izraelských tanků na egyptské frontě v roce 1973, i když tvořily jen 11 % všech protitankových prostředků vojsk egyptské armády.

S růstem efektivnosti protitankových prostředků nastala doba, kdy úspěch bojového použití tanků je určován stupněm spolehlivosti palebného ničení nepřítele, ženijního zabezpečení, protivzdušné obrany a jejich součinnosti s jednotkami (útvary) jiných druhů vojsk. Arabsko-izraelské války posledních let potvrdily, že ignorování těchto zásad má zpravidla za následek velké ztráty tanků. V důsledku toho v soudobých podmínkách i v bojových sestavách praporů působí jednotky různých druhů vojsk a speciálních vojsk, nemluvě již o bojových sestavách svazků a útvarů. Tendence k přeměně sourodé bojové sestavy motostřeleckých a tankových jednotek ve smíšenou má dnes pevný charakter a může se v budoucnosti dále rozvíjet.

V mnoha armádách v současné době jsou zaváděny PTRK na všechny stupně, počínaje družstvem. Odpalovacími zařízeními PTRS jsou vyzbrojovány téměř všechna bojová vozidla pěchoty a obrněné transportéry. Protitankové jednotky jsou vyzbrojovány samohybnými PTRK s velkou délkou střelby a protitankovými kanóny. Jsou jimi vyzbrojovány protitankové zálohy svazků a útvarů. Společné používání PTRK a protitankových kanónů umožňuje lépe realizovat možnosti každého z těchto prostředků.

Minulá válka potvrdila účelnost vytvářet v bojových sestavách svazků a útvarů **po-hyblivé odřady zatarasovací (POZ)**. Byla to neaktivnější forma účasti ženijních vojsk při bezprostředním ničení nepřítele. POZ byly používány ke zřizování minových zátarasů a vytváření prostorů zničení na směrech činnosti nepřítele, k ochraně boků, styků, mezer a dobytých čar zátarasu. Do sestavy POZ byly obvykle začleňovány síly od ženijní čety do roty s protitankovými minami na automobilech. Byly nejčastěji používány společně s dělostřeleckými protitankovými zálohami, což zvyšovalo účinnost působení každého z těchto prvků bojové sestavy.

Bez ohledu na vznik leteckých a raketových dělostřeleckých prostředků pro ukládání min, POZ si uchovávají svůj význam i v současné době. Např. v armádě USA je ve výzbroji přívěsný minový zatarasovač M128, který má dvě kazety po 400 minách (M74 nebo M75), které se rozhazují na vzdálenost do 30 m rychlostí do 4 min za sekundu. Rovněž je rozhazován třicetihlavňový raketový systém minování SLU — MINE, který má v každém náboji 24 protitankových min. Systém působí na vzdálenost do 5 km a je schopen jednou salvou zřít minové pole o rozměrech 1200×300 m.

Se vznikem vrtulníkových systémů minování vzniká perspektiva u vševojskových svazků používat **POZ na vrtulnících**. Mezi jinými, např. vrtulníkový systém minování MSM (NSR) umožňuje jedním naplněním (200 min) zřít minové pole o rozměrech 500×50 m.

Po zavedení letectva v bojových sestavách vojsk začaly se používat protiletadlové prostředky. V průběhu války vznikla nezbytnost hromadného používání protiletadlových prostředků na hlavním směru a jejich soustředění na operačním stupni. Proto střelecké divize v průběhu celé války neměly v podstatě organické protiletadlové dělostřelectvo. Jejich protivzdušná obrana byla uskutečňována centralizovaně podle plánů operačního velení. Při posílení střeleckých divizí protiletadlovým dělostřelectvem byly u nich vytvářeny **protiletadlové dělostřelecké skupiny**.

Po druhé světové válce, ve spojitosti s prudce rostoucí bojovou účinností prostředků vzdušného napadení, začaly se intenzivně zavádět do bojových sestav vševojskových svazků a útvarů různorodé prostředky PVO, jejichž základ na taktickém stupni tvořily protiletadlové raketové komplety (PLRK) a mnohohlavňové protiletadlové systémy s vysokou rychlostí střelby. Podle názorů zahraničních vojenských odborníků poprvé v historii PVO prvořadou úlohu v jejím rámci převzaly pozemní prostředky, které potlačily stíhací letectvo.

Tak např. ze 105 letounů, které ztratil Izrael za 10 dní bojů v roce 1973, 75 % bylo sestřeleno pozemními prostředky PVO; 10 % ztratil ve vzdušných bojích, 15 % z jiných důvodů.

Na bojové sestavy vševojskových svazků a útvarů mohou v soudobém boji působit různorodé systémy vzdušného napadení: nadzvukové taktické stíhací letouny, podzvukové bitevní letouny, bitevní (protitankové) vrtulníky, řízené střely s plochou dráhou letu, bezpilotní prostředky vzdušného napadení a další. K ničení pozemních obrněných cílů praktikuje se v armádách států NATO použití smíšených letounových a vrtulníkových skupin (2—4 letouny A-10, 5—7 bitevních a 3—4 průzkumné vrtulníky).

Tak jako i v minulé válce, vševojskové svazky a útvary budou působit v pásmu obrany prostředků PVO operačního velení. Každý svazek, útvar a jednotka mají kromě toho organické protiletadlové prostředky, které tvoří jejich samostatný prvek bojové sestavy. Na základě toho v bojové sestavě divize může působit smíšené uskupení prostředků PVO s různými charakteristikami, vybavené dokonalými prostředky průzkumu vzdušného nepřítele a automatizovaným systémem velení vojskové PVO.

V průběhu útočných bojů v minulé válce vznikaly velmi často podmínky, výhodné k proniknutí do hloubky nepřátelské obrany, svým složením poměrně nevelkých, ale k samostatné činnosti schopných **předsunutých odřadů**. Využívaly průlomů, mezer a odkrytých boků v obraně nepřítele, výhodných podmínek terénu a pronikaly do hloubky jeho rozmístění, obsazovaly důležité čáry, objekty, přepravy a předmostí na vodních překážkách a tak zabezpečovaly úspěšnou činnost hlavních sil.

U divizí byly nejtypičtější předsunuté odřady ve složení stíleleckého praporu, zesíleného rotou (praporem) tanků nebo samohybných děl, dělostřeleckým oddílem, baterií protitankového dělostřelctva, ženijní četou (rotou). Odrážení předsunutého odřadu od hlavních sil divize dosahovalo 20—30 km i více.

Je nutné zdůraznit, že předsunuté odřady v letech války v nejširším měřítku používaly tankové a mechanizované sbory. Otázka o vytváření předsunutých odřadů u těchto svazků byla řešena jednodušeji, neboť jeho základ v podobě tankové (mechanizované) brigády tkvěl v samotné organizační struktuře. Proto předsunuté odřady, vysílané od tankových a mechanizovaných sborů, dosahovaly největších výsledků a odtrhovaly se od hlavních sil na 40—70 km i více.

V jednotlivých případech vytvářely se předsunuté odřady u stíleleckých divizí i v obraně, zejména při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem. Vysílaly se dopředu a předurčovaly se ke zpomalení útoku jeho hlavních sil, a to způsobem vedení bojů na zdrženou na postupně zaujímaných čarách.

Soudobé vojskové svazky a útvary jsou s to vysílat silnější předsunuté odřady i do značně větší hloubky, než tomu bylo v minulé válce. Staly se v současné době důležitým prostředkem zvětšení hloubky současného aktivního působení na nepřítele v útoku i v obraně.

Nové směry v rozvoji bojových sestav vševojskových svazků vznikly po zavedení **vojenského letectva**. Vrtulníky nevyžadují speciální letiště, jsou schopny nacházet se přímo v bojových sestavách svazků, přemísťovat se spolu s nimi a plnit široký okruh úkolů v jejich zájmu. Tak např. americké velení zvýšilo jejich počet u mechanizovaných a tankových divizí až na 146 kusů.

Vrtulníky se používají k palebné podpoře vševojskových svazků a útvarů, v první řadě k ničení tanků a jiných obrněných objektů, vysazení vzdušných výsadek, zabezpečení manévru vojsky ze vzduchu a přepravy materiálních prostředků, k plnění úkolů bojového zabezpečení (průzkumu, REB a dalších), ke zřízení minových zátarasů ze

vzduchu, k řízení palby dělostřelectva, zabezpečení velení vojskům, odsunu raněných a nemocných atd.

Po vzniku dopravních vrtulníků začal se v mnohých armádách vytvářet v bojových sestavách nový prvek — **taktický vzdušný výsadek**. Používá se obvykle k obsazení a udržení z taktického hlediska výhodných čar, průsmyků, horských přechodů, přeprav a úseků vhodných pro násilný přechod vodních překážek do příchodu vlastních vojsk, k ničení prostředků jaderného napadení, míst velení a plnění dalších úkolů. Je nejmobilnějším prostředkem ke včasnému využití výsledků jaderného a palebného ničení nepřitele.

Podle zkušeností z lokálních válek a cvičení vojsk NATO vytvářejí se taktické vzdušné výsadky v hodnotě od roty do praporu. Hloubka jejich vysazení dosahuje 50 km. K obraně výsadku za letu a k jeho palebné podpoře v prostoru vysazení používají se v širokém měřítku bitevní vrtulníky.

Podle zkušeností z lokálních válek zaujaly trvalé místo v bojových sestavách vševojenských svazků **bitevní (protitankové) vrtulníky**. Jsou předurčeny především k ničení tanků na bojišti, k poskytnutí přímé palebné podpory, vedení boje s vrtulníky, ničení vysazovaných vzdušných výsadků nepřitele a plnění dalších úkolů.

Ze zpráv zahraničního tisku vyplývá, že americké svazky v Evropě mají po 42 bitevních vrtulnících. V plánované organizaci divizí se předpokládá vytvořit po dvou protitankových vrtulníkových praporech (celkem 50 vrtulníků AH-64A Apache s 16 PTRS Hellfire), které budou součástí brigády vojskového letectva.

Bitevní vrtulníky, které jsou součástí sestavy tankových a mechanizovaných divizí armády USA, používají se obvykle společně s průzkumnými vrtulníky. Osádky průzkumných vrtulníků pozorují bojiště, zjišťují cíle, sdělují činnosti bitevních vrtulníků, volí pro ně trasy letu, bojová postavení, vyžadují a řídí palbou polního dělostřelectva a údery taktického letectva.

Jednotkám bitevních a průzkumných vrtulníků v jakémkoli druhu boje se určují: prostory soustředění, vyčkávací prostory, hlavní a záložní bojová postavení a trasy letu k nim.

Bojová postavení zaujímají vrtulníky k vedení úderu na určené cíle. Volí se tak, aby zabezpečovaly kryt před pozorováním a palbou nepřitele, vedení palby na maximální vzdálenost a skryté vyjití na další bojová postavení.

Ve vzdálenosti 17—25 km od předního okraje vytvářejí se pro vrtulníky předsunutá místa k doplňování municí a pohonnými hmotami. Při vedení úderů na cíle zasazují se bitevní vrtulníky do boje současně nebo postupně.

Při průlomu opevněných prostorů a k ovládnutí měst v letech války byly vytvářeny v bojových sestavách divizí a pluků **úderné odřady a skupiny**. Jejich úkolem bylo ničit nebo blokovat trvalá obranná zařízení a k obraně připravené pevné budovy a tak vytvářet podmínky pro úspěšnou činnost hlavních sil. Základ úderného odřadu zpravidla tvořil stílečný prapor, úderné skupiny rota. Byly posilovány tanky, samohybnými děly, dělostřelectvem velkých ráží, ohňomety a ženijními jednotkami.

Zkušenosti z vytváření a používání úderných odřadů a skupin v bojových sestavách svazků a útvarů uchovává si svůj význam v soudobých podmínkách. Podle tvrzení zahraničních odborníků vede zrychlující se proces urbanizace k tomu, že boje v osadách se mohou stát pravidlem a ne výjimkou. Kromě toho města s velkými kamennými budovami a s rozvětvenými podzemními stavbami mohou být snadno přizpůsobena k obraně, která se blíží svými možnostmi opevněným prostorům.

Zavedení jaderných zbraní a růst bojových možností vojsk měly za následek značné rozptýlení bojových sestav vševojskových svazků do šířky i hloubky. Bojová sestava

střelecké divize za útoku v letech Velké vlastenecké války byla rozmístěna v prostoru do 2 km širokém a do 4 km hlubokém; v obraně 8–10 km širokém a 6–8 km hlubokém. Soudobé divize, podle názorů zahraničních odborníků, útočí v pásmu 20–30 km a brání pásmo 20–40 km široké a do 60 km hluboké. Rozptýlený stav bojových sestav svazků a útvarů v útoku i v obraně se stal jejich obyčejným jevem.

První generace taktické jaderné munice, která měla poměrně velkou sílu, měla za následek rozptýlení bojových sestav svazků a útvarů do praporu (oddílu). Vznik jaderné munice malé síly si vyžaduje nezbytnost dalšího rozptýlení bojových sestav i uvnitř praporů (oddílů).

Možnost vedení bojové činnosti s použitím jak jaderných, tak i jen klasických zbraní klade nové požadavky na učlenění bojových sestav svazků a útvarů. Na jedné straně růst možností nepřítele k používání jaderných zbraní vyžaduje jejich další rozptýlení ke zvýšení odolnosti. Na druhé straně při průlomu obrany s použitím jen klasických zbraní je nezbytná rozhodující převaha nad nepřítelem v silách a prostředcích, které je možné dosáhnout jen při rozmístění svazků a útvarů na úzkých úsecích průlomu.

Splnit tento rozporný požadavek je možné jen za předpokladu soustředění vojsk pro průlom jen na velmi krátkou dobu. Jakmile však potřeba hustého učlenění přestává, doporučuje se rozptýlit bojové sestavy na bezpečné meze.

Různorodé podmínky plnění úkolů vševojskovými svazky a útvary vyžaduje jejich odpovídající bojové učlenění v každém období operace.

Bojové zkušenosti ukazují, že v útočných operacích při postupu vojsk do hloubky v širším měřítku používaly předbojové a pochodové sestavy. V soudobých podmínkách vzniká možnost širšího používání předbojových sestav jednotlivými útvary a jednotkami již při zahájení útoku v podmínkách, kdy systém palby nepřítele je spolehlivě umlčen a není potřebné učlenění v bojové sestavě. Použití předbojové sestavy umožňuje rychle postupovat dopředu, uskutečňovat pružný manévr, rozhodně využívat výsledků jaderného a palebného ničení nepřítele; současně zabezpečuje neustálou pohotovost vojsk k rozvinutí k boji.

Ve vývoji bojových sestav vševojskových svazků a útvarů došlo tak v poválečných letech k podstatným kvantitativním a kvalitativním změnám. Byly odrazem zásadních změn v prostředcích ničení, v technickém vybavení vojsk, v názorech na charakter a způsoby vedení soudobého boje a operace.

Další vývoj bojových sestav vševojskových svazků a útvarů spojují zahraniční odborníci se zaváděním vysoce přesných zbraní a s rozpracováním nových operačně taktických koncepcí. Na stránkách zahraničního tisku je zejména široce na odiv dávana Pentagonem rozpracovaná kombinovaná pozemní a vzdušná operace.

Velení NATO se neustále snaží zvýšit možnosti vlastních vojsk k hlubokému palebnému ničení nepřítele. Proto jsou palebné a úderné prostředky vyzbrojovány řízenou (samonaváděcí) municí, která zabezpečí zničení cílů 1–2 výstřely ve dne i v noci, za jakéhokoli počasí a aktivního protipůsobení ze strany nepřítele v celém rozsahu dalek střelby. Jsou rozpracovávány průzkumné palebné systémy typu Assault breaker a PLSS. Vytvářejí se kvalitativně nové technické prostředky průzkumu a předávání zpráv o cílech v reálném čase.

Předpokládá se, že komplexní využívání automatizovaných systémů průzkumu, velení, REB a mohutných palebných prostředků s velkou délkou a přesností střelby, umožní spolehlivě zjišťovat a současně ničit všechny prvky uskupení nepřítele ve značné vzdálenosti od předního okraje vlastních vojsk.

Všechno to vyžaduje potřebu dalšího zdokonalování bojových sestav vševojskových svazků a útvarů v závislosti na změnách podmínek. Na největší aktuálnosti nabývají problémy určení optimálního učlenění sledů na taktickém stupni, jejich rozmístění

a přemísťování při přípravě a v průběhu boje, zabezpečení celistvosti a zvýšení odolnosti bojové sestavy a další.

Je zcela zřejmé, že ještě více narůstá úloha prvního sledu. Jeho složení v útoku i v obraně musí být takové, aby i v případě, že nepřítel dosáhne svého cíle při odříznutí druhého sledu (zálohy), byl schopen splnit stanovený úkol. Současně s tím se zvyšuje samostatnost činnosti druhých sledů (záloh). Musí být schopny nejen odrážet úder taktického a vojskového letectva, překonávat rozsáhlá minová pole, ale i vést boj se silnými vzdušnými výsadky a přepadovými odřady nepřítele. K zabezpečení volnosti manévru druhým sledem v útoku a obraně je zapotřebí palebné ničení systémů vysoce přesných zbraní, které jsou schopny působit proti bojové sestavě divize (pluku), a to předstížným úderem.

V podmínkách zvětšení rozsahu použití nepřátelských aeromobilních sil (vzdušných výsadků, diverzních průzkumných skupin) vzniká nutnost vyčlenit k boji s nimi nezbytné síly a prostředky až do vytváření speciálních protivýsadkových záloh. V boji se systémy vysoce přesných zbraní nepřítele, současně s palebnými a údernými prostředky, narůstá úloha takových prvků bojové sestavy, jako jsou taktické vzdušné výsadky, předsunuté, speciální a jiné odřady.

Složité podmínky vedení soudobého boje předurčují tak různorodost forem bojového učlenění vojsk. Volba nejúčelnějšího z nich je složitým a odpovědným úkolem velitele, který organizuje boj.

Duchovní faktor v soudobé válce

Kurs imperialistické reakce v čele s vládními kruhy USA zaměřený na podkopání vytvořené strategické rovnováhy prudce zosílil mezinárodní situaci, vyvolal nebezpečnou labilitu ve světě. V USA vymýšlejí zlověstné plány jaderné války a počítají, že v ní zvítězí.

Realnost válečné hrozby staví náš socialistický stát před nevyhnutelnost stále upevňovat obranu země, bojovou sílu sovětských ozbrojených sil, zachovávat nejvyšší bdělost.

Důležité místo při řešení tohoto úkolu mají duchovní síly lidu a armády. Při jejich formování vychází naše strana z leninského závěru o tom, že ať je technická výzbroj armády sebelepší, zůstává rozhodující silou ve válce člověk, který dokonale ovládá techniku.

Rozhodující úloha člověka ve válce je určována především tím, že se ve válce střetávají armády, které usilují o určité politické cíle za pomoci různých zbraní. Avšak zbraně a technika samotné nebojují, řídí je lidé, kteří dodávají činnosti bojových systémů sociální zaměření. A to je určováno těmi třídami a vládami, které organizují a vedou válku.

Cíl války, kterou usilovně připravují agresivní imperialistické kruhy, předpokládá především nastolení jejich světovlády, postavení hráze proti pokrokovým změnám ve světě.

V protikladu k této politice Sovětský svaz spolu s bratrskými socialistickými zeměmi usilovně bojuje za odstranění hrozby války, za zachování míru a prohloubení uvolnění, za zajištění bezpečnosti národů. V případě agresivního napadení imperialismem bude cíl války SSSR a jeho spojenců určen pouze zájmy obrany nejspřavedlivějšího společenského řádu v historii, obrany lidu a území socialistických zemí, nevyhnutelnosti rozdrčení sil agrese.

V současném období se staly problémy zabezpečení spolehlivé obrany socialismu složitější a rozsáhlejší. V těchto podmínkách jsou zvláště aktuální leninská slova o tom, že bez iniciativního, uvědomělého vojáka a námořníka v soudobé válce úspěch možný není.

Příčiny, cíle a charakter války určují obsah a projevy duchovního faktoru ve válce. Spravedlivá válka rozšiřuje duchovní možnosti bojujících mas, nespravedlivá je snižuje, omezuje.

Duchovní faktor, jako specifický projev duchovních sil lidu a armády v průběhu vlastní války je složitým jevem. Existuje řada pojmů, které odrážejí jeho různé stránky: „morální faktor“, „duchovní síly“, „mravní síly“, „morálně politický faktor“. Jsou to pojmy jednoho řádu, avšak svým obsahem ne zcela stejné. Pojem „duchovní faktor“ je pojem širší. Není náhodou, že duchovní schopnost lidu a armády k vedení války se často nazývá morálním faktorem. Je to spojeno s tím, že vztah lidí k válce, k jejím cílům, charakteru, nachází zvláště zřetelný projev v morálním vědomí a odráží se v etických kategoriích „dobra“ a „zla“, „spravedlivého“ a „nespravedlivého“, „vojenské povinnosti“, „hrdinství“ atd. Proto je termín „morální faktor“ přijatelný, avšak nezahrnuje celý obsah duchovních schopností lidu a armády k vedení války.

Je třeba říci, že nelze také ztotožňovat „duchovní faktor“ se společenským vědomím vcelku, protože mnohé jeho prvky jsou k hodnocení války lhostejné. Např. matematické znalosti, některé přírodní teorie, přírodovědné koncepty se přímo v duchovním faktoru neprojevují, i když jsou zprostředkovaně do procesů spojených s válkou zapojeny. Do duchovního faktoru patří především ty prvky politického, právního a mravního vědomí, které nehlouběji odrážejí třídní vztahy lidí k válce, ukazují jejich duchovní schopnost dosáhnout vítězství nad nepřítelem.

Nyní můžeme shrnout, že ve své podstatě „**duchovní faktor**“ představuje stav společenského vědomí, který vyjadřuje stupeň připravenosti a v praxi realizovanou schopnost mas k řešení sociálních, ekonomických, politických a vlastních vojenských úkolů.

Ve válkách na obranu socialismu představuje duchovní faktor ten duchovní stav lidu a armády, který vyjadřuje jejich třídně uvědomělý vztah k válce, in praxi realizovanou duchovní schopnost a rozhodnost k rozdrčení nepřítele.

Ve struktuře duchovního faktoru jsou dvě skupiny prvků jeho obsahu: ideologická a společensko-psychologická.

Ideologický obsah duchovního faktoru lidu a armády je dominujícím obsahem. Převažují komunistických světových názorových hledisek ve společenském i individuálním vědomí sovětských lidí určuje jejich třídní polohu při řešení sociálních, ekonomických i vojenských úkolů. Světový názorový hledisko je teoretickým základem sociálních aktivit a činů sovětských lidí.

Ideologická skupina morálního faktoru sovětského lidu a jeho ozbrojených obránců jako základní prvky zahrnuje sociálně politické koncepty války, leninské učení o socialistické vlasti a její obraně, o místě a úloze KSSS při mobilizaci sil k odporu proti nepříteli, o historické úloze, vlasteneckém a internacionálním poslání sovětských ozbrojených sil. Patří tam i názory na podstatu a charakter soudobé války, konkretizované v individuálním vědomí, etické představy o odvaze, hrdinství, morální pevnosti, osobní odpovědnosti za obranu své vlasti.

V ideologických prvcích duchovního faktoru se odráží společenská potřeba lidových mas a armády socialistického státu. Tím, že se upevňuje v jejich vědomí a stává se jejich přesvědčením, přetváří je do určitého duchovního stavu, působí v podobě konkrétních motivů jejich snah, které se projevují za války.

Proces formování duchovního faktoru není jevem zcela ideovým. Jeho silnými zdroji jsou socialistické společenské zřízení našeho státu, mohutné výrobní síly rozvinutého socialismu, zralé socialistické společenské vztahy. Růstu a upevňování duchovního faktoru blahodárně napomáhá pokroková marxisticko-leninská ideologie, upevňování světové socialistické soustavy, všelidový charakter sovětského státu, úspěch výstavby komunismu, přednosti socialistické

kého způsobu života, morálně politická jednota a semknutost sovětského lidu okolo strany a jejího ústředního výboru, pevný svazek dělnické třídy, kolchozního rolnictva a lidové inteligence, přátelství národů SSSR.

Stabilním zdrojem duchovního faktoru naší společnosti je vedoucí a usměrňující úloha KSSS, její všestranná ideologická a organizátorská činnost. Pod vedením strany se formuje u všech sovětských lidí hluboké chápání společenské povinnosti, osobní odpovědnosti za splnění služebních povinností, ukázněnost.

Do skupiny ideologických prvků duchovního faktoru patří i **vojenskotechnické znalosti**. Vytvářejí pevný základ realizace morálně politických kvalit lidí v bojové situaci, zabezpečují u vojáků ovzduší přesvědčenosti o svých silách, napomáhají dovedné a rozhodné činnosti vojsk. Pevné vojenskotechnické znalosti umožňují vojenským kádřím posuzovat věci fundovaně, hbitě. Jestliže tyto znalosti nejsou pevné, tak to podstatně ztěžuje možnosti hodnotit situaci, rozhodovat se a dosahovat realizace rozhodnutí. Slabé vojenskotechnické znalosti se záporně odrážejí na projevech duchovních kvalit vojáků.

Ke skupině společensko-psychologických prvků duchovního faktoru patří na úrovni veřejného vědomí vytvářené dojmy, představy lidí o válce, jejím průběhu i následcích, společensko-psychologické prvky revolučních a bojových tradic, vlastenecké city, morální stránka bojových zkušeností, vojenské obyčeje.

Poznamenejme, že společensko-psychologických prvků je v duchovním faktoru větší množství, avšak rozhodující úloha patří ideologickým prvkům. Právě tyto prvky dodávají duchovním silám vědecky zdůvodněnou zaměřenost, formují světový názor osobnosti, dávají smysl její činnosti ne podle nahodilých, ale podle potřebných motivů. Tak např. ideologie působí jako silný ge-

nerátor vztahu vojáků k válce, projektuje jejich činnost při obraně socialismu formování určitých hledisek, napomáhá formování vojáka věrného ideálům komunismu.

Při další charakteristice společensko-psychologických prvků duchovního faktoru je třeba poznamenat, že tyto prvky mají různý stupeň trvalosti. Emoce, nálady, mínění jsou pohyblivé, často mění sílu, hloubku svého projevu. Zato tradice, návyky obyčejů jsou trvalejší. Tuto zvláštnost je třeba brát v úvahu při výchovné práci s lidmi.

Ideologické prvky duchovního faktoru se vytvářejí cílevědomou ideově výchovnou prací, kterou dělá KSSS prostřednictvím velitelů, politických orgánů a stranických organizací. Neslábnoucí pozornost strany k tomuto úseku činnosti vyplývá z toho, že v ideologických prvcích spočívá základ duchovní převahy našich ozbrojených sil nad imperialistickými armádami.

Pokud jde o společensko-psychologické prvky duchovního faktoru, tak se vytvářejí nejen pod vlivem existujícího systému formování duchovních sil lidu a armády, ale i živelně, pod bezprostředním vlivem konkrétních okolností.

Rozhraní mezi ideologickými a společensko-psychologickými prvky je pohyblivé. Prvá skupina působí na druhou, dodává jí třídní zaměřenost, působí při tom na city, zvyky, mínění, nálady, snahy lidí, koncentruje myšlení a vůli na splnění vojenské povinnosti, konkrétního úkolu. Na druhé straně společensko-psychologické prvky dávají ideologickým prvkům emocionální zabarvení.

Duchovní faktor po svém zformování nezůstává ztrnulý. Ideje, názory, city, které v určitém okamžiku ve vědomí dominují a dodávají duchovním silám určitou zaměřenost a nadšení, se mohou při působení různých okolností a nových ideí měnit. To znamená, že duchovní faktor je veličina

dynamická. Proto je důležité vidět jeho konkrétní stav, tj. stupeň jeho efektivnosti a aktivity při řešení vzniklých praktických úkolů.

Mnohé zásadně nové vyvolává v morálně psychologickém stavu lidí a armády možná raketová jaderná válka, kterou připravuje imperialismus. Jestliže válku rozpoutá, tak válečná činnost bude mít mimořádně dynamický, manévrový charakter s velikými ztrátami a devastacemi. Protože v ní budou proti sobě stát uskupení dvou protikladných systémů, dodá to válce zvláštní rozhořčenost a nesmiřitelnost.

V podstatě taková válka zasáhne všechny oblasti života společnosti a bude vyžadovat kolosální duchovní a fyzické vypětí nejen od ozbrojených sil, ale od všeho lidu. Zvláště velkou úlohu bude mít duchovní faktor po vedení jaderných úderů, kdy bude zapotřebí nejvyšší možné vypětí, aby v co nejkratší době byla vojska uvedena do pořádku, obnovena jejich bojeschopnost, mobilizovány všechny morální a fyzické síly lidí ke splnění dřívějších nebo nových úkolů.

Úloha duchovního faktoru se zvýší i při

vedení bojové činnosti s použitím obyčejných zbraní. To je podmíněno tím, že svůj vliv na duchovní stav vojsk si zachová politická podstata války, třídní ostrost a rozhodnost cílů války. Ohromný vliv na duchovní stav vojsk budou mít prudce vzrůstající bojové možnosti klasických zbraní, změněné způsoby ozbrojeného zápasu, stálá hrozba použití jaderných zbraní nepřítele.

Soudobá válka klade stále rostoucí požadavky na velitelské kádry. Proto velitelé musí mít dostatek sil, aby jako všichni vojáci překonali obtíže a nebezpečí bojové situace a kromě toho zabezpečili výrazné a nepřetržité velení vojskům, aby ani na minutu nepřerušili řízení vojsk i v těch nejsložitějších podmínkách a osobním příkladem pevnosti, vytrvalosti a sebeovládání inspirovali příslušníky armády k úspěšnému splnění bojových úkolů.

Služba v ozbrojených silách vytváří neustálou duchovní připravenost a schopnost k projevení vyšší sociální aktivity v té nejsložitější situaci. Avšak tento proces se neuskutečňuje samovolně, automaticky. Je výsledkem cílevědomé morálně politické a psychologické přípravy vojsk.

z kapitalistických armád

TENDENCE ROZVOJE POLNÍHO DĚLOSTŘELECTVA NATO

Ze sovětského tisku

Koncem roku 1982 vypracoval Pentagon a státy NATO přijaly koncepci kombinované vzdušné a pozemní operace (sražení), která předpokládá vedení úderů do celé hloubky operačního uskupení nepřítele silami a prostředky všech druhů vojsk. Polní dělostřelectvo je v souladu s novým polním řádem armády USA FM 100-5 z roku 1982 hlavním prostředkem palebného ničení prvních sledů nepřítele a podpory vlastních vojsk. Disponuje, podle hodnocení zahraničních vojenských odborníků, dostatečným počtem palebných prostředků k vedení úderů v taktické hloubce, a to obyčejnou, jadernou, chemickou i bakteriologickou municí.

Na začátku 80. let došlo k zásadním změnám jak ve zdokonalování samotných dělostřeleckých systémů, tak i v jejich bojovém použití. Vyplyvají především z reorganizace pozemních vojsk a jsou podřízeny jedinému cíli — zvýšení bojových možností.

Zahraniční vojenští odborníci při hodnocení jednoho z hlavních směrů v rozvoji pozemních vojsk, spočívajícího ve zvýšení jejich palebné a úderné síly, předpokládají, že rozvoj polního dělostřelectva armád NATO bude uskutečňován po linii zvětšení dálky střelby a její přesnosti, zvýšení mobility a ničivého účinku munice v cíli.

Snaha o zvětšení dálky střelby je vyvolána požadavky nové koncepce palebného působení polním dělostřelectvem na nepřítele do maximálně možné hloubky jeho taktického uskupení. Aktuálnost tohoto problému zdůrazňuje velení NATO a odráží se i v jeho dokumentech, které požadují takové palebné ničení nepřítele, které je schopno maximálně snížit jeho bojové možnosti k okamžiku jeho přímého zahájení boje.

Podle názorů odborníků NATO je možné tohoto cíle dosáhnout podstatným zvětšením dálky střelby polního dělostřelectva, existujících i vyvíjených palebných systémů, zvýšením rychlosti a přesnosti střelby a použitím moderních systémů velení dělostřelectvu.

Jedním ze způsobů podstatného zvýšení bojových možností polního dělostřelectva

USA a NATO je použití zdokonalené munice se zvětšenou délkou střelby, vysoce přesné a účinné v cíli.

V poslední době byly v řadě armád kapitalistických států široce uplatněny reaktivní granáty, kterými byla vyzbrojena pozemní vojska USA, Francie, Itálie a další. Při jejich použití dosahuje houfnice ráže 203,2 mm a 155 mm délky střelby 25 až 30 km. V USA probíhá dále vývoj 203,2 mm granátu s přidávným reaktivním motorem, jehož délka střelby se bude podle ujistění výrobce pohybovat kolem 70 km.

Otázce zvýšení účinnosti munice je v USA věnována mimořádná pozornost, a proto již v 70. letech byla zavedena do výzbroje pozemních vojsk kazetová munice ráže 155 a 203,2 mm se stěpinovými a protipádnými prvky, protipěchotními a protitankovými minami. Použití kazetové munice, jejíž účinnost na nekrytou živou sílu a palebné prostředky převyšuje 2 až 4krát klasikou tříštivotrhavou municí, snižuje spotřebu munice k ničení různých cílů a zvyšuje palebné možnosti dělostřelce.

Kazetová munice je vyvíjena i pro raketomety. Zahraniční vojenská odborníci právě díky velkým rozměrům raketometných nábojů (např. bojová hlavice amerického velkorážního raketometu MLRS obsahuje 644 tříštivých elementů nebo 28 protitankových min AT-2) a velké délce střelby (více než 30 km), plánují vést hromadné úderu na první sledy útočícího nepřítele, palebné ničení a uskutečňovat dálkové minování terénu. Pro velkorážní raketomet MLRS se vyvíjí rovněž bojová hlavice se samonaváděcími protitankovými prvky.

Kvalitativně novým druhem kazetové munice je 203,2 mm granát SADARM se třemi protitankovými bojovými prvky, vybavenými radiometrickými čidly. Tělo střely se za letu do prostoru soustředění tanků otevírá a každý element se spouští na padáčku, samostatně vyhledá obrněný cíl a ničí jej shora výbuchem úderného jádra.

Velký důraz ve státech NATO a zvláště v USA je kladen na otázku vývoje vysoce přesné munice, odpovídající americké koncepci „výstřel — ničení“. V současné době je všude základní vývoj podřízen naplnění požadavku přesného navedení munice na cíl. Zvýšení přesnosti střelby se dosahuje použitím různých systémů samonavedení, kromě toho i zdokonalenou technologií výroby dělostřeleckých systémů.

Prvním zahraničním granátem podobného typu je 155 mm granát M 712 Copper-

head s laserovou poloaktivní samonaváděcí hlavici, zavedený do výzbroje v roce 1980. V roce 1982 byla však výroba této munice pozastavena v souvislosti se vznikem některých nedostatků v období zkoušek: závislosti přesnosti střelby na atmosférických a uměle vytvářených poruchách, složitosti organizace součinnosti při střelbě mezi operátorem laserového naváděče na cíl a střelícím dělem, nutností navedení laserového naváděče na cíl a cíle do rámce dosahu laserového paprsku, neodpovídající hodnotou pravděpodobnosti zásahu cíle (0,7 až 0,6 místo požadovaných 0,8), neobvykle vysokou cenou této munice (1 kus 30 až 35 000 dolarů).

Velká pozornost je věnována vývoji nových samonaváděcích hlavíc granátů, které budou odpovídat principu „vypálil — zničil“ a budou zabezpečovat vysokou efektivnost ničení různých, zvláště malorozměrných, obrněných cílů. Jak ukazují zkušební střelby, najdou široké použití zejména u kazetové munice včetně raket, používaných u průzkumných palebných systémů.

Kazetové bojové hlavice se samonaváděcími prvky se připravují i pro raketomety, aby se podle názoru zahraničních odborníků v budoucnu pronikavě zvýšila přesnost střelby ve srovnání s hlavními dělostřelci. Kromě vývoje samonaváděcí munice se v USA a NSR zdokonaluje technologie výroby palebných systémů a munice, zejména raketometů a způsobů spojení bojové hlavice s tělem střely.

U některých soudobých raketometů (amerických MLRS, italských FIROS-25) se k vyloučení vlivu náklonu chodové části zbraně používá automatický systém opravy úhlu náklonu a zařízení pro přesnost zamíření v průběhu střelby.

Průměrně dvakrát se zvýšila přesnost střelby raketomety použitím zastřelovacích granátů sledovacích přístrojů (radiolokátor, televizní kamera), které automaticky počítají opravy pro každé bojové vozidlo při střelbě. Je však třeba poznamenat, že použití zastřelovacích granátů demaskuje postavení raketometů, umožňuje jeho zjištění pomocí radiolokátorů a do určitého stupně snižuje vliv momentu překvapení.

Tendence ke zvýšení přesnosti střelby má v současné etapě rozvoje pozemních vojsk spolu s operativností a hodnotovostí průzkumných podkladů a efektivností automatizovaných systémů velení podle názoru zahraničních odborníků zvláštní význam. Existuje názor, že použití vysoce přesných zbraní a prostředků ničení může vést k podstatným změnám

v taktice vojsk. Ukazuje se možnost menšími silami a prostředky splnit širší okruh palebných úkolů, odpadne potřeba soustředování velkých uskupení vojsk na rozhodujících směrech včetně prostředků palebného ničení, což značně zvýší jejich odolnost, ulehčí plnění úkolů velení, bojového a materiálně technického zabezpečení vojsk. Značné náklady na vysoce přesné zbraně se v určité míře kompenzují snížením množství výzbroje a munice.

V armádách států NATO došlo v současné době k velkému rozvoji samohybného dělostřelectva. Vývoj samohybných palebných kompletů, zahájený v poválečných letech, dospěl na začátku 60. let k vytvoření celého komplexu samohybných děl, který se po další modernizaci předpokládá v období konce 80. let do poloviny 90. let ve výzbroji armád NATO ponechat. Patří k nim americká houfnice 155 mm M 109 a 203,2 mm M 110. 155 mm houfnice M 109 se stala standardním dělostřeleckým systémem NATO, protože je v řadě různých států bloku zavedena nebo se řadě států v licenci vyrábí. V současné době je prakticky všechno polní dělostřelectvo amerických vojsk v západní Evropě a většina polního dělostřelectva pozemních vojsk NSR a dalších evropských států samohybné.

Modernizace dělostřelectva, včetně samohybného, probíhá zejména po linii zvětšení délky a rychlosti střelby a u základního typu 155 mm SHH, určené k přímé podpoře vojsk, kromě toho i po linii zesílení pancéřové ochrany, zvýšení manévrovosti na bojišti v podmínkách značných destrukcí terénu tak, aby bylo schopno účinně působit v integrovaných bojových sestavách útočících vojsk.

Spolu s tím se ukazuje snaha vytvořit samohybná děla na daleko mohutnějším podvozku, se zesílenou pancéřovou ochranou, která našla odezvu ve společně připravované konstrukci 155 mm SHH SP-70 v NSR, Anglii a Itálii, jejímž základem bude tank Leopard-2 (NSR). Toto řešení vede k podstatnému zvětšení hmotnosti systému — z 24,5 na 42 tun.

V současné době jsou prakticky všechna samohybná děla hermetizována a vybavena filtroventilačním zařízením a mohou vést boj v podmínkách radioaktivního zamoření terénu.

Ke zvýšení palebných možností polního dělostřelectva v podmínkách manévrové bojové činnosti vyrábějí se v USA speciální vozidla pro dopravu munice. K tomuto je používán transportér M 548, který však, jak ukázaly zkoušky, nemá dostatečnou pancéřovou ochranu a potřebnou nosnost. V roce 1979 byl vyzkoušen vývojový

typ obrněného vozidla M 992, konstruovaného na bázi samohybné houfnice M 109. Vozidlo bylo vybaveno jeřábem pro nakládání munice ze země nebo z automobilu a pásovým dopravníkem v dopravě munice do samohybného děla. Vozidlo je schopno převážet 118 granátů ráže 155 mm, 120 granátů a 192 zapalovačů nebo 68 granátů pro 203,2 mm SHH.

Stejně jako u děl jsou do výzbroje pozemních vojsk NATO zaváděny různé typy samohybných minometů. Základem většiny z nich je obraněný transportér M 113 A1 [USA].

Různorodost bojových úkolů plněných polním dělostřelectvem v různých geografických podmínkách, v nichž se plánuje vést bojovou činnost, vyžaduje někdy rychlý přesun děl vzduchem na velké (letadlem) nebo malé (v podvěsu vrtnulíku) vzdálenosti, což ovlivnilo další směr jejich vývoje — vytvoření poměrně lehkých, pohyblivých, tažených kompletů. K těmto nejvíce rozšířeným kompletům v současné době v armádách NATO patří americká 155 mm houfnice M 198 a společně vyvíjená (NSR, Anglie, Itálie) 155 mm H FH-70.

Ve srovnání s americkou houfnicí má typ FH-70 větší rychlost střelby, je vybaven autonomním pohonem, umožňujícím samostatný přesun na bojišti rychlostí do 16 km . h⁻¹, hydraulickým systémem, ulehčujícím obsluhu děla přechod z pochodové do bojové polohy a naopak také při změně směru střelby o více než 55°. Je použito poloautomatické nabíjecí zařízení, a proto je možné provést první tři výstřely v průběhu 13 sekund, praktická rychlost střelby činí 6 ran za minutu a při dalším trvání střelby 2 rány za minutu.

Zaměřovač houfnice FH-70 je sprážen s automatizovaným systémem řízení palby. Má teleskopický zaměřovač pro přímou střelbu, který se svou charakteristikou přesnosti blíží tankovému. Nehledě na to, že použití všech těchto mechanismů a zařízení zvětšilo hmotnost houfnice na 9,3 t, je to perspektivní prostředek výzbroje pozemních vojsk NATO.

Zkoumána je rovněž možnost zmenšení počtu obsluhy děla. Jestliže obsluha tažené americké houfnice M 114 A1, M 102, M 198 a francouzské M 50 činí 11 mužů, pak u houfnice FH-70 je to již jen 6 až 8 mužů a přitom čas k uvedení z pochodové do bojové polohy a naopak trvá 1,5 až 2 minuty. Americký raketomet MLRS a francouzský Rafal má obsluhu v počtu 3 mužů.

Úkoly zvýšení rychlosti střelby, mechanizace procesu přípravy děla k boji a s tím spojené zkrácení času pro splnění

palebného úkolu nacházejí svůj odraz i ve vývoji zdokonalených raketometů, zejména MLRS. Nabítky zbraně 6 kusy raket se uskutěčňuje pomocí jeřábu jedním mužem s využitím dálkového ovládání za 3 minuty. Mechanismus zamíření raketometu má elektrohydraulické silové převody. Autonomní systém řízení palby zabezpečuje určení souřadnic palebného postavení, výpočet prvků střelby včetně povětrnostních a balistických oprav. Na řídicím panelu v kabině raketometu je možné i načasovat zapalovač bojové hlavice rakety.

Zahraniční odborníci tvrdí, že vysoká automatizace a mechanizace prací při obsluze děla má i určité nedostatky. Narůstá množství citlivých míst, jejichž vyřízení může ztížit splnění bojového úkolu. Kromě toho se zvyšují hmotnostní charakteristiky děl, narůstá náročnost jejich oprav a obnovy. Spolu s tím se podle mínění zahraničních vojenských odborníků cestou automatizace a mechanizace dosahuje hlavního cíle — zvýšení manévrovosti děl a raketometů, zkrácení doby reakce na signály a povelů pro řízení palby, splnění palebných úkolů ke zničení nepřítele v celku.

Proces zvýšení bojové síly polního dělostřelectva není limitován jen zdokonalením palebných prostředků — děl (raketometů) a muniice. V armádách USA a hlavních států NATO jsou všestranně vyvíjeny technické prostředky průzkumu a velení. Poslední výsledky v oblasti radioelektroniky zabezpečily výrobu efektivních průzkumných prostředků. Koncem 70. let byla v USA zahájena výroba nových radiolokačních stanic pro průzkum palebných postavení dělostřelectva, minometů a raketometů a operačně taktických raket AN/TPQ-36 a AN/TPQ-37. Tyto stanice mají značný dálkový dosah, velkou provozní kapacitu a velký průzkumný sektor. Jsou to mobilní prostředky a jsou spřaženy s automatickými systémy velení.

Velení armády USA při hodnocení charakteru možné soudobé války klade důraz na otázky prostorového rozšíření bojové činnosti, formuluje hlavní principy vedení kombinované vzdušné a pozemní operace, určuje nové způsoby vedení bojové činnosti a použití druhů vojsk. V polním řádu armády USA FM 100-5 z roku 1982 se zdůrazňuje, že spolehlivé palebné ničení, jako významný prvek kombinované vzdušné a pozemní operace, se uskutečňuje s použitím zdokonalených průzkumných a palebných systémů, charakterizovaných velkou přesností a dálkou střelby. Dělostřelectvo se v souladu s tímto řádem účastní palebného ničení nepřítele ruše-

ním a dezorganizací jeho činnosti v hloubce umlčování systému PVO k zabezpečení bojové činnosti letectva. Mezi činitele, které určují úspěch kombinované vzdušné a pozemní operace (sražení), patří rychlost činnosti, které se dosahuje dobře organizovaným průzkumem a počtem jednotek a útvarů, schopných rychle reagovat na změny situace.

Odborníci armády USA při řešení úkolu zvětšení hloubky ničení nepřítele spolu se zvětšováním dálky střelby polního dělostřelectva kladou prvořadý důraz na vývoj průzkumných palebných systémů a automatizovaných systémů velení typu TACFIRE aj. Princip průzkumných palebných systémů spočívá na požadavku hloubky ničení, rychlé reakce na změny situace na bojišti a na sepetí procesu průzkumu a palebného ničení v reálném čase.

V průzkumných palebných systémech jsou integrovány funkce různých komponentů, působících současně podle jednotného plánu a zámyslu. Jejich použití podle názoru zahraničních vojenských odborníků umožňuje vést hromadné úderové různé palebnými prostředky ve velkém dálkovém rozsahu s dostatečně vysokou spolehlivostí a efektivností.

V taktické hloubce, kde může být k palebnému ničení použito velké množství polního dělostřelectva, se dosahuje maximální operativnosti při zjišťování cílů a rychlosti reakce palebných prostředků použitím automatizovaných systémů řízení palby. Tyto systémy se vytvářejí na různých stupních — od armádního sboru (divize) po dělostřelecký nebo raketový oddíl (baterii). V polovině 80. let se v pozemním vojsku USA plánuje zavedení systému dělostřeleckého instrumentálního průzkumu Firefinder, určeného pro průzkum střílejícího dělostřelectva a minometů s použitím radiolokátorů AN/TPQ-36 a 37 a zvukoměrných kompletů. Tento průzkumný systém bude spojen s automatizovaným systémem velení polního dělostřelectva TACFIRE, který zabezpečí automatizovaný sběr a hodnocení průzkumných podkladů, údajů o rozmístění a situaci vlastních palebných prostředků (raket i dělostřelectva), plánování palby a úderů, přípravu prvků střelby se zahrnutím povětrnostních a balistických oprav.

Podle zahraničních pramenů zkracuje použití jednoho kompletu prostředků automatizovaného systému TACFIRE dobu pro plánování palby na 35 cílů pro 10 baterií ze dvou hodin na 109 sekund, umožňuje výpočet prvků střelby jadernou nebo chemickou municí za 2 až 15 minut a vydání potřebných údajů pro přípravu palby 30 dělostřeleckým bateriím za 1 minutu.

Jednotlivé prvky automatizovaného systému TACFIRE jsou umístěny v dělostřelecké sekci VS armádního sboru, na VS brigád polního dělostřelectva a dělostřeleckých (raketových) oddílů, ve střediscích řízení palby dělostřelectva divizí a míst řízení palby dělostřeleckých baterií. Všechny jsou mobilní a umístěny na organických karosovaných automobilech nebo ve velitelsko-štabních vozidlech.

Pro řízení palby dělostřeleckých baterií se používají výpočetní systémy BCS, které mohou pracovat jak samostatně, tak i v sestavě systému TACFIRE. Zabezpečují výpočet prvků střelby pro každé jednotlivé dělo až do vydání příkazu pro zahájení palby. Přitom registrují změnu polohy cílů určených k ničení, určují nestandardní balistické údaje a uchovávají v paměti počítače údaje o 60 cílech. Použití systému BCS v kompletu TACFIRE zvyšuje efektivnost řízení palby polního dělostřelectva desetkrát.

Podle zpráv zahraničního tisku se v USA rozpracovává a koncem 80. let se plánuje zavést do výzbroje jednotný komplexní automatizovaný systém velení vojskům na operačně taktických stupních OKKIS, který bude schopen současně zabezpečit potřebné informace a podklady pro přijetí rozhodnutí do 250 zdrojů různé úrovně.

Vývoj automatizovaných systémů řízení palby polního dělostřelectva probíhá prakticky ve všech státech NATO a také v řadě dalších kapitalistických států. Patří mezi ně západoněmecký systém Falke, francouzský Attila, norský Odin a jiné.

V zahraničním vojenském tisku se objevily zprávy o perspektivním zahrnutí všech funkčních podsystemů velení vojskům a zbraním v jednotný automatizovaný systém operačního velení, který sjednotí značné množství prostředků průzkumu a mobilních výpočetních středisek na stupni sbor—prapor.

Podle závěrů zahraničních vojenských odborníků vyvolává zvýšení požadavků na bojovou připravenost pozemních vojsk a jejich schopnost vést samostatně aktivní manévrovou bojovou činnost delší dobu a také vybavení vojsk moderními zbraněmi a bojovou technikou potřebu přehodnocení organizační struktury svazků a útvarů. Za základ byly přijaty požadavky nových koncepcí a názorů na bojové použití vojsk. Značných změn doznala také organizační struktura polního dělostřelectva. Tak např. v armádě USA se počítá již v 80 letech zvýšit počet hlavních průměrně o 13 % u divize a namísto šestidělových vytvořit osmidělové baterie. Do sestavy divizního dělostřelectva se plánuje začlenit baterie MLRS o 9 raketometech.

Na základě těchto změn vzroste palebná síla dělostřelectva divizí, zvětší se hloubka palebného ničení a možnosti dělostřeleckého průzkumu v důsledku reorganizace baterie dělostřeleckého technického průzkumu na oddíl, který kromě prostředků pozemního průzkumu bude vybaven bezpilotními průzkumnými prostředky. Toto opatření rovněž zvětší možnosti dělostřelectva divize při ničení cílů v hloubce.

V roce 1980 byl zahájen přechod divizí bundeswehru na novou organizační strukturu, čímž se zvětšil počet hlavních, schopných používat jadernou municí, z 12 na 78 v divizi. Reorganizace se týkala i sborových prostředků. Tak např. ve sborovém dělostřeleckém pluku armády NSR se plánuje mít dva oddíly 203,2 mm SHH po 18 hlavních a oddíl raketometů o 18 RM. V armádním sboru USA se navrhuje mít ke konci 80. let 4 až 6 brigád polního dělostřelectva (každá složená z oddílů Lance, 2 až 3 oddílů 203,2 mm SHH a MLRS a 1 až 2 oddílů 155 mm SHH), což umožní v daleko větším počtu posilovat divize dělostřelectvem.

Tímto způsobem, na základě organizačních opatření, se v pozemním vojsku armád hlavních států bloku NATO plánuje podstatně zvýšit palebnou sílu modernizací výzbroje, zvětšením počtu dělostřeleckých útvarů a sborů a také hlavní útvarů a jednotek. Přitom se počítá s dalším zdokonalením prostředků jaderného napadení a výrobou kvalitativně nových druhů klasických zbraní.

V teorii a praxi bojové činnosti vojsk nachází uplatnění koncepce „výstřel — ničení“, která předpokládá možnost dosažení palebné převahy použitím menšího množství sil a prostředků. Zdokonalování polního dělostřelectva v armádách států NATO je orientováno na zvětšení dálky střelby, zkrácení doby na přípravu palby a úderu a ke splnění palebného úkolu, na zvýšení mobility a operativnosti činnosti. Takové jsou tendence rozvoje polního dělostřelectva v armádách států NATO.

Studium charakteru a obsahu činnosti vojenského velení USA a NATO v oblasti modernizace existujících a v rozvoji nových prostředků palebného ničení včetně systémů polního dělostřelectva, umožňuje předpokládat, že konečným cílem těchto snah je zvýšení kvality zbraní, jejich palebné síly, schopnosti co nejefektivnějšího použití v podmínkách dynamické bojové činnosti.

Vedoucí úlohu při použití klasických prostředků ničení mají palebné systémy různého určení, které se svou operativ-

ncstí, širokými možnostmi použití a ničivými možnostmi blížící prostředků hromadného ničení.

Vzhledem k narůstajícím snahám agresivních kruhů USA a NATO rozpoutávat válečné konflikty s použitím klasických prostředků ničení, vyžaduje úkol vybojování a udržení palebné převahy nad nepřítelem značnou pozornost a trvalou péči vzhledem k nově vznikajícím skutečnostem.

V procesu operační a bojové přípravy vojsk je nutné věnovat pozornost zdokonalování způsobů vedení průzkumu, zvláště s použitím různých technických prostředků v jakýchkoli podmínkách a do velké hloubky s cílem odhalit palebné a úderné prostředky, orgány velení vojskům a zbraním, radioelektronické systémy a další.

Možnosti nepřítele použít řízenou, sa-

monaváděcí a vysoce přesnou municí diktuje nutnost zvládnout nové způsoby bojové činnosti vojsk jak v taktické, tak v operační hloubce. Při přesunech, rozvíjení, zaujímání bojových sestav a jiných druhích bojové činnosti je třeba přistupovat s vyšší kvalitou k organizaci maskování, k ženijní přípravě terénu a využití jeho ochranných vlastností. Je třeba studovat a zvládnout nové, efektivnější způsoby vedení boje s vysoce přesnými zbraněmi.

Hlavním úkolem v přípravě velitelů a štábů musí být: podrobné studium polního dělostřelectva pravděpodobného nepřítele a jeho bojových možností, způsobů bojového použití, stanovení slabých míst v systému palebného ničení a vypracování efektivních metod a forem boje k dosažení palebné převahy nad nepřítelem s použitím současných i perspektivních prostředků ničení.

K PŘIPRAVOVANÉMU VYDÁNÍ NOVÉHO BOJOVÉHO ŘÁDU

2. část

Generálmajor Ing. Viliam Poltíkovič

V minulém čísle jsme uvedli článek o hlavních zásadách vedení útočného boje motostřeleckou (tankovou) divizí v duchu připravovaného Bojového řádu pozemního vojska — díl 1.

V tomto článku poukáží na některé zvláštnosti vedení útoku při

- násilném přechodu vodních překážek,
 - útoku v noci,
 - činnosti divize v operační manévrovací skupině
- a vysvětlím základní normy pro pochod.

Násilný přechod vodních překážek

Vedení útoku do velké hloubky a v rychlém tempu je spojeno s častým prováděním násilného přechodu vodních překážek.

Divize (pluk) překonává vodní překážky zpravidla z chodu, po přípravě násilného přechodu před příchodem útvarů (jednotek) k vodní překážce. V tomto případě se násilný přechod uskuteční obvykle v takové sestavě, v jaké vojska útočí, zpravidla na široké frontě a ve vysokém tempu.

Jestliže se násilný přechod vodní překážky z chodu nezdaří, nebo vyžaduje-li to situace, uskuteční divize (pluk) násilný přechod po rozvinutí hlavních sil u vodní překážky po zkrácené přípravě (u divize trvá orientačně 6—8 hodin, u pluku 4—6 hodin) nebo po všestranné přípravě. V tomto případě překonávají hlavní síly vodní překážku na zvolených úsecích z přímého dotyku s nepřítelem u vodní překážky nebo po přesunu z hloubky. K zabezpečení organizovaného násilného přechodu se pro divizi (pluk) určuje výchozí prostor bezprostředně u vodní překážky nebo ve vzdálenosti 20—40 km od ní.

Násilný přechod vodních překážek nemá snižovat tempo útoku.

Úsek násilného přechodu určuje nadřízený velitel (náčelník) nebo jej ve svém pásmu vybírá velitel divize (pluku). Jeho šířka je závislá na rázu vodní překážky, na množství přepravních prostředků a na možnostech umlčování nepřítele. Za příznivých podmínek může být úsek násilného přechodu totožný s útočným pásmem divize (pluku).

Úsek násilného přechodu divize obvykle zahrnuje divizní přepraviště, dva až tři úseky násilného přechodu pluků prvního sledu, v nichž se zřizují hlavní a záložní plavidlová, přívozová a mostová přepraviště a podle možností i podvodní přepraviště pro tanky.

V úseku násilného přechodu pluku se vybírají praporní úseky násilného přechodu a zřizují se plukovní přepraviště.

Počet a druhy přepravišť se určují podle toho, jaké přepravní prostředky jsou k dispozici, podle rázu vodní překážky a stanoveného pořadí přepravy vojsk.

K oklamání nepřítele se mohou podle rozhodnutí velitele divize zřizovat klamná přepraviště.

Násilný přechod vodní překážky musí být organizovaný, a proto se kromě toho dále určuje:

— **výchozí čára k přepravě** ve vzdálenosti 1–2 km, při zaujetí výchozího prostoru přímo u vodní překážky ve vzdálenosti 100–300 m od okraje vody,

— **prostory nasazení (naložení) na plovoucí přepravní prostředky a prostory utěsnění tanků** ve skrytých místech ve vzdálenosti 5–8 km od vodní překážky a při zaujetí výchozího prostoru u vodní překážky i blíže,

— **výchozí prostor druhého sledu (vševojskové zálohy)** divize ve vzdálenosti 15–20 km, pluku ve vzdálenosti 6–8 km za útvary (jednotkami) prvního sledu.

Při násilném přechodu vodní překážky z chodu se k předejití nepřítele v jejím dosažení, zmocnění se mostů, přepravišť a výhodných úseků pro násilný přechod a předmostí vysílají od divize a někdy i od pluků prvního sledu představené oddáky. Divize může kromě toho vysadit i taktický vzdušný výsadek. Nepřítele na přístupech k vodní překážce obvykle ničí předvoje.

Před zahájením přesunu vojsk k vodní překážce nebo při jeho zahájení se zpravidla uskutečňuje palebné zabezpečování jejich přesunu. Před násilným přechodem vodní překážky se obvykle organizuje palebná příprava násilného přechodu a zteče a v jeho průběhu palebná podpora násilného přechodu a zteče. Vede-li se boj s použitím jaderných zbraní, mohou být nepříteli zasazeny jaderné údery.

Doba trvání palebné přípravy násilného přechodu a zteče, její uspořádání, doba zahájení a ukončení se určují obdobně jako za útoku v normálních podmínkách, avšak se zřetelem k šířce vodní překážky a ke vzdálenosti předního okraje nepřátelské obrany od protilehlého břehu.

Při násilném přechodu úzkých a středně širokých vodních překážek se může palebná příprava ukončit, jakmile útočící útvary (jednotky) dosáhnou výchozí čáry pro násilný přechod, a jde-li o širokou vodní překážku, jakmile zahájí násilný přechod.

Palebná podpora násilného přechodu a zteče se zahajuje po ukončení palebné přípravy. Pokračuje obvykle až do ovládnutí celé hloubky prostoru obrany nepřátelských brigád (pluků) prvního sledu útočícími útvary (jednotkami).

Za začátek násilného přechodu („Č“) se považuje okamžik odplutí jednotek prvního sledu od vlastního břehu. Pluky (prapory) prvního sledu hlavních sil využívají úspěchu představeného oddáku, předvojí a taktického vzdušného výsadku (úderných výsadekových jednotek) a po mostech a přepravištích, kterých se tyto jednotky zmocnily, nebo na svých obojživelných bojových vozidlech a plavidlových přepravních prostředcích překonávají bez zastavení vodní překážku, útočí na nepřítele z chodu, rozšiřují předmostí, rychle postupují do hloubky, rozdělují bojovou sestavu nepřítele a ničí ho po částech.

Jednotky, které mají překonat vodní překážku na přidělených samohybných přepravních prostředcích v prvním koloběhu, nakládají bojovou techniku a nasedají na přepravní prostředky ve skrytých místech, odkud odjíždějí do úseků násilného přechodu a z chodu se přepravují na protilehlý břeh.

Stavba mostů se zahajuje ihned poté, jakmile se vojska zmocnila protilehlého břehu a jednotky představeného oddáku nebo předvojí dosáhnou čáry, která umožňuje bezpečnou stavbu.

Tanky využívají pro násilný přechod mosty a brody nebo se přepravují na soulodích a jízdou pod vodou.

Příprava tanků pro jízdu pod vodou se uskutečňuje v době přibližování k vodní překážce a dokončuje se v prostorech k utěsnění tanků. Přeprava tanků jízdu pod vodou probíhá obvykle po ovládnutí protilehlého břehu a po pečlivém průzkumu vodní překážky. Po překonání vodní překážky zaujímají tankové jednotky své směry a plní uložené bojové úkoly.

K přímé podpoře činnosti pluků (praporů) na protilehlém břehu se spolu s nimi přepravuje praporní a plukovní dělostřelectvo a část divizního dělostřelectva, protitankové zálohy a pohyblivé oddáky zatarasovací.

Představené velitelské stanoviště divize (pozorovatelná pluku) se přepravuje ihned za útvary (jednotkami) prvního sledu a velitelské stanoviště se přepravuje s druhým sledem.

Útvary (jednotky) druhého sledu (vševojskové zálohy) zahajují přesun k vodní překážce na signál velitele divize (pluku)

a ve stanovené době se přepravují na protilehlý břeh na obojživelných bojových vozidlech, plavidlových, mostových nebo jiných přepravištích a jsou připraveny k plnění bojových úkolů.

Raketový útvar a dělostřelecké jednotky, které používají jadernou municii, se přepravují na soulodích a po mostech po bateriích, zatímco část baterií je ve stále pohotovosti k zasazení jaderných úderů.

Dělostřelectvo se přepravuje na plavidlových přepravních prostředcích, na soulodích a po mostech tak, aby jeho většina mohla podporovat svou palbou útočící vojska na protilehlém břehu. Plukovní a plukům přidělené dělostřelectvo se spolu s protitankovými zálohami pluků přepravuje obvykle za prapory prvního sledu. Divizní dělostřelecká skupina a divizní protitanková záloha se přepravují za pluky prvního sledu.

Protiletadlové jednotky pluků se přepravují plaváním, na plavidlových přepravních prostředcích a na soulodích spolu s prapory, které brání.

Protiletadlový raketový (protiletadlový dělostřelecký) útvar se přepravuje na soulodích a po mostech po bateriích a skupinách baterií za pluky prvního sledu. Část protiletadlových raketových (protiletadlových dělostřeleckých) baterií se může přepravovat za druhým sledem (za vševojskovou zálohou) divize.

Útvary (jednotky) technického zabezpečení a týlu divize (pluku) se přepravují po mostech nebo po soulodích. Plukovní obvoziště a dílenské vyprošťovací prostředky se přepravují za plukovním a přiděleným dělostřelectvem. K jejich přepravě se mohou využívat plavidlové přepravní prostředky.

Při násilném přechodu s rozvinutím hlavních sil u vodní překážky se útvary (jednotky) přeskupují a vytvářejí bojovou sestavu současně s organizací útoku na nepřítele bránícího vodní překážku na protilehlém břehu. Velitel divize (pluku) organizuje průzkum nepřítele a vodní překážky, rozhoduje se, dělá rekognoskaci, vydává bojové úkoly útvarům (jednotkám)

a organizuje součinnost. Potom se uskutěčňuje přeskupení a přepravní prostředky se předsunují do úseků násilného přechodu.

Přeskupení vojsk se řeší rychle a utajeně. Vojska, bojová a další technika a přepravní prostředky se ve výchozím prostoru rozmísťují v úkrytech.

Násilný přechod vodní překážky zahajují a vedou na zvolených úsecích všechny síly prvního sledu současně.

Jednotky prvního sledu nasedají na obojživelná bojová vozidla a přepravní prostředky ve skrytých místech a přibližují se k vodní překážce v době palebné přípravy.

Jestliže má divize (pluk) překonat postupně několik vodních překážek, rozdělují se přepravní prostředky tak, aby byl zabezpečen násilný přechod každé vodní překážky. Plánuje se manévry přepravními prostředky a činí se opatření k včasné náhradě přepravních prostředků mosty na pevných podpěrách a kombinovanými mosty.

Úzké (do 100 m) vodní překážky se překonávají zpravidla broděním, na obojživelných bojových vozidlech a přepravních prostředcích. K přepravě vojsk se rovněž používají ve velké míře útočné doprovodné mosty a mosty na pevných podpěrách.

Na středních (100–250 m) a širokých (250–600 m) vodních překážkách se přeprava vojsk uskutečňuje hlavně na obojživelných bojových vozidlech, plavidlových přepravních prostředcích a na soulodích. Je-li dostatek pontonových mostových souprav, mohou se zřizovat mosty na plovoucích podpěrách (kombinované mosty).

Nehluboké úseky zaplavených částí údolí se překonávají broděním nebo po mostech, které se zřizují z doprovodných mostů nebo z předem připravených mostních konstrukcí.

Bažinaté břehy se zpevňují dřevěnou kulatinou (hatěmi) a materiálem z místních zdrojů. K poskytnutí pomoci útvarům (jednotkám), které překonávají těžko průchodné úseky cest, se vyčleňují ženijní jednotky s vyprošťovacími prostředky.

Útok v noci

Útok v noci se může zahajovat průlomem nepřátelské obrany nebo je pokračováním boje v dne. V noci může divize (pluk) prolomovat obranu po přesunu z hloubky nebo z přímého dotyku s nepřítelem. Jestliže je útok v noci pokračováním denní bojové činnosti, přechod k němu se uskutečňuje bez přestávky.

Směry útoku se volí v terénu s nejmenším množstvím přírodních překážek a v noci dobře viditelnými orientačními body. Tyto směry musí vést nejkratší cestou ke stanoveným objektům a musí vylučovat nutnost složitých manévru.

Bojový úkol divize (pluku) při průlomu nepřátelské obrany v noci se obvykle

stanoví do stejné hloubky jako při útoku ve dne.

Pluku (praporu) prvního sledu se doplněk může stanovit čára, kterou má ovládnout do rozednění. Tato čára musí zabezpečovat výhodné podmínky pro zasažení druhého sledu (vševojskové zálohy) a rozvinutí útoku po rozednění. Pro stanovení dané čáry se kromě dalších podmínek bere v úvahu délka noci, připravenost útvarů (jednotek) k noční bojové činnosti i jejich zabezpečení osvětlovacími prostředky.

Útok v noci musí být organizován zá-
čas. V rozhodnutí, velitel divize (pluku) kromě obvyklých otázek stanoví:

- úkoly a způsob světelného zabezpečení,

- úkoly k ničení a umlčování nepřátelských infraprístrojů, radiolokátorů a prostředků světelného zabezpečení,

- opatření k maskování vojsk proti nepřátelským průzkumným radioelektronickým prostředkům a k ochraně vojsk proti světelnému záření jaderných výbuchů,

- způsob přechodu od noční bojové činnosti k denní.

Při stanovení bojových úkolů velitel divize (pluku) navíc udává:

- plukům (praporům) prvního sledu: čáry, které musí ovládnout do rozednění,

- dělostřelectvu: úkoly ke zničení a umlčení nepřátelských radiolokátorů a osvětlovacích prostředků, k osvětlení terénu a cílů (objektů) v nepřátelské obraně, vytyčení světelných orientačních bodů (směrových čar vytyčených světelnými body), k oslepení pozorovatelů a palebných prostředků nepřítelů,

- útvarům (jednotkám) protivzdušné obrany: úkoly k boji s nepřátelskými prostředky světelného zabezpečení a způsob přechodu od noční činnosti k denní.

Kromě toho velitel divize upřesňuje le-
tectvu úkoly k osvětlení nejdůležitějších objektů v obraně nepřítelů, k vytvoření světelných orientačních bodů v jeho sestavě a rovněž úkoly k úderům na zálohy nepřítelů a k odrážení protiztečí.

Při organizaci světelného zabezpečení se obvykle předem určuje:

- osvětlení objektů (cílů) pro letectvo, dělostřelectvo, tanky i další prostředky ničení na předním okraji i v hloubce nepřátelské obrany,

- oslepování nepřítelů o opatření k boji s jeho infraprístroji a s prostředky světelného zabezpečení,

- vytyčení světelných orientačních bodů (směrových čar) pro vyznačení směrů

útoku útvarů (jednotek) a rozhraní mezi nimi,

- světelné signály pro vzájemné rozpoznávání, ukazování cílů a součinnost,

- světelné ukazatele pro označení pochodových os, čar rozvinování a čáry zteče, hranic zamořených pásem, průchodů v bojových sestavách vpředu působících vojsk, v zátarasech a překážkách, směrů objížděk a dosažených čar,

- opatření pro klamání nepřítelů.

Osvětlovací prostředky se používají podle jednotného plánu. Jejich použití v průběhu boje řídí velitelé, kterým jsou přiděleny. Cíle v bezprostřední blízkosti útočících jednotek se osvětlují tak, aby jim nebylo znemožněno užívání infraprístrojů.

K zabezpečení utajení přípravy a dosažení překvapivosti útoku je třeba do zahájení zteče dodržovat dosavadní způsob osvětlování a používání infraprístrojů, radiolokátorů blízkého průzkumu a signálních prostředků.

Ve stanoveném čase motostřelecké a tankové jednotky pluků prvního sledu provádějí rychlou zteč předního okraje nepřátelské obrany a rozvíjejí útok do hloubky. Osvětlování terénu a objektů (cílů) v nepřátelské obraně se sladuje s postupem jednotek. Někdy může zteč předního okraje a rozvíjení útoku do hloubky nepřátelské obrany probíhat bez používání osvětlovacích prostředků, pouze za využití infraprístrojů.

Při zahájení útoku se většina plukovního a někdy i přiděleného dělostřelectva přiděluje praporům. Signály pro přenos a zastavení palby dávají velitelé praporů (rot).

Speciálně určené baterie vedou palbu osvětlovacími granáty (minami) k osvětlení terénu a objektů (cílů), vytyčení světelných orientačních bodů (směrových čar), k řízení palby a oslepení nepřítelů.

Místa velení divize (pluku) se umísťují blíže k útvarům (jednotkám) prvního sledu. Pevně se využívá velmíkrátkovlnné rádiové spojení s retranslačními a tranzitními stanicemi, zesiluje se ochrana spojovacích uzlů, stanic a vedení. Na důležitých směrech se zřizují pozorovací stanoviště.

Při přechodu od noční činnosti k denní velitel divize (pluku) zesiluje průzkum, upřesňuje bojové úkoly útvarům (jednotkám), přibližuje dělostřelectvo a centralizuje řízení palby, přijímá opatření k zabezpečení boků, upevňuje důležité čáry, k rozptýlení vojsk a dosažení jejich pohotovosti k odrážení možných protiztečí nepřítelů. Je-li to nutné, zasazuje do boje druhý sled (vševojskovou zálohu).

Činnost divize v operační manévrovací skupině

Polní řád Vševojsk-1-1 se touto činností divize nezabývá. Tato stáť je v připravovaném Bojovém řádu nově zpracována.

Tanková (motostřelecká) divize může působit jako operační manévrovací skupina armády nebo tvořit součást operační manévrovací skupiny operačně strategického svazu. Je určena k rozhodnému rozvíjení úspěchu a vedení vysoce manévrové a v jejích rámci i přepadové činnosti v operační hloubce nepřátelské obrany.

Při tom může plnit tyto úkoly:

- ničit nepřátelské prostředky jaderného a chemického napadení a ovládnout letiště, zásobovací základny a další důležité objekty,

- zabráňovat manévru nepřátelských záloh a ničit je,

- pronikat k odchodovým cestám hlavního nepřátelského uskupení a zasazovat údery do jeho boků a týlu,

- narušovat velení vojskům a práci týlu, ovládnout důležité prostory a čáry v týlu nepřítel.

V závislosti na množství sil armády a na situaci se může divize začlenit do sestavy operační manévrovací skupiny předmětem nebo v průběhu operace, ze zálohy, z druhého sledu a někdy i ze sestavy prvního sledu.

Pro činnost v sestavě operační manévrovací skupiny se divize obvykle posílá útvar (jednotkami) samohybného dělostřelectva, protivzdušné obrany, výsadkovými údernými jednotkami, jednotkami vojskového letectva i útvar (jednotkami) speciálních vojsk a týlu: je podporována raketovým vojskem a dělostřelectvem, hlavními silami vojskového letectva a rovněž frontovým letectvem v rozsahu vyčleněných vzletů.

Je-li divize předem určena jako operační manévrovací skupina, rozmísťuje se v prostoru soustředění vzdálenosti od fronty 50 až 70 km i více. K zasazení do sražení se postupně přemísťuje skoky za postupujícími vojsky prvního sledu. Vyžaduje-li to situace, může před zasazením do sražení zaujmout východí prostor ve vzdálenosti 20 až 40 km od čáry bojového do-
týku vojsk.

Divize při plnění úkolů operační manévrovací skupiny vede bojovou činnost na jednotlivých směrech a působí v celé šířce pásma útoku armády. Charakter její činnosti musí v podstatě spočívat v překvapivých úderech na nepřítel, v hlubokých případech, v rychlém přemísťování z jednoho prostoru (objektu) do druhého, v širokém používání manévru, v obchycování nepřítel ze vzduchu systematic-

kým vysazováním výsadků různého určení a také ve vysílání samostatných před-
sunutých a přepadových odřadů k ovládnutí a zničení objektů.

Divize musí jednat aktivně, rozhodně a odvážně, musí dovedně využívat odkrytých boků, mezer a slabých míst v uskupení nepřítel, nepouštět se do vleklých bojů, z chodu vést překvapivé údery do boků a týlu nepřítel a rychle uskutečňovat manévry na jiný směr. Od hlavních sil armády (frontu) se může odpoutat do 50 až 80 km.

Divizi se zpravidla stanoví úkol na dva až tři dny a někdy i do celé hloubky operace toho svazu, od kterého se operací manévrovací skupina vysílá. Tempo útoku divize může dosahovat 80 až 100 km za den.

Blíží úkol divize může spočívat v rychlém rozvinutí taktického úspěchu v operační, ve zničení raketových jaderných prostředků, v rozdrčení blízkých operačních záloh, v ovládnutí mezilehlých čar obrany, letišť, skladů a základen s uloženými jadernými zbraněmi, v dobytí důležitých prostorů a objektů (čar), které zabezpečují výhodné podmínky pro úspěšné rozvinutí armádní útočné operace a pro další činnost operační manévrovací skupiny.

Další úkol divize může zahrnovat zničení nově zjištěných jaderných prostředků, rozdrčení hlubokých operačních záloh nepřítel v součinnosti s operační manévrovací skupinou operačně strategického svazu a vzdušnými výsadky, násilný přechod vodních překážek ve vysokém tempu, dobytí důležitých prostorů a objektů, jejichž ovládnutím se vytvářejí výhodné podmínky pro dokončení armádní útočné operace.

Kromě blízkého a dalšího úkolů se divizi mohou stanovit **objekty pro přepadovou činnost.**

Pluku hlavních sil divize se udává blíží úkol a směr další činnosti.

Blíží úkolem pluku hlavních sil může být zničení nepřátelských prostředků jaderného napadení a dalších důležitých objektů, rozdrčení nepřítel pohyblivého se na směru činnosti pluku nebo zdolání jeho obrany na mezilehlé čáře a dobytí prostoru (úseku), který zabezpečuje výhodné podmínky pro další činnost.

Směr další činnosti se určuje tak, aby zabezpečoval splnění blízkého úkolu divize.

Postup velitele divize při organizaci bojové činnosti v operační manévrovací skupině je v podstatě stejný jako při organizaci útoku po přesunu z hloubky. Zvlášt-

nost spočívá v tom, že všechny otázky, které souvisí s organizací bojové činnosti, řeší zpravidla na mapě a na plastickém stole a úkoly útvarům i součinnost upřesňuje při zasazení divize do sražení. Pokud to situace umožňuje, úkoly útvarům i otázky součinnosti upřesňuje v terénu.

V bojovém rozkaze při stanovení úkolů útvarům velitel divize udává:

- předsunutému odřadu: složení, úkol k zabezpečení zasazení divize do sražení, směr činnosti, kterou čáru (objekt) v operační hloubce a dokdy ovládnout,

- předvojům: složení, úkoly k zabezpečení postupu hlavních sil divize a pochodové osy,

- plukům hlavních sil: posilové prostředky, bližší úkol a směr další činnosti, čáru a dobu zasazení do boje, pochodové osy, doby průchodu výchozí čarou a regulačními čarami,

- raketovému útvaru a dělostřeleckým jednotkám používajícím jadernou municí: úkoly, možné prostory bojového rozmístění (palebných postavení), místo v pochodové (bojové) sestavě, pochodové osy a dobu pohotovosti k odpálení raket (ke střelbě) po rozvinutí ve stanovených prostorech,

- dělostřelectvu: úkoly k podpoře činnosti předsunutého odřadu, předvojů a hlavních sil, pořadí, dobu zahájení a trvání palebného ničení před zasazením hlavních sil do sražení a při plnění nejdůležitějších úkolů, složení dělostřeleckých skupin a jejich místo v pochodové (bojové) sestavě, pochodové osy, možné prostory rozvinování palebných postavení a dobu pohotovosti v každém z nich,

- útvarům protivzdušné obrany: úkoly, prostory palebných postavení (čáry rozvinování), pochodové osy, pořadí přesunu, rozvinování a přemísťování v sestavě bráněných vojsk, dobu a stupeň pohotovosti,

- jednotkám vojskového letectva: počet vzletů a jejich rozložení na úkoly, letiště, předsunuté přistávací plochy, prostory létek bojových vrtulníků, objekty, na které je nutné vést údery při zasazování hlavních sil do sražení a kdy, úkoly k ničení nepřátelských přesunovaných záloh na vzdálených přístupech, způsob podpory vojsk v průběhu boje,

- taktickému vzdušnému výsadku (úderné výsadkové jednotce): posilové prostředky, dobu a prostor vysazení, bojový úkol, výchozí prostor pro vysazení, pásmo průletu, prostředky pro vysazení a dobu pohotovosti,

- přepadovým odřadům: posilové prostředky, bojový úkol (objekty, kterých se mají zmocnit nebo které mají zničit), do-

bu jeho splnění, směry činnosti, dobu a místo připojení k hlavním silám po splnění úkolu a způsob jejich podpory palbou dělostřelectva a údery letectva,

- vševojskové záloze: složení, pochodovou osu, směr přemísťování a úkoly, k jejichž plnění má být připravena,

- protitankové záloze (pohyblivému odřadu zatarasovacímu): pochodovou osu, místo v pochodové a bojové sestavě, úkoly, čáry rozvinutí (minování) a směr přemísťování v průběhu boje.

Divize se do sražení obvykle zasazuje po dokončení průlomu hlavní obranné čáry nepřítele.

Divize do sražení zasazuje a na směr zasazení jaderné a palebné ničení nepřítele organizuje nadřízený velitel (náčelník).

Při použití jaderných zbraní se před zasazením divize do sražení vedou jaderné údery na nejdůležitější objekty v taktické a bližší operační hloubce nepřítele.

Jsou-li před zasazením do sražení používány pouze konvenční zbraně, organizuje se obvykle palebné zabezpečení přesunu vojsk a krátka, ale mohutná palebná příprava zteče, která se skládá z jednoho nebo několika palebných přepadů objektů zteče a nepřátelských záloh. S přechodem do útoku se na směr zasazení divize do sražení může vést do hloubky bránících se nepřátelských útvarů (ohnisek odporu) palebná podpora zteče.

Předsunutý odřad (předvoje) se pod ochranou paleb dělostřelectva, za podpory letectva a za využití úspěchů svazků prvního sledu armády rychle přesunuje k čáře zasazení divize do sražení, a je-li to nutné, z chodu se rozvíjí do bojové sestavy, ztečí ničí nepřítele, se kterým se střetne a rázně postupuje ve stanoveném směru.

Hlavní síly divize postupují za předsunutým odřadem a vytvořenými trhlami rychle pronikají do hloubky. V nezbytném případě se část hlavních sil rozvíjí do předbojové nebo bojové sestavy a v součinnosti s motostřeleckými a tankovými útvary útočí čelně a s údernými výsadkovými útvary ničí nepřítele, směle se odpoutává od hlavních sil svazu a rozvíjí úspěch do operační hloubky.

Mezilehlé čáry obrany v operační hloubce nepřítele překonává divize v těsné součinnosti se vzdušnými výsadky (údernými výsadkovými útvary) a letectvem z chodu, na široké frontě a na směrech, které nejsou obsazeny nebo jsou jen slabě bráněny.

Přisunované nepřátelské zálohy ničí divize po částech, zpravidla ve střetném boji, přičemž jim musí zabránit v přechodu do obrany na mezilehlých čarách.

Po odpoutání od hlavních sil svazu přechází divize k přepadové činnosti. Ke zničení a dobytí jednotlivých důležitých objektů se hojně využívají přepadové odřady složené ze zesílených motostřeleckých (tankových) útvarů a jednotek.

Přepadové odřady obvykle působí na jednotlivých směrech v součinnosti s výsady (údernými výsadečskými útvary a jednotkami) a vojskovým letectvem a také s průzkumnými odřady a skupinami. Přepadové odřady v síle praporů mohou působit do vzdálenosti 20 až 30 km od hlavních sil operační manévrovací skupiny a přepadové odřady v síle pluků do 50 km. Po splnění úkolu se přepadové odřady připojují k hlavním silám nebo odcházejí do určených shromaždišť, kde dostanou nový úkol.

K docílení utajení a překvapení se široce používá aktivní bojové činnosti v noci a za snížené viditelnosti.

Při úderu nepřítele, který má převahu sil, se divize rychle upevní na dosažených čarách, přejde ke kruhové obraně, vytvoří palebný systém, zejména protitankové palby a systém zátarasů, organizuje spolehlivou protitankovou obranu a úporně se brání do příchodu hlavních sil operačně strategického svazu (svazu).

Vrtulníkové jednotky působí zpravidla z prostoru obsazeného divizí.

Normy pochodu

Pochod může probíhat za situace, kdy se předvídá boj, nebo mimo nebezpečí střetnutí s nepřítelem.

Uskutečňuje se směrem

- k frontě,
- podél fronty,
- od fronty do týlu,

a to skrytě a zpravidla v noci nebo za omezené viditelnosti, v průběhu bojové činnosti nebo v hlubokém týlu vlastních vojsk také dle dne.

Vševojsk-1-1 stanoví průměrný celodenní pochodový výkon jednotně pro všechny proudy 200–250 km za den. Průměrnou rychlost stanoví zvlášť pro pochod ve dne a zvlášť pro noc (smíšené a tankové proudy v noci 15–20 km · h⁻¹, ve dne 20–30 km · h⁻¹, automobilní proudy v noci 25–30 km · h⁻¹, ve dne 30–40 km · h⁻¹). V připravovaném bojovém řádu může celodenní pochodový výkon dosahovat:

- u smíšených a tankových proudů až 300 km,
- u automobilních proudů až 400 km,

Činnost divize v operační manévrovací skupině musí být překvapivá, rychlá a vyznačovat se zvláštní rozhodností a smělostí. Způsoby bojové činnosti nesmějí být šablonovité. V každém případě závisí na reálných podmínkách bojové situace.

K velení útvarů divize se v prostoru činnosti hlavních sil rozvíjí předem stanovené velitelské stanoviště a velitelské stanoviště. Týlové velitelské stanoviště se rozvíjí v prostoru činnosti útvarů a jednotek technického zabezpečení a týlu.

Zvláštnostmi speciálního technického a týlového zabezpečení bojové činnosti divize jsou:

- přiblížení útvarů a jednotek speciálního technického zabezpečení a týlu k bojovým sestavám vojsk,
- opravy výzbroje a bojové techniky na místě, a pokud ji nelze opravit, její vlečení,
- vytvoření zvýšených zásob, především munice a pohonných hmot, a v případě potřeby jejich přeprava a také přeprava raket vzduchem,
- včasný odsun raněných a nemocných zpravidla vzduchem,
- časté využívání ukořistěné výzbroje, bojové techniky, střeliva a pohonných hmot,
- zesílená ochrana útvarů a jednotek speciálního technického zabezpečení a týlu.

- za ztížených podmínek 200 až 250 km (někdy i méně).

Průměrná rychlost pochodu bez započítání doby na zastávky může být:

- u smíšených a tankových proudů 25–30 km · h⁻¹,
- u automobilních proudů 30–40 km · h⁻¹,
- za ztížených podmínek 20 km · h⁻¹.

Předvídá-li se boj, určují se divizi obvykle nejméně dvě hlavní pochodové osy a při pochodu na velké vzdálenosti (více než je celodenní pochodový výkon) mimo nebezpečí střetnutí s pozemním nepřítelem — jedna až dvě hlavní pochodové osy.

K včasnému zahájení pochodu a k regulaci rychlosti pohybu proudů se určuje výchozí čára a regulační čáry a stanoví se doba jejich průchodu čely proudů.

Vzdálenost **výchozí čáry** musí zabezpečit vyvedení praporek (oddílových) proudů z prostorů rozmístění vojsk.

Regulační čáry se zpravidla volí po 3 až 4 hodinách přesunu (Vševojsk-1-1 po 2 až 3 h).

Zastávky pro odpočinek vojsk, k výdeji stravy, ke kontrole výzbroje, bojové a další techniky nebo k jejich ošetřování se určují po každých 3 až 4 hodinách přesunu v trvání až 1 hodiny a jedna zastávka v trvání 2 hodin ve druhé polovině celodenního pochodového výkonu. (Vševojsk-1-1 rozeznává malé zastávky, 20–30 minut po 2 až 3 hodinách pochodu a velké zastávky, 2 až 4 hodiny ve druhé polovině pochodu.)

Pochodová sestava divize (pluku) zahrnuje:

- přesunutý odřad (jestliže se vysílá),
- pochodové zajištění,
- odřady k zabezpečení pohybu,
- proudy hlavních sil,
- proudy útvarů (jednotek) technického zabezpečení a týlu.

Předsunutý odřad se vysílá k předstížení nepřítel v ovládnutí výhodných čar a jejich udržení do příchodu hlavních sil a má také úkol vést průzkum ve prospěch divize (pluku).

Jeho vzdálenost od hlavních sil může dosahovat

- v síle pluku až 70 km,
- v síle praporu až 40 km.

Pochodové zajištění zabezpečuje plynulý přesun, zabraňuje nenadálému napadení nepřítel a vytváří výhodné podmínky k zahájení boje.

K čelnímu zajištění se vysílá

- předvoj v síle až zesíleného praporu,
- čelní pochodová záštita v síle až zesílené rotý.

K zajištění boků — boční pochodové záštity v síle až zesílené rotý.

K udržení výhodných čar po dobu průchodu proudů — stojící boční záštita.

K zajištění týlu — zadní pochodová záštita — v síle až zesílené rotý.

Předvoj se vysílá na vzdálenost

- 20 až 30 km.
- Čelní pochodová záštita 5 až 10 km.
- Čelní pochodová záštita pluku 2. sledu do 3 km.
- Boční a zadní pochodová záštita do 5 km.
- (Vševojsk-1-1 vzdálenosti nestanoví.)
- mezi pluky do 5 km
- (Vševojsk-1-1 5 až 10 km)
- mezi prapory (oddíly) 2–3 km
- (Vševojsk-1-1 nejméně 5 km)
- mezi vozidly 25–50 m
- (Vševojsk-1-1 stejně)

Útvary technického zabezpečení a týlu pochoduji v samostatných proudech za hlavními silami ve vzdálenosti

- u divize 5 až 10 km,
- u pluku 2 až 3 km,
- u praporu — v praporním proudu.

Pořádkovou službu organizuje štáb divize (pluku) před zahájením pochodu. Rozvinuje se

- na cestách k vyvedení vojsk na výchozí čaru,
- na pochodových osách,
- v prostoru odpočinku a soustředění,
- v prostoru (na cestách) k rozvinutí do bojové sestavy.

Pořádkové úseky jsou jako ve Vševojsk-1-1 v délce do 100 km.

K řízení proudů, regulaci pohybu, technickému a týlovému zabezpečení se hodně využívají vrtulníky.

Cílem tohoto článku bylo doplnit zásady útočného boje, publikované v předešlém čísle *Vojenské mysli*, a tím dát čtenářům ucelenější pohled s poukazáním na rozdílnost mezi připravovaným Bojovým řádem a Polním řádem na vedení útočného boje motostřeleckou a tankovou divizí.

VĚDECKÉ ZÁKLADY POZNÁVACÍ ČINNOSTI KSČ V ARMÁDĚ

Vědeckopopulární monografie Adolfa Grätzera „Vědecké základy poznávací činnosti KSČ v armádě“ je první ucelenou a rozsáhlejší prací, která řeší jeden z nejzávažnějších vědeckých problémů současné vojenské teorie a praxe, problém metodologie vědeckého poznání ve specifických podmínkách Československé lidové armády. Předností publikace je ve srovnání s obdobnými překladovými pracemi její těsná spjatost s konkrétními podmínkami u jednotek a útvarů ČSLA.

Monografie je rozčleněna do pěti kapitol, které přehledně, srozumitelně a argumentovaně objasňují nejzávažnější obecné a zvláštní, subjektivní a objektivní, teoretické, metodologické a praktické otázky poznávací činnosti KSČ v armádě.

V první, vstupní kapitole „Místo poznávací činnosti Komunistické strany v Československé lidové armádě“ je analyzována poznávací činnost strany jako ucelený systém a dále je zde vymezeno místo velitelských, politických orgánů a stranických organizací v poznávací činnosti strany.

Druhá kapitola „Teoreticko-metodologické otázky poznávací činnosti strany v Československé lidové armádě“ objasňuje vztah objektu poznání, vědecké teorie a metodologie. Autor také zdůvodňuje relativnost rozporu mezi teorií a metodologií a vymezuje obsah metodologie vojenské teorie a praxe. To umožňuje vymezení a analýzu teoretických a metodologických východisek poznávací činnosti marxisticko-leninské strany v socialistické armádě. Autor věnuje zvláštní pozornost teoretickým a metodologickým východiskům filozofickým, sociálně politickým, politicko-ekonomickým, dále pak východiskům formulovaným marxisticko-leninským učením o válce a armádě a teorií výstavby strany.

Podnětná a zajímavá je pasáž věnovaná úloze matematických metod v poznávací činnosti strany. Autor po vzoru využívání matematické statistiky v dílech klasiků marxismu-leninismu ukazuje přednosti matematických metod, ale také jejich hranice použitelnosti a v neposlední míře i možná „úskalí“ při jejich aplikaci na jevy a procesy společenské. Varuje před „hrou s čísly“ a zdůrazňuje dialektické sepětí ontologické a gnozeologické stránky aplikace matematických metod ve společenském poznání.

Zvláštní pozornost v práci věnuje metodologickému významu „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“ v poznávací činnosti strany. Autor na základě zevrubné analýzy tohoto významného dokumentu vyvozuje jeho aktuálnost pro současnost.

V závěru kapitoly objasňuje význam metodologických principů a způsob jejich uplatňování v poznávací činnosti strany v Československé lidové armádě. Autor konkretizuje filozofické principy komunistické stranickosti, objektivnosti, komplexnosti, konkrétně historického přístupu a jednoty teorie a praxe na podmínky poznávací činnosti strany v podmínkách jednotek a útvarů ČSLA.

Ve třetí kapitole „Společenskovo vědní poznání jako součást poznávací činnosti komunistické strany v Československé lidové armádě“ vymezuje vědu jako systém, její strukturu, funkce a sepětí se společenskovo vědní výzkumnou činností v ČSLA. Zvláště přínosný je přehled aktuálních požadavků na společenskovo vědní výzkumnou činnost v ČSLA. Autor také uvádí postup jejich řešení v pasáži věnované dialekticko-logické struktuře společenskovo vědního poznání v ČSLA. Analyzuje empirickou a teoretickou rovinu vojenskovo vědního poznání a jejich historicko-logickou a strukturně funkcionální stránku.

Zvláštní pasáž v monografii věnuje významu systémového přístupu ke zkoumání společenských jevů a procesů. Po vymezení pojmů systém a klasifikace systémů (autor rozlišuje materiálně věcné systémy, systémy-procesy a systémy-řízení) analyzuje předpoklady, o které se opírá systémové zkoumání společenských jevů a procesů, spjatých s činností strany a stranickopolitickou prací v Československé lidové armádě.

V závěru kapitoly vymezuje místo sociologické analýzy a výzkumu veřejného mínění ve společenskovo vědním poznání.

Čtvrtá kapitola „Systém vědeckých metod v poznávací činnosti strany“ je věnována jednak významu zákonů a kategorií dialektického materialismu pro vědecké poznání a jednak speciálním metodám poznávací činnosti. Zvláštní pozornost autor věnuje využití párových kategorií obecného a jedinečného, objektu a subjektu, podstaty a jevu, příčiny a účinku, nutnosti a nahodilosti v poznávací činnosti strany v socialistické armádě.

V pasáži, která objasňuje význam a mís-

to experimentu v poznávací činnosti komunistické strany v socialistické armádě, autor objasňuje nejdříve filozofii této metody, její přednosti, ale i hranice použitelnosti. Ukazuje na protikladnost aplikace této metody v armádách socialistických a buržoazních, zvláště pak upozorňuje na mravní zodpovědnost za její používání.

Pozornost také věnuje obsahové analýze, jako významnému nástroji k získávání empirických poznatků, které „...umožňují odhalovat nové zákonitosti a vývojové tendence v charakteru a obsahu činnosti velitelů, politických orgánů a stranických organizací“ (str. 123). Přehledným uspořádáním metodických požadavků, které tvoří náplň obsahové analýzy, poskytuje přímo návod k jejímu použití v podmínkách armády.

Autor se nevyhýbá ani stále diskutované otázce o možnostech či dokonce vhodnosti matematicko-statistických metod ve společenskovo vědním poznání. Správně ukazuje, že statistika vždy byla a je spjata se společenskovo vědními vztahy, a proto má „...ideologický a politický dosah“ (str. 135).

Poslední kapitola „Teoreticko-praktické otázky vědeckého poznání v Československé lidové armádě“ je vyústěním všech výše řešených problémů do oblasti vlastní praktické činnosti. V ní je analyzován význam leninského stylu práce pro efektivnost vědeckého poznání, dále sociálně psychologické otázky vědeckého poznání a místo a úloha stranickopolitické práce při prohlubování účinnosti vědeckého poznání v Československé lidové armádě. Výrazně se projevují zkušenosti autora nejen v oblasti vědeckovýzkumné práce, ale i vojenské praxe.

V celé práci je bohatě využíváno teoretického a metodologického dědictví klasiků marxismu-leninismu, stranických dokumentů a nejnovější marxisticko-leninské literatury. Permanentní spojování řešených problémů s vojenskou praxí činí práci Adolfa Grätzera nanejvýš upotřebitelnou při řešení konkrétních úkolů, které vyplývají pro velitele a politické pracovníky z vojenské politiky KSČ a dokumentů vele- ní ČSLA a HPS ČSLA.

СОДЕРЖАНИЕ

Капитан Штефан Волнер, кандидат философских наук

Основные направления осуществления принципа социалистического интернационализма в процессе строительства и деятельности ЧНА после XVI съезда КПЧ	3
---	----------

Автор статьи обобщает некоторый опыт осуществления принципа социалистического интернационализма в жизни ЧНА, полученный в ходе выполнения решений XVI съезда КПЧ. Он также обобщает некоторый опыт по укреплению и дальнейшему развитию военного сотрудничества и боевой дружбы ЧНА с армиями государств-участников Варшавского Договора.

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент

Социалистический мораль и ядерная война	8
--	----------

В статье рассматриваются актуальные проблемы войны и мира. В первой части эти проблемы рассматриваются с точки зрения нравственных категорий, во второй — с точки зрения государственного права. Особое внимание уделяется обязательству Советского Союза не применить ядерное оружие первым.

Подполковник Ладислав Неезхлеба

ППР в ходе обеспечения и реализации задач боевой и мобилизационной готовности	14
--	-----------

Автор статьи рассматривает основные мероприятия ППР по обеспечению выполнения задач постоянной боевой готовности, при приведении войск в высшие степени боевой готовности и в ходе первого этапа боевого сколачивания. Он рассматривает вопросы на которые должны обратить внимание командиры, штабы и политический аппарат.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Здзек Кодеш, кандидат военных наук, доцент

О новых взглядах по наступательному бою	19
--	-----------

Автор статьи удачно обобщает мнения на изложение нового Боевого устава. Основное внимание уделяет наступлению на обороняющегося противника после выдвижения из глубины а также из непосредственного соприкосновения к форсированию водных преград. В связи с этим он приводит некоторые новые понятия.

Полковник Франтишек Подешва

Ведение боевых действий ОМГ после отрыва от главных сил	24
--	-----------

Автор рассматривает актуальные вопросы динамики боевых действий в современных операциях. Он исходит из положений Боевого устава и выводит заключения по возможным действиям ОМГ в оперативной глубине, делая основной упор на оперативные задачи, которые ОМГ способна выполнять.

Подполковник Франтишек Роушар

О применении вычислительных машин МОМИ в управлении объединениями 31

Автор используя полученный опыт из применения малых перевозных ЭВМ МОМИ, дает характеристику этих средств, приводит этапы их внедрения и использования, объясняет образование и использование информационного и программного обеспечения.

Полковник Франтишек Вепршек

О управлении народным хозяйством при введении военного положения в государстве. (1-я часть) 36

Автор рассматривает вопросы управления народным хозяйством после введения в государстве военного положения, уделяя особое внимание военной информационной системе и системе социально-экономических информаций.

Подполковник Иржи Мацура

Бомбометание из вертолета Ми-24 Д 41

Автор рассматривает оснащение вертолета Ми-24 Д для бомбометания, способы бомбометания с помощью счетчика, действия экипажа, типичные ошибки в ходе бомбометания а также правила безопасности.

Полковник Честмир Ирсак, кандидат военных наук, доцент

Увеличение точности и экономности артиллерийского огня 47

Автор оценивает проблемы являющиеся центром внимания развития РВиА. Основное внимание он обращает на использование полной подготовки данных для стрельбы и пристрелки целей, на использование снарядов с точной наводкой.

Полковник Иржи Стары

Вычислительная техника в системе снабжения танковым и автомобильным материалами 54

Автор знакомляет читателей с развивающейся автоматизированной обработкой данных в процессе снабжения. Он обращает внимание на сложность и обширность этой проблемы, именно на достижение повышенной эффективности и экономичности во всей системе снабжения в мирное и военное время.

Полковник Иржи Ржиг

Снабжение войск питьевой водой 57

Автор рассматривает вопросы ответственности по снабжению водой, принципы обеспечения, разведки водоисточников, добычи, улучшения качества и снабжения питьевой водой.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Развитие боевых порядков общевойсковых соединений и частей 61

Психический фактор в современном бою 69

ИНФОРМАЦИИ

Тенденции развития полевой артиллерии НАТО 73

Статья содержит оценки этих тенденций иностранными военными специалистами с точки зрения усовершенствования артиллерийских систем на основе реорганизации сухопутных войск. Основное внимание уделяется увеличению дальности и точности стрельбы, повышению мобильности а также увеличению поражающих действий боеприпасов.

Генерал-майор Вилиям Полтикович

О подготовляемом к изданию новом Боевом уставе – 2-я часть 79

Автор статьи разбирает некоторые особенности ведения наступления с форсированием водной преграды, наступления ночью и действия дивизии как оперативной маневренной группы, а также объясняет основные нормативы передвижения маршем.

Научные основы познавательной деятельности КПЧ в армии 87

Статья является рецензией на научно-популярную работу Адольфа Гретзера. В отдельных разделах подчеркиваются новые факторы, анализируемые автором.